

Novoszádek Nóra – Szegő Dóra

Az egyezés és az előkészítő ülésen való beismerés

Kutatási jelentés

Az Európai Unió Jogérvényesülés Programjának (2014–2020) támogatásával

© Magyar Helsinki Bizottság, 2021
© dr. Novoszádek Nóra, Szegő Dóra

Szakmai lektor: dr. Fazekas Tamás
Kézirat lezárva: 2021. október

ISBN 978-963-87757-8-8

A kutatási jelentés elkészülését az Európai Unió Jogérvényesülés Programja (2014–2020) támogatta. Tartalmáért a kizárólagos felelősséget a Magyar Helsinki Bizottság viseli, az semmilyen vonatkozásban nem tekinthető úgy, mint amely az Európai Unió álláspontját tükrözi.

Tartalom

1. Bevezetés	5
1.1. „A terhelti együttműködés rendszerei Európában” projekt	6
1.2. A kutatás tárgya.....	7
1.3. Módszertan.....	8
2. A magyar büntető igazságszolgáltatási rendszer releváns jellemzői	10
3. A terhelti együttműködés és a tárgyaláshoz való jogról való lemondás formái Magyarországon az elméletben és a gyakorlatban	14
3.1. Az egyezség	15
3.1.1. Jogalkotási kontextus: az egyezség bevezetésének indokai	15
3.1.2. Az egyezség főbb jellemzői: definíciója, feltételei, az eljárás és résztvevői	16
3.1.3. Az egyezség alkalmazása a gyakorlatban.....	23
3.1.4. A terhelti jogok érvényesülése.....	37
3.1.4.1. Ügyvédi segítséghez való jog	37
3.1.4.2. Az ügy anyagaiba való betekintés joga és a tájékoztatás a gyanúsításról.....	39
3.1.4.3. A jogokról szóló tájékoztatás	40
3.1.4.4. Bizonyítékok és bizonyítási eszközök felhasználása	42
3.1.4.5. Hatékony bírói kontroll és jogorvoslat.....	43
3.1.4.6. Az egyezség hatása a többterheltes ügyekben az egyezséget nem kötő terheltek jogaira	45
3.2. Az előkészítő ülésen való beismerés	46
3.2.1. Jogalkotási kontextus: az előkészítő ülésen való beismerés bevezetésének indokai	46
3.2.2. Az előkészítő ülésen való beismerés főbb jellemzői: definíciója, feltételei, az eljárás és résztvevői	47
3.2.3. Az előkészítő ülésen való beismerés a gyakorlatban.....	51

3.2.4. A terhelti jogok érvényesülése.....	57
3.2.4.1. Ügyvédi segítséghez való jog.....	57
3.2.4.2. Az ügy anyagaiba való betekintés joga és a tájékoztatás a vádról	59
3.2.4.3. A jogokról szóló tájékoztatás	59
3.2.4.4. Hatékony bírói kontroll és jogorvoslat.....	60
3.2.4.5. Az előkészítő ülésen való beismerés hatása a többterheltes ügyekben a beismerő vallomást nem tevő terheltek jogaira	63

4. A terhelti együttműködés egyes formáinak rendszerszintű hatásai és kockázatai	65
---	-----------

5. Konklúziók és javaslatok	69
------------------------------------	-----------

1.

Bevezetés

1.1. „A terhelti együttműködés rendszerei Európában” projekt

Miközben világszerte növekszik a terhelti együttműködés és a tárgyaláshoz való jogról lemondás különböző formáinak népszerűsége, számos nemzetközi és nemzeti testület is kifejezte már aggályait azzal kapcsolatban, hogy milyen potenciális hatással lehet ezeknek az eljárási megoldásoknak az elterjedése a büntető igazságszolgáltatási rendszerek tisztességes működésére. Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének (PACE) Jogi és Emberi Jogi Bizottsága 2018 szeptemberében hozta nyilvánosságra „Alkukötés a büntetőeljárásokban: a minimumkövetelmények szükségessége a tárgyaláshoz való jogról lemondás esetében”¹ című jelentését és a hozzá kapcsolódó ajánlást. A PACE úgy vélte: szükséges lenne egy átfogó tanulmány készítése a tárgyaláshoz való jogról lemondáson alapuló eljárási formák használatáról, és ennek nyomán olyan ajánlások megfogalmazása, amelyek arra irányulnak, hogy minimalizálják ezeknek az eljárási formáknak az emberi jogokra, és különösen a tisztességes eljáráshoz való jogra jelentett veszélyeit.

„A terhelti együttműködés rendszerei Európában” („Trial Waiver Systems in Europe”) című, az Európai Unió által támogatott és a Fair Trials² által koordinált nemzetközi projekt, amelynek keretében a jelen országjelentés is készült, azt a célt tűzte ki maga elé, hogy átfogó és összehasonlítható információkat gyűjtsön ezeknek a rendszereknek a működéséről a projektben részt vevő országokban: Albániában, Cipruson, Magyarországon, Olaszországban és Szlovéniában. A kutatás alapján olyan országspecifikus ajánlások megalkotása volt a cél, amelyek biztosítják, hogy a terhelti együttműködésen és a tárgyaláshoz való jogról lemondáson alapuló eljárási formák alkalmazása során megfelelően érvényesüljenek a terheltek eljárási jogai. A nemzetközi kutatás tapasztalatai emellett hozzájárulhatnak majd a lehetséges reformokról szóló, európai uniós szintű párbeszédhez is.

Európai uniós kontextusban a projekt célja a terheltek jogait biztosító EU-s irányelvekben foglalt garanciák érvényesülésével kapcsolatos adatok gyűjtése és összehasonlító elemzés készítése. Ez lehetőséget adhat a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülésére potenciálisan leselkedő veszélyek meghatározására az Európai Unió tagállamaiban és a csatlakozásra váró országokban, és az ezek kezelésére szolgáló ajánlások megfogalmazására. A projekt így hozzájárulhat ahhoz is, hogy az EU-s döntéshozók elkötelezetté váljanak a szükséges reformok iránt.

Tagállami szinten a projekt célja annak országspecifikus meghatározása, hogy a terhelti együttműködés és a tárgyalásról lemondás egyes formái milyen veszélyeket hordoznak, illetve milyen jó gyakorlatok határozhatók meg azokkal kapcsolatban. A terhelti együttműködés rendszerei minden, a projektben részt vevő országban egyedi jogi, társadalmi és gazdasági környezetben működnek. Így a projekt célja annak országspecifikus felmérése volt, hogy ezek az eljárási formák milyen hatással vannak a gyakorlatban a tisztességes eljáráshoz való jogra. A kutatási tapasztalatokat minden országban egy-egy kutatási jelentésben dolgoztuk fel, amely minden országban egységes, a projektkoordinátor Fair Trials által meghatározott szerkezetben készült el, és kutatás tapasztalatokat egy összehasonlító tanulmányban is feldolgoztuk. A projekt másik célja egy

¹ *Deal-making in criminal proceedings: the need for minimum standards for trial waiver systems*, Resolution 2245 (2018), Recommendation 2142 (2018), <https://pace.coe.int/en/files/25041>

² www.fairtrials.org

gyakorlati útmutató kidolgozása volt a kapcsolódó jó gyakorlatokról a kutatási tapasztalatok alapján, az egyes országokra adaptálva azt. Ez az útmutató segítséget nyújthat majd abban, hogy a büntetőeljárás szereplői pozitív, fenntartható változásokat érjenek el a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése területén.

1.2. A kutatás tárgya

A projektben terhelti együttműködés és a tárgyaláshoz való jogról lemondás („trial waiver”) alatt olyan (jogszerű) eljárásokat értettünk, amelyek keretében a büntetőeljárás terheltje valamilyen, az állam által adott előny vagy kedvezmény – leginkább a vád mérséklése vagy az enyhébb büntetés – érdekében beleegyezik abba, hogy beismerje a bűnösségét, és/vagy abba, hogy együttműködjön a nyomozó hatóságokkal.

Jelen országjelentés Magyarországon a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) által a terhelti együttműködés és a büntetőeljárások időszerűségének előmozdítása érdekében 2018. július 1-jével bevezetett jogintézmények közül az ún. szorosabb értelemben vett terhelti együttműködés³ két formájára fókuszál: (i) az egyezés a bűnösség beismeréséről jogintézményre, amely az ügyészség és a terhelt között a vádemelés előtt kötött egyezséget takarja,⁴ valamint (ii) az előkészítő ülésen tett beismerésre és tárgyaláshoz való jogról lemondásra.⁵

Az országjelentés így nem foglalkozik részletesen az ún. tágabb értelemben vett terhelti együttműködési formával, az ügyészségi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezésével.⁶ A Be. értelmében az ügyészség ugyanis a nyomozás során bármikor közölheti a gyanúsítottal és a védővel, hogy milyen intézkedés alkalmazására vagy határozat meghozatalára lát lehetőséget abban az esetben, ha a gyanúsított a bűncselekmény elkövetését beismeri.⁷ Az ügyészség ennek keretében

- a) a közvetítői eljárás céljából az eljárás felfüggesztését, illetve annak eredményéhez képest az eljárás megszüntetését;
- b) ún. feltételes ügyészi felfüggesztés alkalmazását és annak eredményéhez képest az eljárás megszüntetését;
- c) a gyanúsított együttműködésére tekintettel az eljárás megszüntetését, illetve a feljelentés elutasítását; illetve
- d) vádemelés esetén a bíróság elé állítás vagy a büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárás érdekében szükséges intézkedések megtételét helyezheti kilátásba,

³ E felosztás kapcsán lásd: Gácsi Anett Erzsébet: *A terhelti együttműködés rendszere az új büntetőeljárási törvényben*. In: Karsai Krisztina – Fantoly Zsanett – Juhász Zsuzsana – Szomora Zsolt – Gál Andor (szerk.): Ünnepi kötet Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára. Acta Universitatis Segediensis, Szeged, 2018, http://acta.bibl.u-szeged.hu/53845/1/juridpol_081.pdf, 278. o.

⁴ Be. LXV. fejezet

⁵ Be. 504–505. §

⁶ Be. LXIV. fejezet

⁷ Be. 404. § (1) bekezdés

ha ezeknek a Be.-ben meghatározott további feltételei fennállnak.⁸ Ugyanígy a gyanúsított és a védő a nyomozás során bármikor közölheti az ügyészséggel vagy a nyomozó hatósággal, hogy a fenti intézkedések alkalmazása, illetve határozatok meghozatala érdekében a gyanúsított a bűncselekmény elkövetését beismeri.⁹ Az ügyészség a fentieket az a)–b) és d) pontban meghatározott esetben az ügy, illetve más büntetőügy felderítésében, bizonyításában történő együttműködéshez; a c) és d) pont esetén a sértett bejelentése szerint érvényesíteni kívánt polgári jogi igény kielégítéséhez; az a), c) és d) pont esetében pedig a feltételes ügyészi felfüggesztés keretében előírható egyéb kötelezettség teljesítéséhez is kötheti.¹⁰

Szintén nem foglalkozik részletesen az országjelentés az egyéb, a büntetőeljárások gyorsítását szolgáló jogintézményekkel, így a büntetővégzéssel és a bíróság elé állítással, amelyek már a 2018. július 1. előtt hatályos Be.-ben is szerepeltek, és a büntetőügyek jelentős részében alkalmazzák őket. A büntetővégzés¹¹ lényege, hogy a bíróság az ügyészség indítványára vagy hivatalból háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény esetén tárgyalás mellőzésével, az ügyiratok alapján büntetővégzést hoz, ha az ügy megítélése egyszerű, a vádlott szabadlábon van vagy más ügyben tartják fogva, és a büntetés célja tárgyalás nélkül is elérhető. A bíróság az ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény esetén is büntetővégzést hoz, ha az előbbi feltételek fennállnak, és a vádlott a bűncselekmény elkövetését beismerte.¹² A bíróság elé állítás esetén az ügyészség a terheltet a bűncselekmény elkövetésétől számított két hónapon belül bíróság elé állíthatja, ha a bűncselekményre a törvény tízévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetést rendel, az ügy megítélése egyszerű, a bizonyítékok rendelkezésre állnak és a terheltet a bűncselekmény elkövetésén tetten érték vagy a terhelt a bűncselekmény elkövetését beismerte.¹³ Ezekben az eljárásokban tehát a terhelt beismerésének csak korlátozottan van szerepe, és a terhelt nem mond le a tárgyaláshoz való jogáról sem.

1.3. Módszertan

A szakirodalom áttekintése mellett az országjelentés elkészítése érdekében közérdekű adatkéréseket nyújtottunk be az Igazságügyi Minisztériumnak, a Legfőbb Ügyészségnek és az Országos Bírósági Hivatalnak. A gyakorlat feltérképezése érdekében félig strukturált interjúkat készítettünk nyolc ügyvéddel, három bíróval, egy ügyésszel¹⁴ és egy rendőrrel, valamint áttekintettük 41 büntetőügy iratait. Mivel a kutatás megvalósítása a koronavírus-járvány időszakára esett, nem

⁸ Be. 404. § (2) bekezdés

⁹ Be. 406. § (4) bekezdés

¹⁰ Be. 404. § (3) bekezdés

¹¹ Be. C. fejezet

¹² Be. 740. § (1) és (3) bekezdés

¹³ Be. 723. §

¹⁴ A kutatás során, 2020 decemberében kértük a Legfőbb Ügyészséget, hogy további ügyészségi munkatárssal vagy munkatársakkal kutatási interjút folytathassunk, vagy írásos formában adjanak választ a gyakorlatlalt kapcsolatban felmerülő kérdéseinkre, de erre a Legfőbb Ügyészség a 2020. decemberi körülmények között, kapacitáshiány miatt nem látott lehetőséget.

volt lehetőségünk arra, hogy a bíróságokon rendelkezésre álló ügyiratokat elemezzünk, mert a járványra tekintettel a kutatási időszak jelentős részében korlátozottak voltak a belépési lehetőségek a bírósági épületekbe. Így ügyvédeken keresztül volt lehetőségünk büntetőügyek iratanyagába betekinteni (természetesen az ügyvédi titok tiszteletben tartása és a megfelelő adatvédelmi szabályok betartása mellett). Ez azzal is járt, hogy sajnos nem volt lehetőségünk országos, reprezentatív minta összeállítására – a kutatási jelentésben fogalt lenti megállapításaink ennek fényében értékelendők. Végül 13 olyan büntetőügy iratait volt ilyen módon lehetőségünk tanulmányozni, amelyben egyezségkötést kezdeményeztek vagy egyezséget is kötött az ügyész és a terhelt,¹⁵ és 28 olyan ügy iratait, ahol a terhelt az előkészítő ülésen beismerte a bűncselekmény elkövetését és lemondott a tárgyaláshoz való jogáról.¹⁶ Mindemellett áttekintettük a 2018. július és 2021. április eleje között a bíróságok által anonim módon közzétett¹⁷ olyan elsőfokú határozatokat, amelyekben a terhelt az előkészítő ülésen beismerte a bűncselekmény elkövetését és lemondott a tárgyaláshoz való jogáról, valamint az ezekhez esetlegesen kapcsolódó másodfokú, felülvizsgálati, stb. döntéseket – ezzel a módszerrel 44 további ügybe nyertünk betekintést.¹⁸ A kutatási jelentés tervezetét 2021 őszén egy workshop keretében mutattuk be és vitattuk meg az érintett szakemberekkel.¹⁹

¹⁵ Az ügyekben eljáró elsőfokú bíróságok megoszlása: 10 járásbírósági és 3 törvényszéki ügy (Hódmezővásárhelyi Járásbíróság – 1 ügy, Kecskeméti Járásbíróság – 2 ügy, Nyíregyházi Járásbíróság – 1 ügy, Pesti Központi Kerületi Bíróság – 3 ügy, Tatabányai Járásbíróság: 2 ügy, Szegedi Járásbíróság – 1 ügy; Fővárosi Törvényszék – 3 ügy).

¹⁶ Az ügyekben eljáró elsőfokú bíróságok megoszlása: 24 járásbírósági és 4 törvényszéki ügy (Balassagyarmati Járásbíróság – 1 ügy, Budapest II. és III. Kerületi Bíróság – 2 ügy, Budapest XVIII. és XIX. Kerületi Bíróság – 1 ügy, Budaörsi Járásbíróság – 1 ügy, Ceglédi Járásbíróság – 1 ügy, Hódmezővásárhelyi Járásbíróság – 1 ügy, Pesti Központi Kerületi Bíróság – 16 ügy, Szegedi Járásbíróság – 1 ügy; Budapest Környéki Törvényszék – 2 ügy, Pécsi Törvényszék – 1 ügy, Székesfehérvári Törvényszék – 1 ügy).

¹⁷ Lásd itt: <https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozatok>.

¹⁸ Az ügyekben eljáró elsőfokú bíróságok megoszlása: 7 járásbírósági ügy és 37 törvényszéki ügy (Balassagyarmati Járásbíróság – 1 ügy, Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság – 1 ügy, Fonyódi Járásbíróság – 1 ügy, Keszthelyi Járásbíróság – 1 ügy, Mosonmagyaróvári Járásbíróság – 2 ügy, Pesti Központi Kerületi Bíróság – 1 ügy; Debreceni Törvényszék – 5 ügy, Egri Törvényszék – 1 ügy, Fővárosi Törvényszék – 16 ügy, Győri Törvényszék – 2 ügy, Kecskeméti Törvényszék – 4 ügy, Miskolci Törvényszék – 1 ügy, Nyíregyházi Törvényszék – 2 ügy, Pécsi Törvényszék – 2 ügy, Szegedi Törvényszék – 2 ügy, Tatabányai Törvényszék – 2 ügy).

¹⁹ A Legfőbb Ügyész, az Országos Bírósági Hivatal és az Országos Rendőr-főkapitányság a workshopon való részvétel, valamint a kutatási jelentés írásbeli véleményezésének lehetőségével nem élt.

2.

A magyar büntető
igazságszolgáltatási
rendszer releváns jellemzői

A magyar büntetőeljárás **vegyes rendszerű eljárás**, az új Be.-vel „bevezetett változások ugyanakkor az eljárás inkvizitórius elemeit erősítik, szakítva az 1998-as [Be.] azon törekvésével, amely éppen az akkuzatórius elemeket, az eljárás kontradiktórius jellegét igyekezett erősíteni”.²⁰ A magyar büntetőeljárás esetében is felmerül tehát az a kontinentális jogrendszerek mindegyikében jelentkező dilemma, hogy a „vádalku” és a hozzá hasonló intézmények, illetve a kizárólag a beismerésre alapozott elítélés mennyiben egyeztethető össze az anyagi igazság felderítésére irányuló igénnyel, és az arra alapozott büntetőjogi felelősségre vonással.

A 2018. július 1-jén hatályba lépett új Be. általános indokolása szerint a törvény „kiemelt célja” volt „a büntetőeljárások időszerűségének javítása pl. egyes külön eljárások – így a bíróság elé állításos, az egyezségi, illetve a büntetővégzéses eljárások – hatékonyabbá tételével”.²¹ Emögött az a felismerés állt, hogy „az eljárások hatékony és gyors lefolytatására tett [addigi] kísérletek kudarcot vallottak”.²² Az új Be. megalkotása előtti években ugyanis összességében **nőtt a büntetőeljárások átlagos időtartama**, és különösen a nyomozások átlagos időtartama: utóbbi 2007 és 2016 között 162,9 napról 244 napra emelkedett,²³ egy olyan időszakban, amikor az elkövetett bűncselekmények száma nagyságrendileg 25%-kal csökkent, a rendőrség és az ügyészség létszáma és költségvetése pedig közel ilyen arányban növekedett.²⁴ Mindeközben egyes, az eljárások egyszerűsítését, gyorsítását szolgáló eljárástípusokat viszonylag nagy százalékban alkalmaztak a hatóságok: az új Be. hatálybalépése előtti évben, 2017-ben például a vádemelések 23,1%-a történt bíróság elé állítás keretében, 32,3%-ban pedig a tárgyalás mellőzésére tartalmaztak indítványt.²⁵

A statisztikai adatok azt mutatták, hogy „az egyes eljárási szakaszok közül a vádemeléstől a jogerős bírósági döntés meghozataláig tartó időszak tart a legtovább”, ezért az új Be. megalkotása során „a jogalkotó olyan eljárási rendet fogadott el, amelyben lehetőleg az ügyeknek minél nagyobb része tárgyalás nélkül záródik le”.²⁶ Az eljárást gyorsító és egyszerűsítő, illetve a terhelt beismerésén alapuló jogintézmények közül a „bevált és jól működő jogintézmények – mint például a bíróság elé állítás – az új Be.-ben is megmarad[t]ak, ugyanakkor az elhanyagolható mértékben alkalmazott, és a terhelttel való megegyezésen alapuló tárgyalásról lemondás eljárás megszűn[t], annak alapjain egy új rendszert alakított ki a jogalkotó. A továbbfejlesztett jogintézmény azt az évekkel ezelőtt Szlovéniában sikeresen bevezetett törvényi szabályozást veszi alapul, amelyben

²⁰ Hack Péter: A büntetőeljárás újításának esélyei. *Belügyi Szemle*, 2018/3., http://real-j.mtak.hu/14951/3/2018_03_Bor%C3%ADt%C3%B3val_DOI-val.pdf, 72. o.

²¹ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Általános indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 317. o.

²² Hack, 72. o.

²³ *Bűnözés és igazságszolgáltatás*. Legfőbb Ügyészség, Budapest, 2017, <http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok264.pdf>

²⁴ Hack, 73. o.

²⁵ *Ügyészégi Statisztikai Tájékoztató (Büntetőjogi szakági terület)*. A 2017. évi tevékenység. Legfőbb Ügyészség, 2018, http://ugyeszseg.hu/pdf/statisztika/buntetojogi_szakterulet_2017.pdf, 33. o., 35. sz. tábla

²⁶ Hack, 73. o.

a beismerés és a terhelt együttműködési szándéka kétféle megegyezéshez vezethet.”²⁷ A magyar Be.-ben a két típus az egyezség a bűnösség beismeréséről és az előkészítő ülésen való beismerés, amelyeket az alábbiakban részletesen tárgyalunk.

A magyar rendszerben az állam büntetőigényét közvádlóként kizárólagosan érvényesítő ügyészségre nagy szerep hárul a terhelt együttműködés különböző formái során is, de nem kap szabad kezet a **szankciók** meghatározása kapcsán. Az előkészítő ülésen való beismerés esetén az ügyész a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényben (a továbbiakban: Btk.) foglalt általános büntetéskiszabási elveknek megfelelően teheti meg indítványát a büntetés vagy intézkedés mértékére, illetve tartamára arra az esetre, ha a terhelt az előkészítő ülésen a bűncselekmény elkövetését beismeri (ún. „mértékes indítvány”). Vagyis az ügyész a Btk.-ban meghatározott keretek között tesz indítványt, a büntetés céljának szem előtt tartásával, úgy, hogy az igazodjon a bűncselekmény tárgyi súlyához, a bűnösség fokához, az elkövető társadalomra veszélyességéhez, valamint az egyéb enyhítő és súlyosító körülményekhez.²⁸ Szintén követnie kell az ügyészségnek a Btk. azon rendelkezését, hogy határozott ideig tartó szabadságvesztés kiszabásakor a büntetési tétel középértéke (vagyis a büntetési tétel alsó és felső határa összegének fele) az irányadó.²⁹ Emellett alkalmazhatja az ügyészség azt az általános szabályt, mely szerint a büntetési tételnél enyhébb büntetés szabható ki, ha annak legkisebb mértéke a büntetés kiszabásának elveire figyelemmel túl szigorú lenne. Ez azt jelenti, hogy ha a büntetési tétel alsó határa

- a) tízévi szabadságvesztés, ehelyett legkevesebb ötévi,
- b) ötévi szabadságvesztés, ehelyett legkevesebb kétévi,
- c) kétévi szabadságvesztés, ehelyett legkevesebb egyévi,
- d) egyévi szabadságvesztés, ehelyett rövidebb tartamú szabadságvesztést, valamint elzárást, közérdekű munkát vagy pénzbüntetést, illetve e büntetéseket egymás mellett lehet kiszabni.³⁰

Egyezség jóváhagyása esetén ezekhez az általános szabályokhoz képest határoz meg a Btk. enyhébb szabályokat: eszerint a büntetés kiszabásakor a fenti felsorolásban meghatározott enyhébb büntetési tételek alsó határát kell alapul venni. A Btk. kimondja emellett, hogy ha az egyezség jóváhagyására olyan terhelt esetében kerül sor, aki az ügy, illetve más büntetőügy bizonyításához hozzájárulva az ügyészséggel, illetve a nyomozó hatósággal jelentős mértékben együttműködött, a büntetést a fenti felsorolás soron következő pontja alapján is ki lehet szabni (ún. „kétszeres leszállás”). Emellett „a Btk.-nak a büntetés enyhítésére vagy a végrehajtás felfüggesztésére vonatkozó rendelkezései is figyelembe vehetők”.³¹

²⁷ Az ügyész változó szerepe az új büntetőeljárársban. Legfőbb Ügyészség, 2018. július 2., <http://ugyeszseg.hu/az-ugyesz-valtozo-szerepe-az-uj-buntetoeljarasban/>

²⁸ Btk. 80. § (1) bekezdés

²⁹ Btk. 80. § (2) bekezdés

³⁰ Btk. 82. § (1)–(2) bekezdés

³¹ Békés Ádám in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

A terhelti együttműködés és a tárgyaláshoz való jogról lemondás gyakorlati működése szempontjából releváns továbbá, hogy a magyar **ügyészség** egy hierarchikus szervezet; az Alaptörvényben és a törvényekben meghatározott feladatait a döntésért felelős ügyészségi alkalmazott személyének megállapítását biztosító, alá-fölérendeltségen alapuló szervezeti rendben végzi.³² Szintén hozzátartozik a kontextushoz, hogy a vádemelések évek óta igen magas arányban vezetnek elítéléshez Magyarországon: az elmúlt 10 évben a váderedményesség konstansan 95% felett volt, 2012 óta minden évben kismértékben növekszik, és 2019-re elérte a 98,3%-ot, az elítélt vádlottak aránya pedig a 96,95%-ot.³³ Az ügyészségnek kiemelt szerepe van a nyomozásokban; a nyomozás a gyanúsított kihallgatást követően kezdődő ún. vizsgálati szakaszában ő irányítja a vizsgálatot, és a nyomozó hatóság a vizsgálatot az ügyészség irányítási jogkörében tett intézkedésének megfelelően végzi,³⁴ bizonyos bűncselekmények esetében pedig az ügyészség nyomoz.³⁵

³² Az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény, 3. § (2) bekezdés

³³ *A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai I. A 2014. évi tevékenység.* Legfőbb Ügyészség, 2015, <http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2022/01/buntetobirosag-elotti-i.-2014.-ev.pdf>, 76. o.; *A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai I. A 2019. évi tevékenység.* Legfőbb Ügyészség, 2020, http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/merzag/2020/12/buntetobirosag_ugyeszi_tev_i_2019.pdf, 67. o.

³⁴ Be. 25. § (2) bekezdés és 392. § (1) bekezdés

³⁵ Be. 30. §

3.

A terhelti együttműködés és
a tárgyaláshoz való jogról
való lemondás formái
Magyarországon
az elméletben
és a gyakorlatban

3.1. Az egyezség

3.1.1. Jogalkotási kontextus: az egyezség bevezetésének indokai

A **büntetőeljárások időszerűségének javítása** mellett az új Be. megalkotásakor a jogalkotó szintén célul tűzte ki „a terhelti együttműködés fokozását, hiszen egy, a tisztességes eljárás követelményeinek is megfelelő konszenzuális eljárás **az állam oldalán idő- és költségmegtakarítást, a terhelt oldalán enyhébb szankcionálást, a sértett oldalán biztos jóvátételt, míg a társadalom szempontjából azt eredményezi, hogy a bűncselekmény elkövetőjét biztosan felelősségre vonják**”.³⁶ Az egyezség ezen törekvés egyik megjelenési formája, aminek célja a Be. indokolása szerint az volt, hogy „egyszerre **csökkentse** a külön eljárás szereplőinek **az egyezség megkötésével és annak bírói jóváhagyásával kapcsolatos bizonytalanságát, valamint az őket terhelő adminisztrációs terheket**. A külön eljárás »célcsoportját« elsősorban azok az elsőfokú bíróság előtt folytatott eljárások [jelentették], ahol az elhúzódó bizonyítási eljárást követően már elsőfokon jogerős ügydöntő határozat születik. Ezekben az ügyekben indokolatlannak tűnik a tárgyaláson történő teljes körű bizonyítás felvétele [...]”.³⁷ A Be. kommentárja hozzáteszi, hogy az egyezségnek „komoly kriminalisztikai jelentősége is van, hiszen a gyorsabban és a beismerés révén részletesebben feltárt tényállás segíthet más bűncselekmények felderítésében, új bűnözési módok és taktikák megismerésében”.³⁸

Ahogy fent említettük, az egyezség intézménye nem volt előkép nélküli: előzményének a régi Be. XXVI. fejezete szerinti, 2000-ben bevezetett **„lemondás a tárgyalásról”** külön eljárás tekinthető, amely azonban „a szabályozás többszöri módosítása ellenére sem működ[ött] rendeltetésszerűen”, és „nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket”.³⁹ Ezt a statisztikai adatok is jól mutatták: az új Be. elfogadása előtti években, 2013–2017 között például 0,09 és 0,20% között mozgott a vádirattal megvádolt személyek számához képest azon vádlottak száma, akik a vádemelést megelőzően lemondtak a tárgyalásról, illetve 0,06 és 0,12% között mozgott azoknak a vádlottaknak az aránya, akik a vádemelést követően mondtak le a tárgyaláshoz való jogukról.⁴⁰

A jogintézmény működésképtelenségének számos, a szabályozási koncepcióra visszavezethető oka volt. A védelem oldaláról problémát jelentett például, hogy az eljárás „eredeti szabályai alapján a leszállított büntetési tételek alkalmazása – figyelemmel a magyar büntetéskiszabási

³⁶ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 453–454. o.

³⁷ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 554. o.

³⁸ Békés Ádám in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

³⁹ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 453. és 554. o.

⁴⁰ *A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai I. A 2017. évi tevékenység*. Legfőbb Ügyészség, 2018, http://ugyeszseg.hu/pdf/statisztika/buntetobirosag_ugyeszi_tev_I_2017.pdf, 15. o.

gyakorlatra, amely inkább a büntetési tétel alsó határához közelített – igazi kedvezményt nem jelentett a bűnelkövetők számára, ráadásul a kezdetekben még nem volt lehetőség a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztésére sem” – ez alól kivételt a hatóságokkal együttműködő terheltek jelentettek, de ez a kör nem tekinthető jelentősnek.⁴¹ Emellett „alkalmazásának hiánya a bizonytalanságából [is] fakadt, mivel a bíróság nem volt kötve a terhelt és az ügyészség megállapodásához”.⁴² De a nyomozó hatóság és az ügyészség sem volt érdekelt ezekben az eljárásokban: a külön eljárás csak a bírósági szakot gyorsította, miközben az ügyész felelőssége jelentős maradt ezekben az ügyekben; a bonyolult eljárási szabályok pedig „indokolatlan adminisztrációs terheket ró[ttak] a jogalkalmazókra, különösen az ügyészi szervezetre, amely a ránehezedő többlet munkateher miatt kifejezetten ellenérdekeltté vált az eljárás alkalmazásában”.⁴³ Az intézmény kudarca emellett a szakirodalom szerint abból is fakadt, hogy azt az ellentmondást sem oldották fel a tárgyalásról való lemondásra vonatkozó szabályok, hogy – az angolszász joggal ellentétben – a kontinentális jog, így a magyar jog is az objektív (anyagi) igazság megállapítását tűzi ki célul a perbeli igazság helyett,⁴⁴ amire a „vádalkuk” koncepciója épül. Mindemellett a más külön eljárásokkal – a tárgyalás mellőzésével és a bíróság elé állítással – való „konkurálás” is hozzájárult ahhoz, hogy nem volt sikeres a jogintézmény.⁴⁵ Emellett nem szabad elfelejtkezni a védő és az ügyész közötti informális egyezkedések gyakorlatáról sem – egyik bíró interjúalanyunk például úgy fogalmazott, hogy előző bíróságán évtizedes gyakorlata volt a „folyosói” egyezségkötéseknek.

Az egyezség szabályaiból látszik, és a törvény részletes indokolása is utal arra, hogy a jogalkotó igyekezett figyelembe venni a tárgyalásról lemondással kapcsolatos tanulságokat az egyezség szabályainak kialakítása során. Így például fontos változás a lemondás a tárgyalásról külön eljáráshoz képest, hogy az egyezségkötést az ügyészség is kezdeményezheti, és hogy a bíróság kötve van az egyezségben szereplő szankciókhoz, ha jóváhagyja az egyezséget. Ugyanakkor, mint látni fogjuk, nem minden problémát sikerült felszámolni: például az ügyészségnek továbbra is többlet munkaterhet jelentenek az egyezségkötések.

3.1.2. Az egyezség főbb jellemzői: definíciója, feltételei, az eljárás és résztvevői

Az egyezség intézményének lényege, hogy az ügyészség és a terhelt a vádemelés előtt egyezséget köthet a terhelt által elkövetett bűncselekmény vonatkozásában a bűnösség beismeréséről és ennek következményeiről.⁴⁶ Egyezsége bármilyen ügyben, **bármilyen bűncselekmény esetén** lehetőség van, a terhelt jellemzői kapcsán sem határoz meg semmilyen szűkítést a Be.; egyezségkötésre fiatalkorúak esetében is sor kerülhet. Sőt, 2021. január 1. óta a Be. kimondja azt is, hogy az egyezségkötésnek nem akadály, ha a gyanúsított a bűncselekmény elkövetését korábban már

⁴¹ Gács, 278. o.

⁴² Békés Ádám in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

⁴³ Vass Péter in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

⁴⁴ Hack, 77. o.

⁴⁵ Gács, 279. o.

⁴⁶ Be. 407. § (1) bekezdés

beismerte.⁴⁷ A terhelt az egyezségben a büntetőeljárás alapjául szolgáló valamennyi vagy akár csak egyes bűncselekmények vonatkozásában is beismerheti a bűnösségét.⁴⁸

Az egyezség megkötését **a terhelt, a védő és az ügyészség egyaránt kezdeményezheti**, de az egyezségi folyamat megkezdéséhez szükséges, hogy a nem kezdeményező fél se zárja ki az egyezség lehetőségét.⁴⁹ (A védő pedig természetesen nem kezdeményezhet egyezséget a védelem hozzájárulása nélkül.) Az egyezségkötés alapvetően az ügyészség és a védelem között zajló folyamat, de a Be. „lehetőséget biztosít arra is, hogy az ügyészség a nyomozó hatóságon keresztül közölje az egyezség kezdeményezésével kapcsolatos álláspontját” a védelemmel.⁵⁰ A nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Nyer.) további részletszabályokat határoz meg a nyomozó hatóság (jellemzően a rendőrség) szerepére vonatkozóan,⁵¹ így például kimondja, hogy ha a nyomozó hatóság az eljárás adatai alapján egyezség megkötését tartja indokoltnak vagy célszerűnek, arról tájékoztatja az ügyészséget, az indokai megjelölésével együtt. Ezt a nyomozó hatóság már a gyanúsított kihallgatást megelőzően megteheti, nemcsak a gyanúsított kihallgatás során vagy azt követően, de erről a gyanúsított vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy és a védő nem tájékoztatható.⁵² Ha a gyanúsított, illetve védője kezdeményez egyezségkötést, arról a rendőrségnek haladéktalanul tájékoztatnia kell az ügyészséget.⁵³ Sőt, a „nyomozó hatóság a kezdeményezés elfogadásáról is dönthet az ügyészi utasítás körében”.⁵⁴ Mindez azt mutatja, hogy a rendőrségnek potenciálisan meghatározó szerepe lehet az egyezség létrejöttében, és a szerepe nem csupán az ügyészség és a terhelt közötti közvetítésre korlátozódik.

⁴⁷ Be. 407. § (1) bekezdés. Ezzel a jogalkotó orvosolta azt a problémát, hogy „igazságtalan helyzetet eredményezhet, amikor jobb helyzetbe kerül az a gyanúsított, amelyik saját megfontolásból vagy védői tanácsra taktikusan visszatartja a beismerő vallomást, az eljárás elején megbánást tanúsító és beismerő vallomást tévő gyanúsított-hoz képest. Előbbinek nyitva áll az egyezség lehetősége, míg utóbbinak nem.” (Dr. habil Bárándy Gergely – Dr. Dávid Ferenc: Mint a mesebeli okos lány: gondolatok a bűnösség beismeréséről szóló egyezségről. *Büntetőjogi Szemle*, 2019/2., https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/lapszam/BISz_201902_10-15o_BarandyG_DavidF.pdf, 11. o.) Megjegyzendő, hogy a jogalkotó szerint ez valójában nem volt probléma, mert a Be. nyelvtani értelmezéséből korábban is az következett, hogy sem a nyomozás során tett beismerő nyilatkozat, sem a bűncselekmény elkövetésének elismerése nem zárhatja ki önmagában az egyezség megkötését, a módosítás indokolása szerint ugyanakkor „a Be. belső összhangja és az egységes jogalkalmazás biztosítása érdekében” indokolt volt ezt kifejezetten kimondani. (Lásd: T/9918. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom41/09918/09918.pdf>, 195. o.)

⁴⁸ Be. 410. § (1) bekezdés

⁴⁹ Be. 407. § (2) és (4) bekezdés

⁵⁰ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 454. o.; Be. 407. § (6) bekezdés

⁵¹ Nyer. 156–158. §

⁵² Nyer. 156. § (2) bekezdés és 157. § (5)–(6) bekezdés

⁵³ Nyer. 157. §

⁵⁴ Békés Ádám in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

A kezdeményezést követően az egyezség megkötése érdekében az ügyészség, a terhelt és a védő a bűnösség beismeréséről és az egyezség tartalmi elemeiről **egyeztetést** folytathat.⁵⁵ A kezdeményezés tartalma kapcsán nem tartalmaz szabályt a Be., „így nem elvárás, hogy a terhelt vagy védője előre megmondja, mire terjedne ki a beismerés, vagy az ügyészség már előre határozza meg az alkalmazott szankció paramétereit, ezek a kérdések ugyanis a kezdeményezést követő egyeztetés tárgyát képezik”.⁵⁶ Az egyezség tárgyát képező bűncselekmény tényállása és Btk. szerinti minősítése azonban nem lehet az egyeztetés tárgya,⁵⁷ ezeket az ügyészség állapítja meg.⁵⁸ Vagyis a tényállás és a jogi minősítés kapcsán „az angolszász rendszerben jellemző alkudozásról nem lehet szó”,⁵⁹ ilyen értelemben tehát az egyezség nem tekinthető „vádalkunak”. (Ugyanakkor az „előfordulhat, hogy az egyeztetés során olyan információ jut az ügyészség tudomására, amely a történeti tényállás megváltozásának igényét hozza magával, azonban ekkor a gyanúsítást módosítani kell. Ilyen esetben az egyeztetést fel kell függeszteni arra az időre, amíg a módosított gyanúsítást az ügyészség vagy a nyomozó hatóság nem közli.”⁶⁰) Az egyeztetés lefolytatására határidőt nem szab a jogszabály.

Az egyeztetés eredményeképpen létrejövő egyezség **kötelező tartalmi elemei** a következők: (i) bűncselekmény tényállásának leírása és Btk. szerinti minősítése, (ii) a bűncselekmény vonatkozásában a terhelt nyilatkozata arról, hogy a bűnösségét beismeri, és ennek érdekében vallomást tesz, valamint (iii) a büntetés vagy az önállóan alkalmazható intézkedés.⁶¹ Vagyis kötelező valamilyen szankcióban megállapodniuk a feleknek az egyezségkötés során. Ami a büntetés kiszabása során irányadó (vagyis az ügyészség által figyelembe veendő) szabályokat illeti, a Btk. az általánosanál enyhébb büntetéskiszabási szabályokat ír elő.⁶² (Bővebben lásd a 2. fejezetben.) Ami a bűncselekmény leírását illeti, az „szükségszerű, hogy [...] ne csupán a minősítésre szorítkozzon, hanem a vádirati tényállással egyező részletességű legyen”.⁶³

A kötelező elemek mellett a Be. számos **fakultatív elemet** is meghatároz.⁶⁴ Például az ügyészség megegyezhet a terhelttel abban, hogy az eljárást megszünteti az olyan bűncselekmény miatt, amelynek az elkövetett jelentősebb tárgyi súlyú bűncselekmény mellett a terhelt felelősségre vonása szempontjából nincs jelentősége; illetve a gyanúsított együttműködésére tekintettel

⁵⁵ Be. 408. § (1) bekezdés

⁵⁶ Békés Ádám in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

⁵⁷ Be. 408. § (1) bekezdés

⁵⁸ Be. 410. § (3) bekezdés

⁵⁹ *Az ügyészség változó szerepe az új büntetőeljárásban*. Legfőbb Ügyészség, 2018. július 2., <http://ugyeszseg.hu/az-ugyesz-valtozo-szerepe-az-uj-buntetoeljarasban/>

⁶⁰ Békés Ádám in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

⁶¹ Be. 410. § (2) bekezdés

⁶² Btk. 83. §. Ez „az új Be. hatálybalépése után elkövetett bűncselekmények esetében alkalmazható. A 2018. július 1-je előtti elkövetéseknél a Btk. 2. §-a nyújt eligazítást. E szerint eldöntendő kérdés, hogy melyik Btk. alkalmazása kedvezőbb a terhelt számára: az elkövetéskor hatályban levő, vagy a 2018. július 1-je utáni.” Lásd: Kiss Anna: *Vádalku magyar módra?* In: *Kriminológiai Tanulmányok* 56., Országos Kriminológiai Intézet, 2019, https://www.okri.hu/images/stories/KT/KT56_2019/kt56_sec.pdf, 97. o.

⁶³ Békés Ádám in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

⁶⁴ Részletesen lásd: Be. 411. §.

egyes bűncselekmények vonatkozásában az eljárást megszünteti,⁶⁵ illetve a feljelentést elutasítja.⁶⁶ (Utóbbi két esetben „– bár a Be. egyértelműen nem mondja ki – logikailag az következik, hogy az egyezség nem képezi bírósági jóváhagyás tárgyát, mivel éppen az eljárás továbbfolytatásának mellőzése az egyezség eredménye”.⁶⁷) Az egyezség kiterjedhet arra is, hogy a terhelt a bűnügyi költség egészének vagy egy részének viselése alól mentesül, amely esetben az egyezség szerinti bűnügyi költséget az állam viseli. Az egyezségben a terhelt vállalhatja továbbá, hogy

- az ügy, illetve más büntetőügy bizonyításához hozzájárulva az ügyészséggel, illetve a nyomozó hatósággal jelentős mértékben együttműködik,
- a magánfél polgári jogi igényét, illetve a sértett előzetes bejelentése szerint érvényesíteni kívánt polgári jogi igényt az egyezség jóváhagyásáról döntő előkészítő ülésig kielégíti,
- közvetítői eljáráson vesz részt, illetve
- az ügyészség által megállapított határidőn belül olyan egyéb kötelezettséget teljesít, amely a feltételes ügyészi felfüggesztés keretében előírható.⁶⁸

Amennyiben az ügyészség és a terhelt között létrejön az egyezség, azt az ügyészség a gyanúsított kihallgatás jegyzőkönyvébe foglalja.⁶⁹ 2021. január 1. óta a Be. lehetővé teszi azt is az ügyészség számára, hogy ha az a létrejött egyezségben a terhelt által vállalt kötelezettség teljesítése érdekében szükséges, legfeljebb hat hónapra felfüggeszse az eljárást,⁷⁰ hiszen a terhelt által az egyezségben vállalt kötelezettségek között lehet olyan, „amelynek teljesítéséhez indokolt lehet határidőt biztosítani”.⁷¹

⁶⁵ Erre a Be. 399. § (1) bekezdésében meghatározott okból kerülhet sor, vagyis akkor, ha a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy vagy a gyanúsított az ügy, illetve más büntetőügy felderítéséhez, bizonyításához hozzájárulva olyan mértékben együttműködik, hogy az együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek jelentősebb, mint a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy vagy a gyanúsított büntetőjogi felelősségre vonásához fűződő érdek.

⁶⁶ Erre a Be. 382. § (1) bekezdésében meghatározott okból kerülhet sor, vagyis akkor, ha a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy az ügy, illetve más büntetőügy felderítéséhez, bizonyításához hozzájárulva olyan mértékben együttműködik, hogy az együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek jelentősebb, mint a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy büntetőjogi felelősségre vonásához fűződő érdek.

⁶⁷ Békés Ádám in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

⁶⁸ A Be. 419. § (2) bekezdése szerint az eljárás feltételes ügyészi felfüggesztése esetén az ügyészség a gyanúsított részére magatartási szabályként, illetve kötelezettségként előírhatja, hogy

- a bűncselekménnyel okozott kárt, vagyoni hátrányt, az adóbevétel-csökkenés, a vámbevétel-csökkenés összegét vagy a bűncselekmény elkövetési értékét térítse meg,
- más módon gondoskodjon a sértettnek adandó jóvátételről,
- meghatározott célra anyagi juttatást teljesítsen vagy a köz számára munkát végezzen,
- előzetes hozzájárulása esetén pszichiátriai vagy alkoholfüggőséget gyógyító kezelésben vegyen részt.

⁶⁹ Be. 409. § (2) bekezdés

⁷⁰ Be. 395. § (1) bekezdés d) pont

⁷¹ T/9918. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról, Részletes indoklás, <https://www.parlament.hu/irom41/09918/09918.pdf>, 192. o.

Ha az ügyészség és a terhelt egyezséget kötött, az ügyészség a jegyzőkönyvbe foglalt **egyezséggel azonos tényállás és minősítés miatt emel vádat**, és a jegyzőkönyvet a vádirattal együtt benyújtja a bírósághoz.⁷²

Az egyezség módosítására a Legfőbb Ügyészség álláspontja szerint a Be. felhatalmazó rendelkezése hiányában nincs lehetőség.⁷³ A Be. arra vonatkozóan nem tartalmaz kifejezett szabályt, hogy felbontható-e az egyezség, illetve hogy mi a teendő, ha új körülmény merül fel az egyezség megkötését követően. Erre az esetkörre a Legfőbb Ügyészség által a Be. alkalmazásának egyes kérdéseiről kiadott LFNIGA//142/2019. számú Emlékeztető (a továbbiakban: LÜ Emlékeztető) ad iránymutatást: eszerint „[a]z [e]gyezség megkötését követően felmerülő új körülményre, illetve az egyezséggel összefüggésben megállapítható törvénysértésre figyelemmel előfordulhat olyan eset, amikor az egyezségben foglaltak a továbbiakban nem tekinthetők megalapozottnak, törvényesnek. Ilyenkor az ügyészségnek, amennyiben a vád benyújtására még nem került sor, az általános szabályok [...] szerint kell vádat emelnie, ha pedig a vádemelés [...] már megtörtént, a vádat az előkészítő ülésen módosítani kell. Ez utóbbi esetben értelemszerűen a bíróság meg fogja tagadni az egyezség jóváhagyását [...]”.⁷⁴ Az LÜ Emlékeztető szerint a terhelt „az egyezségtől mindaddig elállhat, amíg a bíróság az előkészítő ülésen nem dönt az egyezség tárgyában”,⁷⁵ noha a Be.-ben ezt kifejezetten megengedő rendelkezés nem szerepel. Vagyis a Be. nem rendezi egyértelműen azt a kérdést, hogy a megkötött egyezség felbontható-e, akár úgy, hogy utána más tartalommal új egyezséget kötnek, akár úgy, hogy később nem születik új egyezség. Szakirodalmi álláspontok szerint előbbi igen, utóbbi viszont nem felel meg a jogalkotói szándéknak, de a gyakorlat mindkét formát tekintve „az elfogadhatóság irányába alakul”.⁷⁶ Álláspontunk szerint ezt a kérdést is jogszabályi szinten kellene szabályozni.

A bíróság abban az esetben is **előkészítő ülést**⁷⁷ tart az ügyben, ha az ügyészség és a terhelt egyezséget kötött. Ha az előkészítő ülésen a vádlott az egyezséggel egyezően beismeri a bűnösségét és lemond a tárgyaláshoz való jogáról, a bíróság e tény, az ügyiratok, valamint a vádlott kihallgatása és – szükség esetén – a védőhöz intézett kérdésekre adott válaszok alapján **megvizsgálja, hogy az egyezség jóváhagyásának feltételei fennállnak-e**.⁷⁸ A bíróság tehát törvényességi szempontból vizsgálja az egyezséget, mielőtt döntene arról, hogy azt jóváhagyja-e. A bíróság az egyezséget akkor hagyja jóvá, ha

- az egyezség megkötésének folyamata a Be. 407–409. §-ában foglaltaknak megfelelt,
- az egyezség tartalma a Be. 410–411. §-ában foglaltaknak megfelel,
- a vádlott az egyezség természetét és jóváhagyásának következményeit megértette,

⁷² Be. 424. § (1) és (3) bekezdés

⁷³ A Legfőbb Ügyészség által a Be. alkalmazásának egyes kérdéseiről kiadott LFNIGA//142/2019. számú Emlékeztető a Be. 407. §-át érintő része, 3) pont

⁷⁴ Az LÜ Emlékeztető a Be. 407. §-át érintő része, 3) pont

⁷⁵ Az LÜ Emlékeztető a Be. 407. §-át érintő része, 3) pont

⁷⁶ Bárándy-Dávid, 11. o.

⁷⁷ Az előkészítő ülés a vádemelés után a tárgyalás előkészítése érdekében tartott nyilvános ülés, amelyen a vádlott és a védő a tárgyalást megelőzően kifejtetheti a váddal kapcsolatos álláspontját és közreműködhet a büntetőeljárás további menetének alakításában. Lásd: Be. 499. § (1) bekezdés.

⁷⁸ Be. 732. § (5) bekezdés

- a vádlott beszámítási képessége és beismerésének önkéntessége iránt észszerű kétely nem mutatkozik, és
- a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozata egyértelmű és azt az ügyiratok alátámasztják.⁷⁹

Az egyezség jóváhagyásáról a bíróság végzést hoz, és ezt követően az egyébként az előkészítő ülésen való beismerés esetén alkalmazandó szabályok szerint halad tovább az eljárás – alátámasztva azt az álláspontot, hogy a jogalkotó „a szűkebb értelemben vett együttműködésnek nem két különálló formáját, hanem azok összefüggő rendszerét kívánta meghatározni” az új Be.-ben.⁸⁰

A bíróság egyezség esetében is ítéletben mondja ki a vádlott bűnösségét és szabja ki a büntetést, de az ítéletben **a vád szerinti tényállástól, minősítéstől és az ügyészség a vádiratban foglalt, a kiszabandó büntetésre, illetve az alkalmazandó intézkedésre, valamint az egyezség tartalmával egyező egyéb rendelkezésre irányuló indítványától nem térhet el.**⁸¹ Vagyis a bíróság nem bírálhatja felül az egyezség tartalmát, és nem szabhat ki sem enyhébb, sem szigorúbb büntetést az egyezségben foglaltaknál. Alapesetben **az ítéletet az előkészítő ülésen hozza meg** a bíróság.

Bizonyos esetekben előfordulhat, hogy az egyezség jóváhagyása után **tárgyalás tartása** szükséges: ha „a bíróság által jóváhagyott egyezség nem tér ki az ügydöntő határozatban eldöntendő valamennyi kérdésre és az előkészítő ülésen bármely okból nem lehetséges ezek tisztázása, a bíróság tárgyalást tart és az addig eldöntetlen kérdések keretei között bizonyítást vesz fel”.⁸² (A Be. indokolása itt példaként említi, hogy például az elkobzás vagy vagyonelkobzás kérdésében az egyezséget maga a törvény zárja ki,⁸³ „de az is előfordulhat, hogy valamely kérdésben – pl. a bűnügyi költség mértékét, megalapozottságát érintő vita miatt – az ügyészség és a terhelt nem tudott megegyezni”.⁸⁴) A tárgyaláson korlátozott bizonyítást vesznek fel. Ha „ennek alapján az addig eldöntetlen kérdések tisztázhatóak, a bíróság ítéletet hoz”, ha pedig „úgy látja, hogy a tényállás, illetve a jogi minősítés változása folytán az egyezség megtagadásának lett volna helye, az egyezséget jóváhagyó végzést hatályon kívül helyezi és az eljárást az általános szabályok szerint folytatja. Az eljárás folytatásához fűződő fontos garanciális szabály, hogy az egyezség hatályon kívül helyezése esetén az egyezség az ügyészséget és a terheltet sem köti [...]”.⁸⁵

Emellett a Be. szabályai szerint tárgyalás tartására kerül sor „akkor is, ha az ügyben több vádlott szerepel és nem kötött valamennyi vádlott egyezséget, vagy a bíróság nem hagyta jóvá a terheltek által kötött valamennyi egyezséget és a bíróság az ügy egységes kezeléséről döntött [...]”.⁸⁶ A Be.

⁷⁹ Be. 733. §

⁸⁰ Gácsi, 282. o.

⁸¹ Be. 736. § (3) bekezdés

⁸² Vass Péter in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*; vö.: Be. 737. § (1) bekezdés

⁸³ Be. 411. § (6) bekezdés

⁸⁴ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 555. o.

⁸⁵ Vass Péter in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*; vö.: Be. 737. § (2)–(3) bekezdés

⁸⁶ Vass Péter in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*; vö.: Be. 736. § (6) bekezdés

a többvádoltas ügyek kapcsán 2021. január 1. óta kifejezetten kimondja azt is, hogy a bíróság az ítélet kihirdetése érdekében az előtte folyamatban lévő ügyeket a jóváhagyott egyezséggel érintett vádlott tekintetében csak akkor különítheti el – amennyiben az elkülönítés egyéb feltételei fennállnak – ha az eljárás több vádlott ellen folyik.⁸⁷ Vagyis 2021. január 1-jével a jogalkotó „megszüntet[te] azt a lehetőséget, hogy a bíróság a vádlottal szemben több cselekmény miatt emelt vádat külön eljárásokban bírálja el”.⁸⁸

Jóváhagyott egyezség esetén az ítélet elleni **fellebbezési jog** is korlátozott: nincs helye fellebbezésnek a bűnösség megállapítása, a váddal (és így az egyezséggel) egyező tényállás és minősítés, valamint az azok szerint megállapított büntetés, illetve intézkedés neme, mértéke vagy tartama, valamint az egyezséggel és a vádirattal összhangban megállapított egyéb rendelkezése miatt.⁸⁹ A fellebbezésben ezen korlátok között lehet új tényt állítani és új bizonyítékra hivatkozni, és a bíróság is ezen korlátok között vehet fel bizonyítást.⁹⁰ A másodfokú bíróság a fellebbezéssel megtámadott ítéletnek a bűnösség megállapítására vonatkozó rendelkezését csak akkor változtathatja meg, ha tárgyalás tartása nélkül megállapítható, hogy a terhelt felmentésének vagy az eljárás megszüntetésének van helye.⁹¹ A másodfokú bíróság emellett tételesen meghatározott esetekben – így például ha az elsőfokú bíróság valamely tilalmi ok fennállása ellenére hagyta jóvá az egyezséget – az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezi, és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására utasítja.⁹² (Az így megismételt eljárás során egyezség jóváhagyására nem kerülhet sor.⁹³) Ha a másodfokú bíróság azt észleli, hogy az ügyészség a törvényi előfeltételek hiányában indítványozta az egyezségkötési eljárást, akkor az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezi, és az ügyiratokat megküldi az ügyészségnek.⁹⁴

A bíróságnak értelemszerűen arra is lehetősége van, hogy az előkészítő ülésen **az egyezség jóváhagyását megtagadja**. Erre akkor kerül sor, ha

- a vád és a vádiratban foglalt indítványok a jegyzőkönyvbe foglalt egyezségtől eltérnek,
- a vádlott az előkészítő ülésen nem ismerte be a bűnösségét az egyezséggel egyezően,⁹⁵ vagy nem mondott le a tárgyaláshoz való jogáról,
- az egyezség jóváhagyásának feltételei nem állnak fenn,

⁸⁷ Be. 737. § (1) bekezdés

⁸⁸ T/9918. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról, Részletes indoklás, <https://www.parlament.hu/irom41/09918/09918.pdf>, 228. o.

⁸⁹ Be. 738. § (1) bekezdés

⁹⁰ Be. 738. § (2)–(3) bekezdés

⁹¹ Be. 738. § (1) bekezdés

⁹² Be. 738. § (5) bekezdés

⁹³ Be. 738. § (8) bekezdés. (Lásd az LÜ Emlékeztető a Be. 738. §-ához kapcsolódó részét is.)

⁹⁴ Be. 738. § (6) bekezdés

⁹⁵ A Be.-kommentár szerint „[a] bűnösség kifejezett tagadásán túl a bűnösség be nem ismerésének kell tekinteni azokat az eseteket is, amikor a terhelt él a hallgatás jogával, vagy úgy módosítja a bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomását, hogy az nem felel meg az egyértelműség követelményének, illetve az ügyiratok tartalmának”. [Vass Péter in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*]

- a terhelt az egyezségben vállalt kötelezettségeinek nem tett eleget, vagy
- a vádtól eltérő minősítés látszik megállapíthatónak.⁹⁶

Amennyiben a bíróság nem hagyja jóvá az egyezséget, az eljárás az általános szabályok szerint folytatódik tovább.⁹⁷ A bíróság egyezség jóváhagyását megtagadó végzése ellen nincs helye felbbezésnek.⁹⁸ Fontos kiemelni, hogy a terhelt az egyezség jóváhagyásának megtagadása esetén „nincs elzárva attól, hogy akár a vád tárgyává tett, akár az ügyész által időközben módosított váddal egyező beismerő vallomást tegyen”,⁹⁹ de erre már csak a tárgyaláson lesz módja. A Be. ugyanis úgy rendelkezik, hogy ha a bíróság az egyezség jóváhagyását megtagadta, akkor az eljárást azon szabályok (a Be. 506–508. §-ai) szerint kell folytatni, amelyek arra az esetre vonatkoznak, ha a terhelt nem ismeri be az előkészítő ülésen a bűnösségét.¹⁰⁰ (Ezt a büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenységről szóló 8/2018. (VI. 27.) LÜ utasítás azzal egészíti ki, hogy kifejezetten kimondja, hogy ilyen esetekben az ügyész mértékes indítványt nem tehet.¹⁰¹)

3.1.3. Az egyezség alkalmazása a gyakorlatban

Bár egy jogintézmény „sikerességét” természetesen nem lehet pusztán annak alapján megítélni, hogy azt milyen gyakorisággal alkalmazzák, mégis érdemes a gyakorlat áttekintését az egyezséggel kapcsolatos számadatokkal kezdeni. A lenti táblázatban foglalt statisztikai adatok ugyanis azt mutatják, hogy arányaiban **nagyon kevés ügyben születik egyezség**, miközben az egyéb, eljárást gyorsító eljárási formák aránya kifejezetten magas.

1. táblázat – Ügyek megoszlása a vádemelés típusa szerint, a vádemeléssel érintett ügyek %-ában¹⁰²

	Vádirat benyújtása általános szabályok szerint	Vádirat benyújtása egyezség alapján	Bíróság elé állítás	Indítvány büntetővégzés hozatalára ¹⁰³	Vádemeléssel érintett ügyek száma összesen ¹⁰⁴
2018	18 273 (36,6%)	37 (0,1%)	9 567 (19,2%)	22 005 (44,1%)	49 882
2019	8 305 (19,3%)	91 (0,2%)	6 920 (16,1%)	27 633 (64,3%)	42 949

⁹⁶ Be. 734. § (1) bekezdés

⁹⁷ Be. 734. § (3) bekezdés

⁹⁸ Be. 734. § (2) bekezdés

⁹⁹ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 555. o.

¹⁰⁰ Be. 734. § (3) bekezdés

¹⁰¹ A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenységről szóló 8/2018. (VI. 27.) LÜ utasítás, 41. § (2) bekezdés

¹⁰² Forrás: A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2019. évi tevékenységéről, http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/admin/2020/10/ogy_beszamolo_2019.pdf, 25. o.; A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2018. évi tevékenységéről, http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/v1xpafghz/2020/08/ogy_beszamolo_2018.pdf, 29. o.

¹⁰³ A régi Be. szerint tárgyalás mellőzésével történő elbírálásra tett indítvány.

¹⁰⁴ Ez nem egyezik meg a vádemeléssel érintett személyek számával.

Másfelől megközelítve: azon vádlottak száma, akikkel szemben egyezség megkötését követően született elsőfokú bírósági határozat, 2018-ban 86, 2019-ben pedig 102 volt (úgy, hogy 2018-ban csak július 1-jétől lehetett egyezséget kötni). Ahogy a legfőbb ügyész is megjegyezte 2019-es országgyűlési beszámolójában, ez nem tekinthető érdemi növekedésnek, ami ellentétes volt a várakozásaikkal. Ugyanakkor a legfőbb ügyész mintegy magyarázatképpen hozzátette, hogy „– éppen a jogintézmény újdonságára figyelemmel – a megfelelő ügyészségi gyakorlat kialakítása, amely tekintettel van az állam büntetőigényének hatékony érvényesítésére is, hosszabb időt vesz igénybe”.¹⁰⁵ Ez meggyőző érv is lehetne, de mindeközben az előkészítő ülésen tett beismerés térfoglalása, amelyet a következő fejezetben tárgyalunk majd részletesebben, arra enged következtetni, hogy a jogintézmény újdonságán túlmutató okok lehetnek az egyezség nagyon korlátozott használata mögött.

A Legfőbb Ügyészség a Magyar Helsinki Bizottság adatkérésére adott válaszából¹⁰⁶ emellett az is kiderült, hogy a területi különbségek jelentősek voltak: több olyan megye is volt, ahol egyetlen egyezséget sem kötöttek 2018-ban.¹⁰⁷ 2018-ban (július 1. és év vége között) a védelem 677 esetben kezdeményezett egyezséget, és csak 62 esetben kezdeményezte azt az ügyészség (ebből 51 alkalommal erre a fővárosban került sor). 2019-ben a Legfőbb Ügyészség által közzétett adatok szerint a védelem 1 293 esetben kezdeményezett egyezséget, míg az ügyészség csak 124 esetben (ebből 85 esetben a fővárosban). Mindkét évben voltak olyan megyék, ahol egyetlen esetben sem kezdeményezett az ügyészség egyezséget: 2018-ban 12, 2019-ben pedig hat ilyen megye volt, tehát itt javulás tapasztalható.

Emellett az ügyészség 2018-ban az esetek 79,7%-ában, 2019-ben pedig az esetek 76,4%-ában nem értett egyet a védelem kezdeményezésével. Utóbbi tekintetben is nagyok voltak a területi különbségek, de itt is javuló tendencia látszik kirajzolódni: például amíg 2018-ban nyolc olyan megye is volt, ahol az ügyészség egyetlen esetben sem értett egyet a védelem kezdeményezésével, ez 2019-ben már csak Vas megyében volt így. 2018-ban a legalacsonyabb megyei ügyészségi egyet nem értési arány 60% volt, míg 2019-ben 43,9% volt ez az arány (mindkét esetben Baranya megyéről van szó). Hozzá kell tenni azt is, hogy az ügyészségi kezdeményezések is nagy arányban eredménytelenek: 2018-ban nagyságrendileg ugyanannyi ügyészi kezdeményezés volt eredményes, mint eredménytelen, 2019-ben pedig nagyjából másfélszer több volt az eredménytelen ügyészi kezdeményezések száma. A számok alapján tehát sok esetben a védelem sem nyitott a kezdeményezésre, vagyis nemcsak az ügyészség az okozója annak, hogy kevés a megkötött egyezség, hanem úgy tűnik, nem találkoznak a védelem és az ügyészség elképzelései arról, hogy milyen ügyekben is lenne helye egyezségnek. A meghíúsuló ügyészi kezdeményezések háttérében emellett az is állhat, hogy túl messze van egymástól a védelem és az ügyészség álláspontja az egyezség keretében elfogadható szankció tekintetében.

¹⁰⁵ A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2019. évi tevékenységéről, http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/admin/2020/10/ogy_beszamolo_2019.pdf, 34. o.

¹⁰⁶ ABOIGA/1-120/2020., 2020. március 27.

¹⁰⁷ A területi megoszlásokkal kapcsolatos adat 2019-re nem áll rendelkezésre.

2. táblázat – Vádemelés előtti egyezség a bűnösség beismeréséről¹⁰⁸

	Vádemelés előtti egyezséggel kapcsolatos kezdeményezések összesen	Ebből			Az ügyészi kezdeményezés eredményes volt	Az ügyészi kezdeményezés eredménytelen volt
		gyanúsított vagy védő kezdeményezésével az ügyész		az ügyész kezdeményezte az egyezséget		
		egyetértett	nem értett egyet			
2018 II. félév	739	88 (11,9%)	589 (79,7%)	62 (8,4%)	26	22
2019	1 417	211 (14,9%)	1 082 (76,4%)	124 (8,8%)	41	63

Az ügyészségi, illetve a terhelti, védői kezdeményezések száma közötti igen jelentős különbség elvezet minket az egyezség intézményével kapcsolatos egyik kulcsproblémához, nevezetesen ahhoz, hogy **az ügyészség nagyon kevésbé használja ki ezt az új jogintézményt**. Emögött a kutatás tapasztalatai szerint két ok húzódhat meg: az az igény az ügyészség oldalán, hogy egyezség esetében is teljes körű bizonyítást folytasson le a nyomozó hatóság, valamint az, hogy az egyezség nagyobb munkaterhet jelent az ügyészség számára, mint a rendes szabályok szerinti vádemelés.

Már az új Be. előterjesztői indokolásából is látható, hogy a jogalkotó szándéka szerint **a vádemelés egyezség esetén sem alapulhat csupán a beismerésen**: az indokolás szerint a „beismerés kizárólag a terhelt által elkövetett bűncselekményre irányulhat, azaz az egyezség megkötését megelőzően a nyomozás során beszerzett adatokra és bizonyítékokra támaszkodva az ügyészségnek is vizsgálnia kell, hogy a terhelt beismerése a valósághú tényállás megállapításának igényével összhangban áll-e”.¹⁰⁹ (Ez az alapállás a Be. azon általános szabályán alapul, mely szerint a „terhelt beismerése esetén – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – be kell szerezni az egyéb bizonyítékokat is”.¹¹⁰) Ennél azonban tovább megy az előkészítő eljárással, a nyomozás felügyeletével és irányításával, valamint a befejező intézkedésekkel kapcsolatos ügyészi feladatokról szóló 9/2018. (VI. 29.) LÜ utasítás, amely nemcsak azt mondja ki, hogy az ügyészség nem köthet egyezséget, ha a terhelti beismerés önkéntességére vagy hitelt érdemlőségére nézve kétségek merülnek fel, hanem azt is, hogy az ügyészség akkor sem köthet egyezséget, ha „a beismerés hiányában rendelkezésre álló bizonyítékok nem lennének elégségesek a vádemeléshez”.¹¹¹ Mindemellett az LÜ Emlékeztető arra hívja fel a figyelmet, hogy „ügyni kell arra, hogy a beismerő terhelt együttműködésére épülő konszenzuális eljárások – így a [Be.] LXIV. fejezet szerinti ügyészi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezése illetve a LXV. fejezet szerinti egyezség a bűnösség beismeréséről – esetén se maradjon el olyan bizonyítás, amelynek későbbi teljesítése nem lehetséges,

¹⁰⁸ Ügyészségi Statisztikai Tájékoztató – 2018. II. félév – Büntetőjogi szakterület. Legfőbb Ügyészség, 2019, http://ugyeszseg.hu/pdf/statisztika/Orszagos_2018_02.pdf, 56. oldal. 73. sz. tábla; Ügyészségi Statisztikai Tájékoztató (Büntetőjogi szakág). A 2019. évi tevékenység. Legfőbb Ügyészség, 2020, <http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/merzag/2020/12/ugyeszsegi-statisztikai-tajekoztato-buntetojogi-szakag-2019.-ev.pdf>, 71. o., 73. számú tábla

¹⁰⁹ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 455. o.

¹¹⁰ Be. 183. § (4) bekezdés

¹¹¹ 9/2018. (VI. 29.) LÜ utasítás, 50. § (2) bekezdés

vagy nehézségbe ütközik”.¹¹² A KSB. 3561/2018/1-I. számú, 2018. július 6-án kelt ügyészségi körirat emellett kimondja, hogy „kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy *kizárólag felderített tényállás esetén nyílik lehetőség az egyezségre, amennyiben – a Be. 734. §-ában írtakra is figyelemmel – a cselekmény bizonyítására reális lehetőség mutatkozik*”; és hogy „[n]em szolgálja az egyezséghez fűződő célokat”, ha arra „olyan cselekmény ügyében kerül sor, amelynek tényállása a bíróság előtti bizonyítási eljárás eredményétől függően, előreláthatólag változhat”.

Mindezek a szabályok és iránymutatások a kutatási tapasztalatok szerint nagyon erősen abba az irányba hatnak, hogy **az ügyész teljes felderítettséget követel meg az olyan ügyekben is, ahol az egyezség megkötésének helye lenne**. A védő interjúalanyok elmondása alapján annak okán, hogy az egyezség egy vádemelési forma, a bizonyítékoknak és az egyezség tartalmának egyeznie kell. Ezt egyes ügyészségeken úgy értelmezik, hogy csak akkor lehet tárgyalni az egyezségről, ha tisztázott a tényállás, rendelkezésre állnak a bizonyítékok. Ezért utasítják vissza időelőttiségre hivatkozva a védői kezdeményezéseket. Ez egyes védők véleménye szerint a törvény félreértelmezése, hiszen éppen a nem teljesen felderített ügyek esetében, a nyomozás kezdeti szakaszában állna az ügyészség érdekében egyezséget kötni. Ez a jogértelmezési bizonytalanság hozzájárulhat az egyezségek alacsony számához. Sokatmondó az is, hogy abból a hét vizsgált ügyből, amelyben egyezség született, öt ügyben több mint egy év telt el az első gyanúsított kihallgatás és az egyezség megkötése között – a kutatási interjúkhoz hasonlóan ez is azt mutatja, hogy jellemzően már jól feltárt tényállás, előrehaladott felderítettség esetén nyitott az ügyészség az egyezségkötésre.

Ezeket a kutatási tapasztalatokat más források is megerősítik. Egy a Nemzeti Közszerzői Egyetem szervezésében 2020. november 20-án tartott előadáson szintén az hangzott el az egyezség sikertelenségének egyik okaként, hogy az ügyészség csak teljes bizonyítottság esetén emel vádat.¹¹³ Viszont ha a tényállást (a fent vázolt elvárásnak megfelelően) „teljes körűen felderítette a nyomozó hatóság – valamint más ügyben sem várható a gyanúsítottól bizonyíték szolgáltatása – nem fog az ügyészség egyezséget kötni”,¹¹⁴ hiszen ilyen esetekben egyszerűbb lesz az ügyészség számára mértékes indítványt tenni, mint egyeztetésbe kezdeni a terhelttel az egyezségkötés érdekében. Ügyvéd szerzők is beszámoltak arról, hogy a Fővárosi Főügyészség álláspontja szerint az egyezség megkötésére „akkor van lehetőség, ha a nyomozó hatóság az egyezség tárgyát képező bűncselekmények tényállásának minősítését a nyomozati cselekmények elvégzése után a maga részéről véglegesen megállapította” és az „ügyészségi gyakorlat alapján egyértelmű, hogy utóbbiak teljesüléséig [...] az egyezség megkötését általában idő előttinek tartja”.¹¹⁵ Ügyész interjúalanyunk is jelezte, hogy ha szigorúan veszik a főügyészségi álláspontot, akkor egyezséget csak a nyomozás lezárása körül lehetne kötni.

¹¹² Az LÜ Emlékeztető a Be. 163. §-át érintő része

¹¹³ Fantoly Zsanett „Egyezség a nyomozásban” című előadása a Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kara által 2020. november 20-án tartott, „A jövőformáló rendészettudomány” című rendezvényen

¹¹⁴ Bérces Viktor – Gyulay Dániel: Egy új remény, avagy az egyezség megjelenése a hazai büntetőeljárásban. *Ügyészségi Szemle*, 2019/4., <http://www.ugyeszsegiszemle.hu/hu/201904/ujsag#20>, 31. o.

¹¹⁵ Bárándy-Dávid, 12. o.

Mindeközben az LÜ Emlékeztető – a fentiekkel némileg ellentétes üzenetet közvetítve – azt is kimondja az egyezség kapcsán, hogy a „terhelti beismerést ugyanakkor a vádhatóság részéről csak abban az esetben lehet előnyként értékelni, ha az egyszerűbbé, eredményesebbé teszi az állam büntetőigényének érvényesítését azáltal, hogy a beismerés hiányában felmerülő – akár a büntetőeljárás nyomozati vagy bírósági szakaszának jelentős elhúzódásában megnyilvánuló – bizonyítási nehézségek elkerülhetők”.¹¹⁶ Ezt erősíti meg a KSB. 3561/2018/1-I. számú ügyész-ségi körirat is, amely szerint az egyezség „valójában a nem egyszerű megítélésű ügyek esetén lehet a gyorsítás és a hatékonyság növelésének eszköze”. Ezzel összhangban áll az az előzetes szakirodalmi feltételezés, hogy az egyezségnek „várhatóan csak az összetettebb bűncselekmények esetén van jövője”, mert akkor fog a vádhatóság érdekében állni az egyezség megkötése, ha „a megállapodás következtében új elkövetők kiléte vagy új bizonyítékok jutnak az ügyészség tudomására”;¹¹⁷ illetve hogy azon ügyek esetében „nőhet meg az esélye annak, hogy az eljáró szervek preferálják az egyezségkötést”, amelyek a tárgyaláson „kétesélyesek” lennének.¹¹⁸ Ugyanez az elgondolás olvasható ki a Be.-kommentárból, amely úgy fogalmaz, hogy az egyezség „sokkal inkább az állam és társadalom érdeke: gyorsabb út a nem vitatott döntéshez; az összetett ügyek könnyebb felderítése és bizonyítása”.¹¹⁹ A gyakorlat részben így is alakult: például a Nemzeti Közszerológati Egyetem szervezésében 2020. november 20-án tartott előadáson az hangzott el a gyakorlat kapcsán, hogy az egyezség a kisebb tárgyi súlyú ügyekben nem nyert teret, a nagyobb tárgyi súlyú, bünszervezeti elkövetés esetében kerül sor inkább egyezségekre, általában azzal, hogy a terhelt vállalja, hogy együttműködik a hatóságokkal.¹²⁰ Rendőr interjúalanyunk szintén úgy látja, hogy azokban az ügyekben kerül sor egyezségekre, ahol „hadilábon állnak” a bizonyítékokkal, és csak közvetett bizonyítékok állnak rendelkezésükre. Ügyész interjúalanyunk a nagyon egyszerű megítélésű ügyek mellett szintén az olyan bonyolult, sokterheltes ügyeket említette jellemző egyezségei ügyként, amelyekben az egyes terheltnek a nyomozást elősegítő érdemi információval tudnak szolgálni.

Összefoglalóan elmondható tehát, hogy miközben az ügyészség érdeke (és részben a kommunikált szándéka is) az, hogy az egyezség mintegy „áthidaljon” bizonyos bizonyítási nehézségeket, és a megvalósuló egyezségek a tapasztalatok alapján meg is felelnek ennek a várakozásnak, **a tényállás felderítésére vonatkozó kötelezettség szigorú legfőbb ügyészségi értelmezése a mértékes indítvány irányába tolja a gyakorlatot az egyezség helyett**, és nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy a védelem egyezség iránti kezdeményezéseit nagy arányban idő előttinek vagy célszerűtlennek minősítsék. Ez az eredmény ellentétes a jogalkotói szándékkal, hiszen „a pergazdaságosság, az idő- és költségmegtakarítás körében megfogalmazott jogpolitikai célnak aligha felel meg az, ha a nyomozati szakban ahelyett, hogy egy – mondjuk az egyezség megkötésének az ügyészség feltételként megszabott tényfeltáró – beismerő vallomás

¹¹⁶ Az LÜ Emlékeztető a Be. 407. §-át érintő része

¹¹⁷ Bérces–Gyulay, 31. o.

¹¹⁸ Bakonyi Mária: A beismerő vallomás az új Be. középpontjában. *Ügyészségi Szemle*, 2019/3., <http://www.ugyesszegszemle.hu/hu/201903/ujsag>, 66. o.

¹¹⁹ Békés Ádám in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

¹²⁰ Fantoly Zsanett, „Egyezség a nyomozásban” című előadása a Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kara által 2020. november 20-án tartott, „A jövőformáló rendészettudomány” című rendezvényen

felhasználásával a felderítést könnyebbé és gyorsabbá tennék, kivár[nak] a nyomozás végéig”.¹²¹ Az egyezség kezdeményezésének valójában „akár az eljárás kezdetén is helye lehet”,¹²² és szem előtt kellene tartani, hogy „[m]inél korábbi eljárási szakaszban jön létre az egyezség, annál kedvezőbb a nyomozó hatóság és az ügyész számára, hiszen, ha a terhelt beismer, és kész az egyezsége, nem kell feleslegesen szakértőt vagy szakértőket kirendelni, nem kell feleslegesen tanúkat kihallgatni, bizonyítási eljárásokat lefolytatni, egy sor olyan feladatot elvégezni, amelynek eredményeit az eljárás során nem használják fel”.¹²³

Hozzá kell tenni azt is, hogy a fentiek szempontjából sem mindegy, hogy a védelem mikor kezdeményezi az egyezséget, hiszen a kezdeményezés azt az „üzenetet” küldi az ügyészség számára, hogy a terhelt „rendelkezik annyi információval és birtokában van olyan bizonyítékoknak, amely beismerésre sarkallta, azaz a felajánlás ténye az ügyész számára megerősítést ad”,¹²⁴ miközben a terhelt számára az előny a kezdeményezéssel önmagában nyilván nem biztosított.

Ami az egyezséggel érintett bűncselekményeket illeti, a kép viszonylag vegyes, de többségben vannak a jellemzően többterheltes, összetettebb bűncselekmények. A Legfőbb Ügyészségnek a Magyar Helsinki Bizottság adatkérésére adott válasza szerint 2018-ban például összesen 28 különböző bűncselekmény volt a „jellemző” azokban az eljárásokban, ahol egyezséget kötöttek. Tíz vagy afeletti esetszámmal csak három bűncselekmény szerepelt a listában: a költségvetési csalás¹²⁵ (24 ügy), a kábítószer-kereskedelem¹²⁶ (16 ügy), és a régi Btk. szerinti adó-, illetve társadalombiztosítási csalás¹²⁷ (10 ügy). Újabb adatok a tanulmány írásakor nem állnak rendelkezésünkre, de a kutatási tapasztalatok hasonló képet mutatnak. Az iratkutatással érintett ügyekben többségben voltak a többterheltes ügyek, és az interjúalanyok is a fentiekhez hasonló ügyeket említettek; rendőr interjúalanyunk például a költségvetési csalásokat és a bünszervezeti elkövetéseket említette jellemző bűncselekményként. A legfőbb ügyész helyettesének egy 2021. őszi előadása szerint „[a]z eddigi tapasztalatok szerint a kisebb tárgyi súlyú ügyekben az egyezségeknek nem volt szerepe, főként a bünszervezetben realizált bűnelkövetés esetén került sor a jogintézmény alkalmazására”.¹²⁸ A védő interjúalanyok tapasztalatai is megerősítik, hogy a bonyolultabb – egyes esetekben a bünszervezetben elkövetett – ügyekben jellemzőbb, hogy elkezdődik az egyezségről való egyeztetés. Elmondásuk alapján az életellenes és erőszakos bűncselekmények esetén nem nyitott az ügyészség az egyezsége, elsődlegesen gazdasági, intellektuális bűncselekményekben kész az ügyészség elengedni az anyagi igazság mind teljesebb felderítésének igényét.

¹²¹ Bárándy-Dávid, 13. o.

¹²² Bárándy-Dávid, 13. o.

¹²³ Hack, 82. o.

¹²⁴ Békés Ádám: *Az egyezség (valóban) új lehetőségei a magyar büntetőeljáráásban*. In: Bonus iudex. Ünnepi kötet Varga Zoltán 70. születésnapja alkalmából. Pázmány Press, Budapest, 2018, http://real.mtak.hu/95753/1/VargaZoltan_kotet_2018_vegl0528.pdf, 36. o.

¹²⁵ Btk. 396. §

¹²⁶ Btk. 176. §

¹²⁷ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 310. §

¹²⁸ A Dr. Belovics Ervin „Mértékes indítvány, egyezség” című előadásáról készült felvétel itt érhető el: <https://www.youtube.com/watch?v=Xou33xQJRf8>.

A másik oka annak, hogy az egyezséget nagyon alacsony arányban alkalmazzák, abban a **munkateherben** keresendő, amelyet egy egyezség megkötése **az ügyészség számára** jelent. Ahhoz, hogy egy jogintézmény elérje a célját, minden érintettet érdekeltté, motiválttá kell tenni az alkalmazásában, és ez az egyezség esetében kiemelten vonatkozik az ügyészségre. Az ezzel kapcsolatos szempontokat Láng László, a Legfőbb Ügyészség főosztályvezető ügyésze így foglalta össze plasztikusan még 2013-ban: „Minden eljárást gyorsító, egyszerűsítő elképzelés annyit ér, amennyi abból a gyakorlatban megvalósítható. A jogalkalmazást emberek végzik, akiknek terhelhetősége nem végtelen. Midőn a jogalkalmazó úgy érzi, hogy erőfeszítéseinek végéhez közeledik, a számára nyitva álló jogi lehetőségek közül azt fogja választani, amelyet a legkevesebb munka ráfordításával elvégezhet. [...] [A]míg az általános szabályok szerinti eljárás – adott esetben a vádemelés – az azt folytatónak egyszerűbb, mint az egyszerűnek kikiáltott eljárás (pl. a vádemelés elhalasztása, a tárgyalásról lemondás indítványozása stb.), addig aligha várható, hogy az egyszerűsített eljárás legyen az általános és az általános a kivétel. A jogalkotónak, amikor a büntetőeljárást gyorsító, egyszerűsítő megoldásokat iktat törvénybe, el kellene töprengenie azon is, hogy az eljárás valódi egyszerűsödése akkor várható reálisan, ha az eljárást folytató személyek mindegyikének legalább kis mértékben egyszerűsödik a munkája.”¹²⁹

Mindezzel a jogalkotó is tisztában volt: a Be. indokolása például kifejezetten úgy fogalmaz, hogy a jóváhagyott egyezség azért is jár „komoly előnyökkel” az eljárás résztvevői számára, mert „a bíróságnak, az ügyészségnek és a nyomozó hatóságnak idő[-], munka[-] és költségmegtakarítást biztosít”.¹³⁰ A gyakorlatban az ügyészség és a rendőrség tekintetében ez viszont nem látszik megvalósulni. Egyrészt mivel a fentiek szerint „az ügyészségnek továbbra is kötelessége [...] a tényállás felderítése, így a költséghatékonyság és tehermentesítés elsősorban a bírósági szakra vonatkozó bírói és ügyészi apparátust érint[i]”.¹³¹ Így nem teljesülnek azok az előzetes, például egy bíró szerző által is megfogalmazott várakozások, hogy az egyezségkötés esetén „nem csak a bírósági eljárás rövidül le, de többé-kevésbé a vizsgálat és az ügyészi szak is, mely érdekeltté teszi az ügyészt is az egyezségkötés alaposabb megfontolására”, és hogy „ugyanezen érdekelttség még fokozottabban jelenik meg a nyomozó hatóságnál”.¹³²

A kutatás során beszerzett információk emellett azt mutatják, hogy az ügyészség számára – bár az eredeti cél a gyorsítás és a munkateher csökkentése volt – a **belső munkamenet** miatt is fokozott terhet jelent az egyezségkötés és az egyeztetés. A KSB. 3561/2018/1-I. számú ügyészségi körirat szerint a védelem „egyezségkötésre irányuló tájékozódását” a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező ügyészség vezetője jogosult fogadni, és neki is kell tájékoztatnia a kezdeményezőt az ügyészség álláspontjáról a kezdeményezés kapcsán. A körirat szerint ezt követően kerülhet sor a személyes egyeztetésre, amelyet szintén az ügyészség vezetője, vagy a döntése alapján kijelölt ügyész folytathat le. Vagyis magas szintű bevonódást igényel az ügyészség részéről az egyezségkötés.

¹²⁹ Görögország helyett Budapest, 2013. május 23., <https://jogaszvilag.hu/eletemod/gorogorszag-helyett-budapest/>

¹³⁰ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 555. o.

¹³¹ Bérces–Gyulay, 31. o.

¹³² Czédli Gergő: A bírósági eljárást gyorsító és fékező rendelkezések az új büntetőeljárás törvényben. *Büntetőjogi Szemle*, 2019/1., https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/lapszam/BJSZ_201901_15-34_CzedliGergo.pdf, 32. o.

A kutatási interjúkból is ugyanez a kép rajzolódik ki. Rendőr interjúalanyunk szerint lényegesen egyszerűbb mértékes indítványt tenni az ügyészségnek, mint egy egyezsége végigvinni, ugyanakkor meglátása szerint nagyon fontos szerepe van az egyéni attitűdöknek, személyes hozzáállásnak egy-egy ügyészségen. Ügyész interjúalanyuk szerint is több munka az ügyészségnek az egyezség, mint az általános szabályok szerinti vádemelés, és nem hatékony ezzel kapcsolatban az ügyészségi munkamenet. Például információi szerint az egyeztetéseken a vezető ügyész is részt vesz az előadó ügyész mellett, és a megkötött egyezsége is fel kell terjeszteni a felettes ügyészségnek jóváhagyásra. Meglátása szerint szintén orvosolandó probléma, hogy a különböző ügyészi szerepek elválnak egymástól, és például a fővárosban nem ugyanaz az ügyész fog részt venni az előkészítő ülésen, mint aki az egyezsége megkötötte, illetve vádat emelt – így viszont utóbbinak nem érdeke, hogy egyszerűsítse a „tárgyaló” ügyész munkáját. Meglátása szerint például a büntetővégzés vagy a bíróság elé állítás sokkal „hatékonyabb” kivezetések a büntetőeljárásból, mint az egyezség. (Ezt az is jelzi, hogy tapasztalatai szerint a koronavírus-járvány miatt felhalmozódott ügghátralék kezelésére ezt a két jogintézményt használták az egyezség helyett.) Egyik bíró interjúalanyunk szintén úgy vélte, hogy az előbbiek „egyszerűbb” jogintézmények, és jól szolgálják a büntetőeljárás gyorsításának célját, ezért ő egyenesen feleslegesnek tartja az egyezsége mint intézményt; míg másik bíró interjúalanyunk szerint nem szabad elvetni még az egyezség intézményét, hagyni kell még „kifutni” a gyakorlatban.

Azt a védők is megerősítették, hogy a vezető ügyész jelen van az egyeztetési folyamatban is. Az interjúkban elhangzottak szerint az egyezség iránti nyitottság ellen hathat, hogy az eljáró ügyésznek a saját felettese felé kell jelenteni az egyezsége alkalmasnak talált ügyeket, viszont az egyezségi kezdeményezéssel épp a vezető ügyész számára generál extra munkát – ami a hierarchikusan működő ügyészségi szervezetben kevésbé működőképes konstrukció. A védők szerint az egyezség a jelenlegi formájában tömeges alkalmazásra kevésbé alkalmas jogintézmény.

A fentiek mellett továbbá az is felmerül szempontként, hogy az angolszász rendszerrel ellentétben egy kontinentális rendszerben „az ügyész karrierjét, előmenetelét, jutalmazását, általában az egzisztenciáját nem befolyásolja az, hogy a vádemelés után mi történik az ügyben”.¹³³

Rendőr interjúalanyunk szerint **a rendőrségre is igaz, hogy** nincs igazán „haszna” az egyezségkötésből, **nem érdekelt benne**, például mert nagyon időigényes az egyezségkötés, az egyébként is nagy adminisztratív terhelés mellett „nem fér bele” a rendőr idejébe, és nem is jelenik meg teljesítménymutatóként a munkájának az értékelésében (ellentétben pl. a bíróság elé állítással). Szintén az egyezség alkalmazása ellen hat, hogy mivel a fent kifejtettek szerint mindenképp le kell nyomoznia az ügyet, nem „spórol” az egyezséggel energiát a rendőrség.

Ami a rendőrség szerepét illeti, rendőr interjúalanyunk szerint az ügyész az ügyteher miatt nem fogja átlátni, hogy mely ügyekben lehetne egyezsége kezdeményezni, ha erre nem hívja fel a figyelmét a nyomozó hatóság, viszont jellemző, hogy a nyomozók nem jelzik az ügyészség felé az egyezségkötésre alkalmas ügyeket, mert nem értik, nem látják át ilyen szinten az ügyeket a vizsgálatot végző rendőrök. Meglátása szerint a védői vagy terhelti kezdeményezések egy része

¹³³ Hack, 78. o.

is „elakadhat” a rendőrségen. (Megjegyezzük, hogy ez ellentétes a Nyer.-rel, mert annak alapján a nyomozó hatóság köteles a kezdeményezésről az ügyészséget tájékoztatni.¹³⁴) Probléma, hogy nincs semmilyen rendőrségi szabályozó vagy szakmai iránymutatás arról, hogy milyen szempontokat kell figyelembe venni az egyezség indokoltságának megítélésakor, és nem egyértelmű, hogy általában véve az eljárás mely pontján adekvát az egyezségkötés. Nem segíti az egyezség alkalmazását az sem, hogy minél kisebb településről beszélünk, annál nagyobb a létszámihiány a rendőrségen, és egyre kevésbé van specializáció a szervezeten belül. Egyik bíró interjúalanyunk is úgy vélte, hogy az ügyész nem annyira involvált a nyomozásban, hogy az egyezségkötésre alkalmas ügyeket beazonosítsa, így a nyomozóknak nagy szerepük van az egyezségekre alkalmas ügyek felismerésében. Hozzátette: az is a rendőrség mérlegelési jogkörébe tartozik, hogy nyomozástechnikai fogásként a nyomozás kezdeti szakaszában a terhelt elé tár-e egy adott bizonyítékot, amivel befolyásolhatja a beismerésre való hajlandóságot, elősegítve ezzel az egyezségkötést.

A védői interjúkból és az iratkutatásból emellett az rajzolódott ki, hogy jellemzően közvetlenül az ügyészség felé kezdeményezi a védelem az egyezségkötést, az első (vagy több, folytatólagos) gyanúsított kihallgatás után. A védők elmondása alapján ennek az a fő oka, hogy kevésbé bíznak abban a védők, hogy a nyomozó hatóságra bízott információval a hatóságok nem élnek vissza a nyomozás során.

A terhelt oldaláról felvethető problémaként, hogy szakirodalmi vélemények szerint a Be. szabályai nem teszik lehetővé az ügyész számára, hogy „olyan ajánlatot tegyen a terheltnek, amit a terheltnek érdemes elfogadnia”,¹³⁵ vagyis az egyezség esetén lehetővé tett **büntető anyagi jogi „kedvezmény” nem nyújt valódi kedvezményt a terhelteknek**. Ahhoz tehát, hogy a terheltek még inkább érdekeltté váljanak az egyezségkötésben, szükséges lenne a büntetéskiszabásra vonatkozó anyagi jogi szabályok a terheltek számára kedvező irányú módosítása.¹³⁶

Szintén befolyásolhatja a védelem hozzáállását az egyezséghez az egyeztetés tárgyának korlátozottsága. Ahogy azt már fent többször említettük, a Be. szerint az egyezség tárgyát képező bűncselekmény tényállását és Btk. szerinti minősítését az ügyészség állapítja meg,¹³⁷ és **az ügyészség és a védelem nem folytathat egyeztetést az egyezség tárgyát képező bűncselekmény tényállásáról és Btk. szerinti minősítéséről** az egyezség tartalmi elemeiről való egyeztetés során.¹³⁸ Vagyis, a jogalkotói indokolás szavaival élve, a Be. „egyértelműen megtiltja, hogy az egyezség tárgyát képező bűncselekmény tényállása és jogi minősítése megbeszélés vagy vita tárgyát képezze, e kérdésekben kizárólag az állam büntetőjogi igényét érvényesítő ügyészség dönthet”.¹³⁹ Ezt az értelmezést erősíti meg a KSB. 3561/2018/1-I. számú ügyészségi körirat 7. pontja is, amely szerint már „a szóbeli egyeztetés során is szem előtt kell tartani, hogy az ügyész által megállapíthatónak tartott *tényállás és minősítés nem lehet egyezség tárgya*”. Azonban

¹³⁴ Vö.: Nyer. 157. §.

¹³⁵ Hack, 79. o.

¹³⁶ Gács, 285–286. o.

¹³⁷ Be. 410. § (3) bekezdés

¹³⁸ Be. 408. § (1) bekezdés

¹³⁹ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indoklás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 454. o.

szakemberek már a Be. elfogadásának környékén jelezték, hogy „a mindennapok gyakorlata nem lesz ennyire steril”, hiszen például lesznek olyan „elhatárolási kérdések[...], ahol ugyanazon történeti tényállás minősítésében eltérő dogmatikai álláspont eltérő minősítéshez vezethet”,¹⁴⁰ és e különböző dogmatikai álláspontok okán „a védő megalapozott okfejtésével orientálhatja az ügyészt az általa helytállónak ítélt minősítés megállapításában”.¹⁴¹ Ezen álláspontok szerint a Be. fenti, az egyeztetés korlátaira vonatkozó rendelkezését „nem lehet úgy értelmezni, hogy az ügyész által megállapított tényállást vagy minősítést a védő nem befolyásolhatja”.¹⁴² Ahogy a Be.-kommentár fogalmaz, a fenti tilalom „nem jelenti azt, hogy az ügyészség és a védő közötti szakmai – ha úgy tetszik dogmatikai – véleménykülönbséget ne lehetne feloldani”, és a „védői érvelés alapján lehetséges, hogy az ügyészség megváltoztatja a cselekmény minősítését – például emberölés kísérlete helyett életveszélyt okozó testi sértést állapít meg. Az elhatárolások, stádiumtani, halmazati kérdések stb. vonatkozásában a szakmai érveléseknek helye van, sőt ezen érvelés nélkül bonyolultabb ügyben az egyezség nehezen is képzelhető el.”¹⁴³

Egy ügyész szerző azt is felveti ezzel kapcsolatban, hogy ha a terhelt „csak olyan beismerő vallomást tehet, amely csak és kizárólag az ügyészség által megállapított történeti tényállásba illeszthető be, és a bűncselekmény minősítését nem érintheti, [...] azaz nincs lehetősége arra, hogy olyan »beismerő vallomást« tegyen, amely a »sajátja«, nagy a valószínűsége annak, hogy sok hamis beismerő vallomás születik a kedvező ajánlat elfogadása miatt”.¹⁴⁴ Fontos kiemelni továbbá, hogy az, hogy formálisan nem vitatható a tényállás és a minősítés, számos olyan esetben megghiúsíthatja az egyezséget, ahol a terhelt a beismerésre nyitott ugyan, de nem ért egyet maradéktalanul az ügyészség által előterjesztett tényállással vagy minősítéssel. Több védő szerint a vádiratnak nem célja az objektív tényállás feltárása, ezáltal nem adekvát eljárás, hogy egy nem módosuló tényállást fogadjanak el a nyomozati szakban.

Mindemellett a tényállást befolyásolhatja az is, ha a gyanúsított az egyeztetés alapján új tényeket hoz az ügyészség tudomására, tekintettel arra, hogy az ügyészség az egyezség tartalmává teszi, hogy a terhelt működjön együtt az ügyészséggel az adott ügy, illetve más büntetőügy bizonyításában. Ezzel kapcsolatban azonban például a fővárosi főügyész helyettes azt az álláspontot fogalmazta meg, hogy „az egyezség megkötése alkalmával a terhelt által szolgáltatott új bizonyíték a terhelttel szemben az ügyészség által megállapított tényállás és minősítés módosításához nem vezethet”.¹⁴⁵ Ez a szűkítő értelmezés ugyanakkor – amivel kapcsolatban a szakirodalomban ügyész szerző is megfogalmaz kételyt¹⁴⁶ – szembemegy a Be. szövegével, amely csupán az erről való egyeztetést tiltja, a módosítást nem,¹⁴⁷ és a Be. céljával is, hiszen jelentősen megnehezíti a terhelti együttműködés keretében rendelkezésre bocsátott információk feldolgozását és jogi

¹⁴⁰ Békés, 34. o.

¹⁴¹ Bérces–Gyulay, 30. o.

¹⁴² Bérces–Gyulay, 30. o.

¹⁴³ Békés Ádám in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

¹⁴⁴ Bakonyi, 71. o.

¹⁴⁵ A fővárosi főügyész helyettes NF.5518/2018/24. (2019. április 8.) és NF.5518/2018/26. (2019. május 3.) számú levele. Idézi: Bárándy–Dávid, 13. o.

¹⁴⁶ Lásd: Bakonyi, 67. o.

¹⁴⁷ Vö. Bárándy–Dávid, 13. o.

értékelését. Egy 2021. őszi előadásában a legfőbb ügyész helyettese szintén úgy foglalt állást, hogy „ha a terhelti beismerés nem áll összhangban az addig rögzített tényállással, és a beismerő vallomásban megfogalmazottakat az egyéb rendelkezésre álló bizonyítékok sem cáfolják – sőt esetleg ellenkezőleg, erősítik –, a terhelti vallomás tükrében már egész más összefüggésben jelentkezhetnek az eredetileg megállapított tényállást alátámasztó bizonyítékok, az ügyészség pedig korrigálhatja a tényállást, és hogyha szükséges, akkor akár a minősítést is”.¹⁴⁸

Ami az iratkutatási tapasztalatokat illeti, a vizsgált ügyek közül abban a hét ügyben, amiben született egyezség, nem változott egyetlen esetben sem a bűncselekmény minősítése az egyezség kezdeményezése és megkötése között. A kutatási interjúk alapján azonban a gyakorlatban valójában történik egyeztetés a tényállásról és a minősítésről is, befolyásolva az egyezségben rögzülő tényállást és minősítést. Ezt megerősítette ügyész interjúalanyunk is. A védői interjúk szerint az egyezség jogintézménye eredendően magában foglalja azt a lehetőséget, hogy a beismerés által napvilágra kerülő új információk nyomán módosítani kelljen a gyanúsítás tartalmát a tényállás vagy a minősítés tekintetében. Bár az első javaslatot az ügyészség teszi, mindig lesz olyan elem egy létrejövő egyezségben, amit alakít a védelem. Az egyezség létrejötté érdekében az ügyész érdeke is, hogy a minősítés megállapításakor tekintettel legyen a védői indítványra. Sok ügyész erre nem nyitott – ez is akadály a egyezségkötéseknek.

A fenti megfontolások azt mutatják, hogy szükséges lenne a Be. kifejezett tilalmának felülvizsgálata a tényállás és a minősítésről való egyeztetés kapcsán. Ez önmagában nem vonná el az ügyészség jogát arra, hogy csak olyan egyezséget kössön meg, amelyben az általa is valósághűnek elfogadott tényállás és minősítés szerepel, vagyis nem mondana ellent a Be. azon követelményének, hogy a hatóságoknak döntéseiket valósághű tényállásra kell alapozniuk,¹⁴⁹ de rugalmasabbá tehetné az eljárást, növelve így a hatékonyságát és akár az alkalmazás gyakoriságát is. Egy ilyen módosítás emellett azzal az előnnyel is járna, hogy feloldaná az értelmezési különbségeket, és eljárási kereteket teremtené egy informálisan létező gyakorlat számára. Ügyész interjúalanyunk szerint is indokolt lenne egy ilyen módosítás, legalább olyan formában, hogy a védő formálisan is javaslatot, indítványt tehessen ezekre.

Mindezek mellett természetesen az is befolyásolhatja a terheltek és a védők hozzáállását az új jogintézményhez, és így az egyezség elterjedése azon is fog múlni, „hogy a következő években az ügyészség mely bűncselekmények esetén, milyen szankció elengedését, illetve enyhítését tartja elfogadhatónak”.¹⁵⁰ Ehhez kapcsolódik az a faktor is, hogy mennyiben használja ki a védelem, illetve az ügyészség az egyezségben meghatározható **fakultatív elemek** adta lehetőségeket. A kutatásban érintett ügyek alapján a mérleg nem kedvező: a hét ügyből, amiben egyezség született, csupán két ügyben került fakultatív elem az egyezségbe. (Egy ügyben azt vállalta a terhelt, hogy a sértett előzetes bejelentése szerint érvényesíteni kívánt polgári jogi igényt az egyezség jóváhagyásáról döntő előkészítő ülésig kielégíti, egy másik ügyben pedig abban állapodtak meg, hogy a terhelt a magánfél polgári jogi igényét az egyezség jóváhagyásáról döntő előkészítő ülésig

¹⁴⁸ A Dr. Belovics Ervin előadásáról készült felvétel itt érhető el: <https://www.youtube.com/watch?v=Xou33xQJRf8>.

¹⁴⁹ Be. 163. § (2) bekezdés

¹⁵⁰ Bérces–Gyulay, 31.o.

kielégíti, de „cserébe” a bűnügyi költség egészének vagy egy részének viselése alól mentesül.) A védőkkel készített interjúkból is az rajzolódik ki, hogy ilyen szempontból sem használják ki a büntetőeljárás szereplői az egyezségben rejlő lehetőségeket. Ez nemcsak a terheltek érdekeit sérti, hanem adott esetben a sértettekét is: bár hivatkozik a Be. indokolása arra, hogy az egyezség a sértettnek „biztos jóvátételt” jelent,¹⁵¹ ez a gyakorlatban nem látszik megvalósulni. Továbbá a nehéz anyagi helyzetben levő terhelteket hátrányosan érinti az LÜ Emlékeztető azon iránymutatása, hogy az egyezség keretében „az okozott teljes vagyoni hátrány megtérítésére kell kötelezni a terheltet és ez a tárgyalási kiindulópont az egyezség megkötésére irányuló egyezkedés során”.¹⁵² (A kutatásban vizsgált ügyek között volt is olyan, amelyben azért nem került sor végül az egyezség megkötésére, mert a terhelt nem tudta vállalni a teljes kár megfizetését, ami az ügyészség feltétele lett volna.) Ez indokolatlanul beszűkíti a Be. alapján rendelkezésre álló lehetőségeket, és ellentétes is a Be. szövegével.

Szintén a terhelt szempontjából felmerülő kérdés, hogy az egyezségekre való nyitottság járhat-e olyan „informális” előnyökkel, mint például az ellene alkalmazott kényszerintézkedés megszüntetése vagy enyhébb kényszerintézkedés alkalmazása. A kutatás tapasztalatai alapján ilyen következtetés nem vonható le: csupán egy olyan ügy volt az ebből a szempontból értékelhető hét, illetve 13 ügyből, amelyben enyhébb kényszerintézkedés hatálya alatt állt a terhelt az egyezség megkötésekor, illetve a vádemeléskor, mint az egyezség kezdeményezésének időpontjában (ebben az ügyben az egyeztetéssel összefüggésben rendelték el bűnügyi felügyeletet a letartóztatás helyett). Egy védő beszámolt egy olyan ügyről, amelyben megegyeztek arról, hogy az egyezséget követően enyhítésre kerül a terhelt ellen alkalmazott kényszerintézkedés, de ez az egyezségről szóló jegyzőkönyvbe nem került bele. A védők tapasztalatai szerint az egyezségkötésre motiváló tényező lehet a terhelt szempontjából, ha kényszerintézkedés alatt áll. (A kutatás során vizsgált ügyek közel felében, hat ügyben állt személyi szabadságot érintő bíró engedélyes kényszerintézkedés hatálya alatt a terhelt az egyezség kezdeményezésekor. Ez minden ügyben letartóztatás volt.)

Ami az **eljárás formáját** illeti, a jogalkotónak célkitűzése volt, hogy az egyezséghez vezető folyamat viszonylag egyszerű legyen: az indokolás szerint az új Be. a folyamatot „megszabadítja minden szükségtelen formalizmustól”. Ennek keretében, mivel „garanciális tartalmat nem hordozott”, a jogalkotó megszüntette azt a korábbi (a „lemondás a tárgyalásról” eljárás esetében megjelenő) kötelezettséget, amely szerint a kezdeményezés elfogadását határozatba kell foglalni. Így a Be. értelmében „a kezdeményezés és annak elfogadása vagy elutasítása mentes minden formaságtól”, ezekről sem jegyzőkönyv, sem határozat nem készül.¹⁵³ A Be. azt mindeközben előírja, hogy ha az ügyészség nem ért egyet a terhelt vagy a védő kezdeményezésével, erről a terheltet és a védőt tájékoztatja,¹⁵⁴ de nem írja elő, hogy a kezdeményezés elfogadásáról milyen határidőn belül kell döntenük az eljárás résztvevőinek.

¹⁵¹ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 555. o.

¹⁵² Az LÜ Emlékeztető a Be. 411. §-át érintő része

¹⁵³ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 454. o.

¹⁵⁴ Be. 407. § (3) bekezdés

Miközben a felesleges formaságoktól mentes eljárás szándéka mindenképp üdvözlendő, és pozitívum például, hogy az egyezség kezdeményezésére bármilyen módon (írásban – vagyis papír alapon –, szóban, telefonon, telefaxon, vagy más technikai eszköz útján, vagyis e-mailben is) sor kerülhet,¹⁵⁵ a kutatási tapasztalatok azt is mutatják, hogy bizonyos esetekben a formaságok hiánya a terhelt jogainak csorbulásához vezethet. Több ügyvéd interjúalany beszámolt például arról, hogy az ügyészség egyszerűen nem válaszolt az egyeztetési kezdeményezésekre. Ha az ügyészség nem ért egyet a kezdeményezésükkel, a legjellemzőbb gyakorlat, hogy egy rövid, indokolás nélküli elutasító választ kapnak, amelyben az ügyészség közli, hogy nem lát lehetőséget az egyezségkötésre, vagy nem tartja időszerűnek azt. Azt ugyanis, hogy a nemleges választ meg kell indokolni, jogszabályi szinten nem írták elő, és az LÜ Emlékeztető is csak úgy fogalmaz, hogy „célszerűnek mutatkozik” annak rövid közlése a védelemmel, hogy az egyezség miért nem alkalmazható (pl. mert a kezdeményezés idő előtti, vagy az ügyben nem célszerű egyezséget kötni). Bár a KSB. 3561/2018/1-I. számú ügyészségi körirat kijelentő módon szól arról, hogy ha a kezdeményezés idő előtti, akkor az ügyészség erről tájékoztatja a kezdeményezőt, jogszabályban lenne szükséges előírni, hogy elutasítás esetén az ügyészségnek közölnie kell az indokait, olyan részletességgel, amely instruálja a védelmet a tekintetben, hogy a nyomozás egy későbbi pontján érdemes-e újra próbálkoznia az egyezség kezdeményezésével.

Ugyanígy az egyszerűsítési szándékot tükrözi, hogy az **egyeztetési folyamat** „szintén kötetlen, annak jegyzőkönyvben rögzítését a [Be.] nem kívánja meg, ezzel ellenkezőleg, az egyeztetések hatékonyabb lebonyolítása érdekében a [Be.] kifejezetten mellőzi az egyeztetés formaságaira vonatkozó szabályokat”.¹⁵⁶ Ez ugyanakkor, ahogy arra a Be.-kommentár rámutat, „nem jelenti azt, hogy az ügyészség és az ügyvédi kamara ne adhatna ki utasítást, szabályzatot a hivatásrendek számára iránymutatás céljából” ezzel kapcsolatban, illetve ugyan „az írásbeli rögzítés nincs előírva, de tiltva sem, ennek megfelelően emlékeztetők vagy akár jegyzőkönyv felvételének lehetősége is megvan, különösen, ha az egyeztetés több alkalmat igényel”.¹⁵⁷ A 9/2018. (VI. 29.) LÜ utasítás 50. §-a a fentiek szellemében kimondja, hogy az ügyészség az egyeztetésnek a létrejött egyezség jegyzőkönyvbe foglalása előtti szakairól is elrendelheti folyamatos kép- és hangfelvétel készítését.¹⁵⁸

A kutatásban vizsgált ügyekből az látszik, hogy az egyeztetési folyamat rögzítésének gyakorlata nagyon változó: négy ügyben készült kép- és hangfelvétel az egyeztetésről, egy ügyben részben, és nyolc ügyben nem. Utóbbiak esetében legalább négy ügyben előfordult az is, hogy semmilyen a védő számára érzékelhető módon nem rögzítették az egyeztetést. A vizsgált ügyek alapján

¹⁵⁵ KSB. 3561/2018/1-I. számú ügyészségi körirat, 1. pont; Bérces–Gyulay, 29. o.

¹⁵⁶ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 454. o.

¹⁵⁷ Békés Ádám in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

¹⁵⁸ Ez a szabály 2021. január 1. óta hatályos, előtte ugyanez a szakasz úgy rendelkezett, hogy az ügyészségnek „a nyomozó hatóság által biztosított, folyamatos kép- és hangfelvétel készítésére alkalmas helyiségben a szükséges részletességgel [kell] jegyzőkönyvbe [foglalnia] az egyeztetést, valamint az annak során elhangzott tájékoztatást és figyelmeztetést”, és ha a kép- és hangrögzítés akadályba ütközik, akkor fel kell hívni a terheltet és védőjét arra, hogy a kezdeményezésüket foglalják írásba.

az is elmondható, hogy jellemzően azokban az ügyekben készült kép- és hangfelvétel az egyeztetésről, amelyekben a későbbiekben egyezségkötésre került sor. Azokban az ügyekben, amelyekben meghiúsult az egyezség, mondható el, hogy semmilyen egyéb formában nem rögzítették az egyeztetést.

A védői interjúk tapasztalatai alapján gyakori, hogy az egyezségről való egyeztetés – akár védői, akár ügyészi a kezdeményezés – egy nem dokumentált, informális egyeztetéssel indul, amely rendszerint a terhelt távollétében, a védő és az ügyész részvételével történik. Erről az első egyeztetésről a legtöbb esetben jegyzőkönyv sem készül. Ezt követően vagy kéri az ügyész, hogy formálisan is kezdeményezze a védő az egyezséget, vagy jelzi, hogy nem lát lehetőséget az egyezségről való további egyeztetésre. A védők meglátása szerint a sem kép- és hangfelvétellel, sem írásos jegyzőkönyvvel nem rögzített egyeztetési eljárás garanciális szempontból felvet aggályokat. Egyik bíró interjúalanyunk úgy vélte, hogy a kép- és hangfelvétel részben kiküszöbölheti az esetleges visszaéléseket, a nyomásgyakorlást a terheltre.

Végezetül ki kell térnünk egy olyan szempontra, amin bizonyos szempontból áll vagy bukik a jogintézmény hatékony működése, mégpedig arra, hogy az egyezség „nyilvánvalóan **szemlélet-változást igényel** a hivatásrendi szereplőktől”.¹⁵⁹ Az egyezség „a nyomozás egy speciális szituációja”, „mert ebben az ügyészség és a védelem inkább van mellérendelt viszonyban, összehasonlítva a nyomozati szakasz alá-, fölérendeltségével”, és így a különböző hivatásrendeknek együtt kell működniük egymással, illetve meg kell érteniük egymás „eltérő érdekviszonyait, döntéseik motivációit”.¹⁶⁰ Ehhez hozzátartozik az is, hogy „nagyon sok esetben a védői cselekvés mögött az ügyfél nem szakmai alapú utasításai húzódnak”.¹⁶¹ Így az ügyészeknek és a védőknek „nyílt kommunikációt” kellene folytatniuk egymással, „törekedve a másik fél motivációit megérteni, amely alapja lehet a megalapozott elfogadó vagy elutasító döntésnek”.¹⁶² Fontos ezzel összefüggésben, hogy az ügyész és a védő „ne az ellenséget lássa a másikban, hanem megállapodásra kész szakmai partnert, akinek az az érdeke, hogy a büntetőeljárás minél előbb és mindenki számára kedvezően záruljon le”.¹⁶³ Újra kell tehát értelmezni a vád, a védelem és a bíróság viszonyát,¹⁶⁴ és, ahogy a kutatási jelentés kéziratának megvitatására szolgáló workshopon is elhangzott, szükség lenne olyan fórumra, ahol a hivatásrendek eszmét cserélhetnek egymással.

¹⁵⁹ Békés Ádám in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

¹⁶⁰ Békés Ádám in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

¹⁶¹ Békés Ádám in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

¹⁶² Békés Ádám in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

¹⁶³ Bakonyi, 69. o.

¹⁶⁴ Békés, 32. o.

3.1.4. A terhelti jogok érvényesülése

3.1.4.1. Ügyvédi segítséghez való jog

Ami az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogot illeti,¹⁶⁵ a hatályos magyar szabályozás megfelel a 2013/48/EU irányelv¹⁶⁶ 3. cikk (2) bekezdésében foglaltaknak abból a szempontból, hogy mely időpillanattól kezdve biztosítja az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogot a terheltnek számára. A védelemhez, védőhöz való jog ugyanis már a gyanúsítás közzlése előtt megilleti a jövőendő terheltet: a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy – elfogása, idézése, előállítása, körözésének elrendelése, vagy vele szemben elfogatóparancs kibocsátása esetén – a gyanúsítás közzlése előtt már jogosult arra, hogy védőt hatalmazzon meg, vagy védő kirendelését indítványozza, illetve védőjével ellenőrzés nélkül tanácskozzon.¹⁶⁷ Ha tehát a terheltnek a büntetőeljárásban van – akár kirendelt, akár meghatalmazott – védője, akkor az eljárás korai szakaszától lehetősége van arra is, hogy a védőjével az egyezség lehetőségéről konzultáljon. (Itt emlékeztetni kell arra, hogy a magyar büntetőeljárás széles körben ismeri az ún. kötelező védelem eseteit, vagyis meghatározott körben előírja, hogy a büntetőeljárásban védő részvétele kötelező.¹⁶⁸ Ezzel összefüggésben például a kutatással érintett 13 ügyből 12-ben az egyezségtől függetlenül, már az egyezség kezdeményezése előtt kötelező volt a védelem, és abban az egy ügyben, ahol a védelem nem volt kötelező, meghatalmazott védő képviselte a terheltet az eljárás kezdetétől, tehát minden terheltnek volt az egyezség kezdeményezésekor védője.)

¹⁶⁵ Az ügyvédi segítséghez való jog érvényesülése és a vonatkozó EU-s irányelvnek való megfelelés kapcsán részletesen lásd: Kádár András Kristóf – Novoszádek Nóra – Szegő Dóra: *Fogvatartás a rendőrségen 2. Terhelti jogok a nyomozás során az Európai Unió kilenc országában. Országjelentés – Magyarország*. Magyar Helsinki Bizottság, 2018. december, https://helsinki.hu/wp-content/uploads/HHC_IPC2_Country_report_web.pdf, 4. fejezet.

¹⁶⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/48/EU irányelve (2013. október 22.) a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról

¹⁶⁷ Be. 386. § (1) bekezdés

¹⁶⁸ Be. 44. § A büntetőeljárásban védő részvétele kötelező, ha

- a) a bűncselekményre a törvény öt évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztés büntetés kiszabását rendeli,
- b) a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés hatálya alatt áll, más ügyben letartóztatás, előzetes kényszergyógykezelés hatálya alatt áll, valamint ha szabadságvesztést, elzárást vagy javítóintézeti nevelést tölt,
- c) a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy hallássérült, siketvak, vak, beszéd fogyatékos, más okból kommunikációképtelen, vagy abban súlyos fokban korlátozott, továbbá – a beszámítási képességére tekintet nélkül – kóros elmeállapotú,
- d) a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy a magyar nyelvet nem ismeri,
- e) a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy egyéb okból nem képes személyesen védekezni,
- f) a bíróság, az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy indítványára, vagy azért, mert azt egyéb okból szükségesnek tartotta, védőt rendelt ki,
- g) e törvény erről külön rendelkezik.

A fentiek mellett a Be. kimondja, hogy ha a terhelt kezdeményezése alapján az ügyészség, vagy az ügyészség kezdeményezése alapján a terhelt az egyezség lehetőségét nem zárja ki, **az egyezség megkötésére irányuló eljárásban a védő részvétele kötelező**. Vagyis a terhelt mindenképp úgy fogja az egyeztetést lefolytatni, hogy van védője, de védő nélkül is kezdeményezheti az egyezségkötést. Ha a terhelt nem kíván védőt meghatalmazni, az ügyészség haladéktalanul védőt rendel ki, valamint gondoskodik arról, hogy a védő a nyomozás ügyiratait megismerhesse. Ha az egyezség nem jön létre, a lehetséges egyezségekre tekintettel létrejött védői kirendelés hatálya az egyeztetés befejezéséig tart.¹⁶⁹ Ami az eljárás bíróság előtti részét illeti, a kötelező védői részvétel kötelezői védői jelenlétet jelent.¹⁷⁰

A kutatási tapasztalatok alapján elmondható, hogy az egyezség jogintézményének lehetséges előnyeivel nagyobb eséllyel élnek azok a terheltek, akiknek egyébként van védőjük a nyomozati szakban. A védők elsődlegesen a saját feladatuknak tekintik, hogy érdemben tájékoztassák védenceiket az egyezség lehetőségéről és következményeiről, és véleményük szerint ezt a büntetőeljárás többi szereplője is az ő feladatuknak tartja. Valószínűsíthető, hogy védő hiányában az egyezség lehetőségéről való tájékoztatás a formális, minimális információátadásra szűkül, vagy akár el is marad az erről való szóbeli tájékoztatás, és ezáltal kevésbé reális lehetőség, hogy a terhelt maga kezdeményezzen egyezséget.

Ami a védő lehetőségeit illeti, ő az általános szabályok szerint aktívan részt vehet az eljárási cselekményeken, a gyanúsítotthoz, a szakértőhöz és a tanúhoz kérdéseket intézhet, észrevételeket, indítványokat tehet.¹⁷¹ Speciális szabály, hogy **az ügyészség a védővel a bűnösség beismeréséről és az egyezség tartalmi elemeiről a terhelt hozzájárulásával külön is egyeztetethet**.¹⁷² A konzultáció az ügyvéd és a terhelt között az eljárás bármelyik pontján lehetséges: az általános szabályok szerint az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság biztosítja, hogy a gyanúsított az eljárási cselekmény előtt, illetve annak zavarása nélkül az eljárási cselekmény alatt a védőjével tanácskozhasson.¹⁷³ Utóbbi kapcsán fontos változás, hogy 2018. július 1. óta a 2010/64/EU irányelv¹⁷⁴ 2. cikk (2) bekezdésének való megfelelés érdekében a Nyer. kifejezetten lehetőséget arra, hogy a védő a konzultáció során a hatóság által kirendelt tolmács segítségével kommunikálhasson a védencével.¹⁷⁵ Ugyanakkor a saját tolmács igénybevételének lehetősége a konzultációhoz nem biztosított, hiába engedhetné azt meg valaki magának, ami a kirendelt tolmácsokkal kapcsolatban felmerülő minőségbeli problémák miatt is aggályos. A gyakorlatban

¹⁶⁹ Be. 407. § (4)–(5) bekezdés

¹⁷⁰ Be. 434. §

¹⁷¹ Be. 383. § (5) bekezdés

¹⁷² Be. 408. § (1) bekezdés

¹⁷³ Be. 393. § (6) bekezdés

¹⁷⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/64/EU irányelve (2010. október 20.) a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról

¹⁷⁵ Nyer. 141. § A nyomozó hatóság tolmács kirendelésével biztosítja, hogy

- a) a fogva tartott gyanúsított vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy a fogva tartás helyén, illetve
- b) a szabadlábon lévő gyanúsított vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy az eljárási cselekményt megelőzően vagy azt követően a védővel való kapcsolattartás során a nyelvhasználat jogát gyakorolhassa.

ugyanis az a Be.-rendekezés, amely szerint ha nem lehetséges a jogszabályban meghatározott feltételeknek megfelelő személy igénybevétele tolmácsként, illetve fordítóként, akkor „kellő nyelvismerettel rendelkező más személy” is kirendelhető,¹⁷⁶ problémákat okozhat a tolmácsolás és a fordítás minősége kapcsán, hiszen – további feltétel hiányában – így nem megfelelő nyelvismerettel rendelkező személy is könnyen kirendelhető. Nincs továbbá formális minőségbiztosítási rendszer sem.¹⁷⁷ Előremutató viszont, hogy 2021. január 1. óta a tolmács közreműködésével folytatott eljárási cselekményen jelenlévők a tolmácsolás nem megfelelő minősége miatt más tolmács kirendelését indítványozhatják.¹⁷⁸

Összességében tehát elmondható, hogy az egyezség tekintetében megfelelően biztosított az ügyvédi segítség igénybeviteléhez való jog, de a tolmácsoláshoz való jog kapcsán fennállnak olyan hiányosságok, amelyek potenciálisan az egyezségek, illetve az egyezségkötésre irányuló egyeztetés kapcsán is veszélyeztethetik a hatékony védelemhez való jog érvényesülését.

3.1.4.2. Az ügy anyagaiba való betekintés joga és a tájékoztatás a gyanúsításról

Ami az ügy anyagaiba való betekintés jogát illeti,¹⁷⁹ az új Be. alapvető – és a 2012/13/EU irányelv¹⁸⁰ 7. cikkének való megfelelés szempontjából is pozitív – változást hozott: eszerint **a terhelt és védője** főszabály szerint már a nyomozás során is, **a terhelt gyanúsított kihallgatását követően jogosult arra, hogy az eljárás valamennyi ügyiratát megismerje**,¹⁸¹ és ehhez képest határoz meg a törvény kivételeket.¹⁸² (Az új Be. eredetileg csak azt tette lehetővé a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság számára, hogy a megismerés jogát, illetve a Be.-ben felsorolt valamely megismerési módot az általuk meghatározott ügyiratok tekintetében a nyomozás befejezéséig az eljárás érdekeire figyelemmel korlátozzák. Ezt a kört a jogalkotó 2021. január 1-jével tovább tágította.¹⁸³) Emellett az új Be. a „megismerést” helyezi a középpontba és a másolat kiadását az iratok megismerésének egyik módjaként kezeli, megszüntetve a „másolatkiadás” korábbi Be. szerinti hegemoniáját. Szintén fontos változás, hogy a megismerés, illetve a megismerési mód korlátozásáról határozatot kell hozni,¹⁸⁴ ami ellen jogorvoslati lehetőség áll rendelkezésre.¹⁸⁵ Az egyezség esetében is ezek az általános szabályok alkalmazandóak, speciális rendelkezést az egyezség esetére a Be. nem tartalmaz.

¹⁷⁶ Be. 201. § (2) bekezdés

¹⁷⁷ A tolmácsoláshoz és fordításhoz való jog érvényesülése és a vonatkozó EU-s irányelvnek való megfelelés kapcsán részletesen lásd: Kádár–Novoszádek–Szegő, 2. fejezet.

¹⁷⁸ Be. 201. § (4) bekezdés

¹⁷⁹ Az ügy anyagaiba való betekintés jogának érvényesülése és a vonatkozó EU-s irányelvnek való megfelelés kapcsán részletesen lásd: Kádár–Novoszádek–Szegő, 3.3. fejezet.

¹⁸⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 2012/13/EU irányelve (2012. május 22.) a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról

¹⁸¹ Be. 100. § (1) bekezdés a) pont

¹⁸² Be. 100. § (6)–(6d) bekezdés

¹⁸³ Lásd: a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvény, 156. §.

¹⁸⁴ Be. 100. § (6)–(6d) bekezdés

¹⁸⁵ Be. 369. §

A magyarul nem értő terheltek számára nehézséget jelenthet, hogy **a Be. csak a „kézbesítendő ügyiratok” lefordítását követeli meg.**¹⁸⁶ Ez ugyan alapvetően megfelel a 2010/64/EU irányelv 3. cikk (1) és (2) bekezdéseinek, de mindeközben a Be. nem ad lehetőséget arra, hogy a terheltek vagy védőik kérelmet nyújtsanak be egyéb iratok lefordítására, arra tekintettel, hogy azok álláspontjuk szerint lényegesnek minősülnek, ami ellentétes a 2010/64/EU irányelv 3. cikk (3) bekezdésével. Ez praktikusán azt jelenti, hogy míg a nyomozás elején a gyanúsítást annak közlésekor egy tolmács szóban lefordítja a magyarul nem beszélő terhelteknek, addig az eljárási cselekményekről (pl. tanúkihallgatásokról) készült jegyzőkönyvek, stb. nem elérhetők számára az anyanyelvén ingyenesen, és ha a terhelt szeretné azokat a saját anyanyelvén elolvasni, akkor neki kell megfizetnie a lefordításukat. Ez azt eredményezi, hogy a rászoruló terheltek, akik nem engedhetik meg maguknak, hogy fizessenek azoknak az iratoknak a lefordításáért, amelyek lefordításáról az állami hatóságok nem kötelesek gondoskodni, lényegesen hátrányosabb helyzetbe kerülnek a tehetősebb terheltekhez képest. Mindez kihatással lehet arra is, hogy milyen informáltsággal hozza meg a magyarul nem értő terhelt azt a döntést, hogy egyezségeztet kezdeményez, vagy az ügyészség kezdeményezésére az egyezség lehetőségét nem zárja ki.

Ami **a gyanú tárgyát képező bűncselekményről szóló tájékoztatást** illeti, az új Be. szabályai megfelelnek a 2012/13/EU irányelv 6. cikkében foglalt követelményeknek. A Magyar Helsinki Bizottság egy korábbi, 2018-as kutatásának tapasztalatai szerint viszont a gyakorlatban nem érvényesül teljes mértékben a 2012/13/EU irányelv 6. cikk (1) bekezdésében megfogalmazott azon követelmény, hogy a gyanúsításra vonatkozó tájékoztatást olyan részletességgel kell megadni, „amely az eljárás tisztességességének megővéséhez és a védelemhez való jog eredményes gyakorlásához szükséges”. A korábbi kutatásban megkérdezett ügyvédek 80%-a úgy nyilatkozott, hogy a gyanúsítás alapjáról tipikusan nem teljes körű a tájékoztatás, és például előfordul, hogy a törvényi tényállást ismertetik a történeti tényállás helyett, ami nem helyettesíti a valódi tájékoztatást, és csupán formális. Többen említették azt is, hogy a részletek, a védekezés felépítésére alkalmas tényállási elemek hiányoznak ebből a tájékoztatásból.¹⁸⁷ Az egyezség kapcsán mindennek azért van jelentősége, mert így előfordulhat, hogy a terhelt úgy kezdeményez egyezségeztet, vagy egyezik bele az egyeztetésbe, hogy nincs kellőképpen tisztában a gyanúsítás részleteivel.

3.1.4.3. A jogokról szóló tájékoztatás

A Be. előírja, hogy a terheltet a bíróságnak, az ügyészségnek vagy a nyomozó hatóságnak a büntetőeljárásban történő részvételének kezdetekor,¹⁸⁸ az általa értett nyelven¹⁸⁹ tájékoztatni kell a 2012/13/EU irányelv 3. cikk (1) bekezdésében szereplő jogokról,¹⁹⁰ és megköveteli az

¹⁸⁶ Be. 78. § (7) bekezdés

¹⁸⁷ A gyanú tárgyát képező bűncselekményről szóló tájékoztatás és a vonatkozó EU-s irányelvnek való megfelelés kapcsán részletesen lásd: Kádár–Novoszádek–Szegő, 3.2. fejezet.

¹⁸⁸ Be. 39. § (4) bekezdés

¹⁸⁹ A Be. megfelel a 2010/64/EU irányelv 2. cikk (1) bekezdésének, és biztosítja az anyanyelv, a nemzetiségi nyelv, illetve a terhelt által ismert más nyelv használatához való jogot a büntetőeljárás során. Lásd: Be. 8. § (1) és (3) bekezdés, 78. § (1)–(2) bekezdés.

¹⁹⁰ Be. 39. § (1) bekezdés

egyszerű és közérthető tájékoztatást.¹⁹¹ Ami a gyakorlatot illeti, a nyomozási szakban **a gyanúsított kihallgatás kezdetén** a terheltet úgy tájékoztatják a jogairól, hogy felolvassák számára a RobotZsaru NEO által generált figyelmeztetéseket, illetve ennek alapján adják meg a tájékoztatást. Ennek az új Be. hatálybalépése miatt átdolgozott verziója minden, a 2012/13/EU irányelv 3. cikk (1) bekezdése által megkövetelt jogról tartalmaz tájékoztatást. A tájékoztatás belekerül a gyanúsított kihallgatásról szóló jegyzőkönyvbe is, amelyet a terhelt kérésre megkap.¹⁹²

Az egyezség lehetőségére vonatkozó tájékoztatás ennek a tájékoztatásnak a részét képezi: a Be. 39. § (1) bekezdés k) pontját és (4) bekezdését összeolvasva a hatóságoknak a büntetőeljárásban történő részvételének kezdetekor (praktikusan a gyanúsított kihallgatás kezdetekor) tájékoztatni kell a gyanúsítottat arról, hogy joga van ahhoz, hogy egyezség megkötését kezdeményezze. A RobotZsaru NEO által generált szűkszavú figyelmeztetés e tekintetben a következő:

Közlöm, hogy a Be. 407. § (1) bekezdés alapján – figyelemmel a (2) bekezdésben foglaltakra – Ön, vagy védője és az ügyészség is kezdeményezheti egyezség megkötését a bűnösség beismeréséről és ennek következményeiről.

A (4) bekezdés alapján, ha az Ön kezdeményezése alapján az ügyészség, vagy az ügyészség kezdeményezése alapján Ön az egyezség lehetőségét nem zárja ki, az egyezség megkötésére irányuló eljárásban a védő részvétele kötelező. Amennyiben nem kíván védőt meghatalmazni, az ügyészség haladéktalanul védőt rendel ki, valamint gondoskodik arról, hogy a védő a nyomozás ügyiratait megismerhesse.

A Nyer. emellett további lehetőségként kimondja, hogy ha bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy, illetve védője **a gyanúsított kihallgatást megelőzően** olyan nyilatkozatot tesz, amelyben egyezség megkötésére irányuló kezdeményezés előterjesztésének szándékára utal, a nyomozó hatóság röviden felvilágosítást nyújthat a nyilatkozat szerinti jogintézmény alkalmazásának törvényi feltételeiről, és tájékoztatja a nyilatkozattevőt, hogy kezdeményezését a gyanúsítás közlését követően, célszerűen a gyanúsított kihallgatást követően terjesztheti elő.¹⁹³ A kutatással érintett ügyek közül kettőben élt ilyen nyilatkozattal a terhelt oldal, és a nyomozó hatóság mindkét esetben felvilágosítást nyújtott az egyezség alkalmazásának törvényi feltételeiről (egyszer szóban, egyszer írásban).

¹⁹¹ Be. 74. §

(2) A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a büntetőeljárásban részt vevő személlyel történő kapcsolattartás során törekszik arra, hogy a büntetőeljárásban részt vevő személy a vele közölteket megértse és magát megérttesse.

(3) A (2) bekezdésben meghatározott cél elérése érdekében a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a kapcsolattartás során

- a) egyszerűen és közérthetően fogalmaz,
- b) figyelembe veszi a büntetőeljárásban részt vevő személy állapotát és személyes jellemzőit, valamint
- c) meggyőződik arról, hogy a büntetőeljárásban részt vevő személy a vele szóban közölteket megértette-e, ennek hiányában a közlést megmagyarázza.

¹⁹² A jogokra vonatkozó tájékoztatáshoz való jog érvényesülése és a vonatkozó EU-s irányelvnek való megfelelés kapcsán részletesen lásd: Kádár–Novoszádek–Szegő, 3.1. fejezet.

¹⁹³ Nyer. 156. § (1) a)–b)

A Magyar Helsinki Bizottság egy korábbi, 2018-as kutatása keretében megkérdezett interjúalanyok tapasztalatai szerint a jogokról való szóbeli tájékoztatás kapcsán a nyomozati szakban probléma **a teljeskörűség és a közérthetőség hiánya**: például a válaszadók 80%-ának tapasztalatai szerint a tájékoztatás rendszerint kimerül a Be. szakaszainak felolvasásában, a fennmaradó 20% szerint pedig az esetek több mint felében merül ki a tájékoztatás a Be. formális ismertetésében.¹⁹⁴ Ez azért is lehet problematikus, mert az eljárás ezen pontján így egy védővel nem rendelkező terhelt akár úgy is meghozhatja a döntést arról, hogy egyezséget kezdeményez, vagy annak a lehetőségét nem zárja ki, hogy valójában nincs teljesen tisztában döntése következményeivel. Ennek a veszélyét növeli a RobotZsarú NEO által generált figyelmeztetés szűkszavúsága is, ami alkalmatlan arra, hogy pusztán annak alapján a terhelt megalapozott, átgondolt döntést hozzon.

A Be. ugyan tartalmaz **további garanciákat** a tájékoztatáshoz való jog kapcsán, de csak az azt követő időszakra, hogy a terhelt már meghozta a döntését arról, hogy legalábbis belekezd az egyeztetésbe. Így a Be. előírja azt, hogy az ügyészség az egyeztetés megkezdésekor tájékoztatja a terheltet, illetve a védőt az egyezés lehetséges tartalmi elemeiről és következményeiről,¹⁹⁵ és ha az ügyészség és a terhelt az egyezés tartalmában megegyezett, az ügyészség a gyanúsított kihallgatása során figyelmezteti a terheltet a tervezett egyezés következményeire.¹⁹⁶ (Ezzel kapcsolatban gyakorlati problémát a kutatás nem jelzett.) Az ügyészség az egyeztetés eredményeként létrejött egyezséget a gyanúsított kihallgatás jegyzőkönyvébe foglalja, amely az előbbi figyelmeztetést és a terhelt erre adott nyilatkozatát is tartalmazza. A jegyzőkönyvet az ügyész, a terhelt és a védő együttesen hitelesíti.¹⁹⁷ További garancia, hogy az előkészítő ülésen a vád és az ügyészi indítványok ismertetését követően a bíróság is tájékoztatja a vádlottat az egyezés jóváhagyásának következményeiről, különösen arról, hogy a bíróság egyezséget jóváhagyó végzése ellen nincs helye fellebbezésnek, és az ítélet elleni fellebbezés tartalma, illetve a másodfokú eljárásban felvehető bizonyítás kapcsán érvényesülő egyéb korlátokról.¹⁹⁸

3.1.4.4. Bizonyítékok és bizonyítási eszközök felhasználása

Garanciális rendelkezés, hogy a Be. kimondja: a jegyzőkönyvbe foglalt egyezés az annak alapján folytatott eljárás célján túlmenően joghatás kiváltására nem alkalmas. **Ha az ügyészség és a terhelt nem kötött egyezséget, a kezdeményezés, valamint az ezzel összefüggésben keletkezett ügyiratok bizonyítékként, illetve bizonyítási eszközként nem használhatók fel**, azok nem képezik az eljárás ügyiratainak részét. Ebben az esetben az ügyészség az egyezés megkötésére irányuló kezdeményezésről sem tájékoztathatja a bíróságot.¹⁹⁹ (Megjegyzendő, hogy 2021. január 1. előtt a Be. a „nem képezik az eljárás ügyiratainak részét” fordulat helyett „az ezzel összefüggésben keletkezett ügyiratokat sem nyújthatja be a bírósághoz” fordulatot tartalmazta. A módosítás tehát kivette az érintett ügyiratrészeket „az ügyirat fogalma alól annak érdekében,

¹⁹⁴ A kapcsolódó gyakorlati problémák kapcsán részletesen lásd: Kádár–Novoszádek–Szegő, 3.1.2. fejezet.

¹⁹⁵ Be. 408. § (2) bekezdés

¹⁹⁶ Be. 409. § (1) bekezdés

¹⁹⁷ Be. 409. § (2) bekezdés

¹⁹⁸ Be. 732. § 2) bekezdés

¹⁹⁹ Be. 409. § (4) bekezdés

hogy ezek sem a bíróságot, sem más jogalkalmazót ne befolyásolhassanak”,²⁰⁰ megerősítve az eredeti garanciális szabályt.) Volt ugyanakkor olyan ügy a kutatásban vizsgáltak között, amikor az ügyészség egy alkalom után nem folytatta tovább az egyeztetést, viszont felhasználták a nyomozás során, amiket a védő elmondott az egyeztetésen. Emellett a workshopon felvetődött az is, hogy a fenti szabály szövegezése nem teszi egyértelművé, hogy az érintett ügyiratok csak az adott eljárásban, vagy más büntetőeljárásban sem használhatók fel bizonyítási eszközként.²⁰¹

Amennyiben az egyezséget megkötik, de azt a bíróság nem hagyja jóvá, a fenti korlátozás a bizonyítékok felhasználhatósága kapcsán nem érvényesül.²⁰² Erre a fontos kivételre mutat rá a BH2021. 5., amely szerint a terhelt előkészítő ülésen való, a törvényi figyelmeztetéseket követő kihallgatása szabályszerűen beszerzett bizonyíték forrása, és az egyezség jóváhagyásának megtagadása esetére a törvény nem tartalmaz olyan rendelkezést, hogy az ilyen terhelti vallomásból megszerzett bizonyíték felhasználása a büntetőeljárásban kizárt. Így a BH2021. 5. szerint a vallomásban előadottak törvényes és az eljárás során – a továbbiakban – felhasználható bizonyítéknak minősülnek akkor is, ha az egyezség jóváhagyását a bíróság végül megtagadja. Ugyanígy felhasználható „az egyezség jóváhagyásával összefüggésben elhangzott terhelti nyilatkozat, valamint az egyezség jóváhagyása előtt tett terhelti vallomás [...] az egyezség[et jóváhagyó végzés] hatályon kívül helyezése esetén is”.²⁰³

A szakirodalom felhívja a figyelmet arra is, hogy ugyanígy nem tartalmaz a Be. kizáró rendelkezést arra az esetre sem, ha a megkötött egyezség – és a Be. kifejezett rendelkezése²⁰⁴ – ellenére az ügyészség mégis az általános szabályok szerint emel vádat.²⁰⁵ Szintén felveti a szakirodalom problémaként, hogy „a felhasználhatóságot illetően semmilyen eljárásjogi korlátozás nem áll fenn azoknál a bizonyítékoknál”, amelyek „beszerzésére a terheltnek az egyezség keretében tett vallomása alapján került sor”.²⁰⁶

3.1.4.5. Hatékony bírói kontroll és jogorvoslat

Ahogy a jogszabályi környezet leírása keretében már szó esett róla, **a bíróság az előkészítő ülésen törvényességi szempontból vizsgálja meg, hogy az egyezség jóváhagyásának feltételei fennállnak-e.**²⁰⁷ Ezzel kapcsolatban neuralgikus pontnak látszik a gyakorlatban annak kérdése, hogy az ügyiratok vizsgálatán túl milyen módon állapítja meg a bíróság azt, hogy ezek

²⁰⁰ T/9918. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról, Részletes indoklás, <https://www.parlament.hu/irom41/09918/09918.pdf>, 195. o.

²⁰¹ A hozzászóló összehasonlításképpen utalt a Be. 314. § (2) bekezdésére, amely az iratok lefoglalása kapcsán kifejezetten azt mondja ki, hogy ha az irat megismerése után az ügyészség vagy a bíróság a lefoglalást nem rendeli el, „az irat sem a folyamatban lévő ügyben, sem más büntetőeljárásban bizonyítási eszközként nem használható fel”.

²⁰² Lásd az LÜ Emlékeztető a Be. 734. §-hoz kapcsolódó részének 3) pontját is.

²⁰³ Békés Ádám in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

²⁰⁴ Be. 424. § (1) Ha az ügyészség és a terhelt egyezséget kötött, az ügyészség a jegyzőkönyvbe foglalt egyezséggel azonos tényállás és minősítés miatt emel vádat.

²⁰⁵ Kiss, 100. o.

²⁰⁶ Kiss, 101. o. Lásd még: Bakonyi, 68. o.; valamint az LÜ Emlékeztető a Be. 734. §-ához kapcsolódó része.

²⁰⁷ Be. 732. § (5) bekezdés és 733. §

a feltételek fennállnak, és különösen azt, hogy a vádlott az egyezség természetét és jóváhagyásának következményeit megértette-e, hogy a vádlott beszámítási képessége és beismerésének önkéntessége iránt észszerű kétely nem mutatkozik-e, és hogy a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozata egyértelmű-e.

E tekintetben előremutató jogszabályi változás, hogy 2021. január 1. óta a Be. 732. § (5) bekezdésének szövege egyértelművé teszi, hogy a vádlott kihallgatása nem opcionális a bíróság számára, és a „bíróság az egyezséggel összefüggésben a Be. 732. § (3) bekezdés²⁰⁸ alapján mindenképpen nyilatkoztatja a vádlottat”,²⁰⁹ így a „szükség esetén” kitétel csak a védőhöz intézett kérdésekre vonatkozik. Mielőtt a terhelt nyilatkozik arról, hogy beismeri-e az egyezséggel egyezően a bűnösségét és lemond-e a tárgyaláshoz való jogáról, a bíróság lehetővé teszi, hogy a vádlott a védővel tanácskozzon; a határozathozatal előtt a védő és az ügyész is felszólalhat.²¹⁰ Mindezek a rendelkezések ugyanakkor nem adnak támpontot arra nézve, hogy miben is áll, milyen mélységű ebben a helyzetben a terhelt kihallgatása. A módosításhoz fűzött jogalkotói indokolás ugyan kijelenti, hogy a vádlott kihallgatása során „a bíróságnak annyi és olyan kérdést kell a vádlotthoz intéznie, amely alapján megalapozottan tud dönteni az egyezség jóváhagyásáról vagy az egyezség jóváhagyásának megtagadásáról”,²¹¹ de a kutatási tapasztalatok azt mutatják, hogy ez nem minden esetben valósul meg. A kutatással érintett ügyekben például abból az öt ügyből, aminek kapcsán erre vonatkozóan rendelkezésre állt információ, négy esetben csak egy eldöntendő kérdést intézett a bíróság a vádlotthoz arról, hogy beismeri-e a bűnösségét. A védőkkel készült interjúk alapján is változó a bírói gyakorlat a tekintetben, hogy mire terjed ki a bírói kihallgatás a vád szerinti beismerés kapcsán az előkészítő ülésen. Vannak bírók, akik egészen részletesen kihallgatják a vádlottat és számos kérdést intéznek hozzá, amelynek célja annak felderítése, hogy a vádiratban leírtakat ismeri-e be a terhelt. Mások csak egy eldöntendő igen-nem kérdést intéznek a terhelthez az előkészítő ülésen. Egyik bíró interjúalanyunk megjegyezte ezzel kapcsolatban, hogy a bírák hajlamosak „szentírás-két” kezelni az egyezségkötés keretében megszületett beismerést, ami problémás, de azzal a kollégái többsége is egyetért, hogy csak úgy lehet meggyőződni a beismerés önkéntességéről és befolyásmentességéről, ha érdemben kérdéseket tesznek fel a terheltnak. Mindezek alapján véleményünk szerint szükséges lenne részletesebben szabályozni jogszabályi szinten a kihallgatás terjedelmét és tartalmát.

Több kutatási interjúban felmerült, hogy mi a teendő, ha a bíró szerint a vádtól (tehát az egyezségben foglaltaktól) eltérően minősül a cselekmény – és itt természetesen az sem mindegy, hogy súlyosabban vagy enyhébben minősül szerinte a cselekmény, különös figyelemmel a büntetési tételekre is. Ügyész interjúalanyunk szerint ez a jóváhagyás megtagadásához vezethet, és ezért is nagyon fontos, hogy a bíró feltegye a megfelelő kérdéseket a terheltnak az előkészítő ülésen. Az erről nyilatkozó két bíró interjúalany álláspontja szerint is része a bíró általi törvényességi

²⁰⁸ Be. 732. § (3) A bíróság [a vád és az ügyészi indítványok ismertetését követően] felhívja a vádlottat arra, hogy nyilatkozzon, beismeri-e az egyezséggel egyezően a bűnösségét és lemond-e a tárgyaláshoz való jogáról.

²⁰⁹ T/9918. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom41/09918/09918.pdf>, 252. o.

²¹⁰ Be. 732. § (4) és (6) bekezdés

²¹¹ T/9918. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom41/09918/09918.pdf>, 252. o.

vizsgálatnak a minősítés vizsgálata, de egyikük egyúttal jelezte azt is, hogy e tekintetben eltérések vannak a bírósági gyakorlatban, és a vidéki bíróságok gyakorlata szerint a törvényességi vizsgálatnak nem tárgya a minősítés vizsgálata.

3.1.4.6. Az egyezség hatása a többterheltes ügyekben az egyezséget nem kötő terheltek jogaira

Visszatérő kritika jogalkalmazók részéről, hogy az egyezség szabályait úgy alakította ki a jogalkotó, hogy azok alapvetően az egyterheltes ügyek esetében alkalmazhatóak „optimálisan”, és a többterheltes ügyekben különféle gyakorlati nehézségeket okoz az alkalmazásuk, miközben nem az egyterheltes ügyek a „tipikus” büntetőügyek.

Ahogy korábban már utaltunk rá, a többterheltes ügyekben a Be. konstrukciója szerint lehetőség van arra, hogy csak egyes terheltek kössenek egyezséget. Gyakorlati szempontból itt az merül fel aggályként, hogy „mi akadályozza [...] a vádhatóságot, hogy több gyanúsítottal is egyeztetést folytasson le, és a számára legkedvezőbb ajánlatot elfogadó vádlottal vagy vádlottakkal kösse meg a megállapodást, a többivel pedig lezárja a tárgyalásokat. Bár ebben az esetben az egyeztető eljárás során azoktól szerzett bizonyítékok, akikkel az ügyészség nem kötött megállapodást, »a mérgezett fa gyümölcsének elve« révén nem használhatók fel, azonban az egyezséget kötőktől beismerő vallomás, tanúvallomás, valamint egyéb, másokra terhelő bizonyítékok szerezhetők be. Tekintettel arra, hogy ezt a törvény nem tiltja, a lehetőség kihasználásával a vádhatóság elegendő bizonyítékhoz juthat a megmaradt terheltekkel szemben.”²¹² A védői munka és a védők közötti kommunikáció szempontjából is releváns, hogy a többterheltes ügyekben a terheltek között érdekellentétek alakulhatnak ki, és könnyen előfordulhat, hogy „viszonyuk dinamizmusából és az egyezség kínáló alkalmából eredően egymással szembefordulnak”.²¹³ Egyik bíró interjúalanyunk szerint a többterheltes ügyek veszélye az is, hogy a hatóságok – visszaélésszerűen használva a jogintézményt – egyes kiszolgáltatott terhelteket annyira érdekeltté tesznek a többi terheltre nézve terhelő vallomás megtételében, hogy kétségesé válik a hitelessége a vallomásnak, hiszen a kiszolgáltatott helyzetben levő terhelt bármit elmond, amit az ügyészség hallani akar.

Értelemszerűen arra is lehetőség van, hogy a bíróság ne hagyja jóvá az összes terhelttel megkötött egyezséget az adott ügyben. Ilyen esetekben a bíróság a vádról vagy egységesen, tárgyalás alapján határoz, de a jóváhagyott egyezségek tekintetében a külön eljárásra irányadó korlátok között (tehát például az ő esetükben az ítéletben a vád szerinti tényállástól, minősítéstől nem térhet el a bíróság); vagy pedig elkülöníti az ügyeket a jóváhagyott egyezséggel érintett vádlott tekintetében, ha az elkülönítés egyéb feltételei fennállnak.²¹⁴ Az egyezséget nem kötő terheltek védelmét nagyban megnehezítheti a bírósági eljárás alatt, hogy a „folyamatban maradt ügyben az egyezséggel érintett terheltet az általános szabályok szerint tanúként lehet kihallgatni. Ha az utóbb tanúként kihallgatott terhelt megtagadja a tanúvallomást, akkor a terheltként tett

²¹² Bérces–Gyulay, 32. o.

²¹³ Békés, 35. o.

²¹⁴ Be. 736. § (6)–(7) bekezdés

vallomása felhasználható^[215]. Az együttműködő terhelt pedig nem élhet a tanúvallomás megtagadásának lehetőségével^[216].”²¹⁷ Mindezek alapján tehát az egyezséget nem kötő terheltek mozgástere jelentős mértékben beszűkül.

Védő interjúalanyaink is azon a véleményen voltak, hogy az eljárásban „bennmaradó” terheltek helyzetét jelentősen befolyásolhatja az egyezséget kötött terheltek beismerése, amelynek nagyobb súlya lesz az eljárásban, mint a későbbi vallomásoknak és egyéb, a teljes körű bizonyítási eljárásban feltárt bizonyítékoknak. Az egyik védő említett egy olyan ügyet, amelyben egy egyezséget kötő terheltet az eljárásban később tanúként idéztek vissza, de tanúvallomásában cáfolta, amit korábban terheltként vallott a vádlott-társairól. A bíró szembesítette az ellentmondással, melyre azt válaszolta, hogy terheltként nem volt kötelező igazat mondania, tanúként viszont igazat kell mondania. Ezekben a helyzetekben tisztázatlan, hogy mi a jogszerű teendője a bíróságnak. Ügyész interjúalanyunk szerint az sem tisztázott megfelelően, hogy mi a teendő, ha a tárgyalás során később kiderül, hogy a jóváhagyott egyezséggel érintett terheltnak más, jelentősebb szerepe volt az ügyben, mint ami az egyezségben szerepel.

3.2. Az előkészítő ülésen való beismerés

3.2.1. Jogalkotási kontextus: az előkészítő ülésen való beismerés bevezetésének indokai

Ahogy az egyezés kapcsán már részletesen kifejtettük, a Be. „alapkoncepciója, hogy a tisztességes eljárás elemeit képező garanciák biztosítása mellett lehetőséget teremtsen az **eljárások egyszerűsítésére és gyorsítására**”.²¹⁸ Ennek érdekében a Be. „a terhelttel való együttműködés komplex rendszerét teremtette meg, melynek egyik kiemelt területe a korábban marginális szerepet betöltő előkészítő ülés funkciójának átértelmezése és kötelezővé tétele”,²¹⁹ amelynek keretében lehetővé vált az is, hogy már az előkészítő ülésen ítélet szülessen. Az előkészítő ülésen való beismerés lehetőségének bevezetéséhez a jogalkotó nagy reményeket fűzött: a Be. indokolása szerint a terhelti együttműködés ezen formája „optimális működés esetén társadalmi méretekben is jelentősen hozzájárulhat a büntetőeljárások egyszerűsítéséhez és időszerű befejezéséhez”.²²⁰

²¹⁵ Be. 177. § (5) bekezdés

²¹⁶ Be. 172. § (2) bekezdés d) pont

²¹⁷ Békés Ádám in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

²¹⁸ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 476. o.

²¹⁹ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 476. o.

²²⁰ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 476. o.

3.2.2. Az előkészítő ülésen való beismerés főbb jellemzői: definíciója, feltételei, az eljárás és résztvevői

Az előkészítő ülésen való beismerés és tárgyaláshoz való jogról lemondás mint terhelti együttműködési forma esetében **előzetes és formális megállapodásról, megegyezésről a terhelt és a hatóságok között nem beszélhetünk**, ehelyett „gyakorlatilag a terhelt jóváhagyását, belenyugvását igénylő együttműködés”-ről van szó ebben az esetben.²²¹

A vádiratnak minden esetben kötelező kelléke az ügyészség a büntetés *kiszabására* vagy intézkedés *alkalmazására* vonatkozóan megteendő indítványa²²² – ez a büntetés vagy intézkedés mértékére vagy tartamára nézve nem tartalmaz konkrét indítványt. Viszont az ügyészség az új Be. szerint bármely esetben már a vádiratban indítványt tehet a büntetés vagy intézkedés *mértékére* vagy *tartamára* is arra az esetre, ha a terhelt az előkészítő ülésen a bűncselekmény elkövetését beismeri.²²³ Ez az ún. **mértékes indítvány**, amelyet az ügyész később, az előkészítő ülésen is megtehet.²²⁴ A mértékes indítvány tehát az ügyészség „egyoldalú indítványa, amely az általános büntetéskiszabási elveknek megfelelően történik”.²²⁵ A mértékes indítvány megtétele ugyanakkor **nem kötelező**, és annak elmaradása nem akadályozza annak, hogy a terhelt az előkészítő ülésen beismerje a bűnösségét és lemondjon a tárgyaláshoz való jogáról. Az ügyészi indítvány hiányának „egyetlen következménye az, hogy vádlotti beismerés esetén az ügyészség elesik annak lehetőségétől, hogy a döntés meghozatala előtt törvényes módon befolyásolja a bíróság büntetéskiszabási tevékenységét”²²⁶ – viszont a mértékes indítvánnyal „aktív szerepet tölthet be a bírói döntés orientálásában”.²²⁷ Kiemelendő, hogy a mértékes indítvány megtételének nem akadályozza, ha a terhelt már korábban beismerte a bűncselekmény elkövetését.²²⁸ Ami magát az előkészítő ülést illeti, az a vádemelés után a tárgyalás előkészítése érdekében tartott nyilvános ülés, melyen „hallgatóság és a média is jelen lehet”.²²⁹ Ennek keretében a vádlott és a védő a tárgyalást megelőzően kifejtetheti a váddal kapcsolatos álláspontját és közreműködhet a büntetőeljárás további menetének alakításában.²³⁰ Ez azt is jelenti, hogy az előkészítő ülés „nem szolgálhat az

²²¹ Gács, 282. o.

²²² Be. 422. § (1) bekezdés d) pont

²²³ Be. 422. § (3) bekezdés

²²⁴ Be. 502. §

²²⁵ Kiss, 101. o.

²²⁶ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 477–478. o.

²²⁷ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 476. o.

²²⁸ Dr. Belovics Ervin, a legfőbb ügyész helyettese egy 2021. őszi előadásában, amelyben kiemelte, hogy ilyen esetekben sincs akadálya a mértékes indítvány megtételének, arról számolt be, hogy ennek ellenére egy ügyészségi vizsgálat szerint „számos ügyészség [...] azt a gyakorlatot folytatta, hogy amennyiben a terhelt a bűncselekmény elkövetését a nyomozási szakban beismerte, akkor úgy gondolták, hogy mértékes indítvány megtételére ekkor már nem kerülhet sor”. (Az előadásról készült felvétel itt érhető el: <https://www.youtube.com/watch?v=Xou33xQJRf8>.)

²²⁹ Elek Balázs in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

²³⁰ Be. 499. § (1) bekezdés

egymásnak feszülő bizonyítékok ütköztetésére”, mert arra „kizárólag a tárgyalás során felvehető teljes körű bizonyítás keretei között kerülhet sor”.²³¹ A jogalkotói koncepció szerint az előkészítő ülés „a vád tárgyát képező bűncselekményt beismerő és azt be nem ismerő vádlott számára egyaránt biztosítja a közreműködés lehetőségét a büntetőeljárás további menetének alakításában”.²³² Az előkészítő ülést a vádirat kézbesítésétől számított három hónapon belül kell megtartani.²³³

Az előkészítő ülés során, miután az ügyész ismerteti a vád lényegét, és megjelöli a vádat alátámasztó bizonyítási eszközeit, valamint adott esetben pótolja a mértékes indítványt,²³⁴ a bíróság kihallgatja a vádlottat, majd a terhelti figyelmeztetések elhangzását követően (részletesen lásd lejjebb) megkérdezi, hogy beismeri-e a bűnösségét a vád tárgyává tett bűncselekményben.²³⁵

Ha a vádlott a bűnösségét beismeri, és a beismeréssel érintett körben a tárgyaláshoz való jogáról lemond, **a bíróság** e tény, az eljárás ügyiratai, valamint a vádlott kihallgatása alapján **vizsgálja meg, hogy a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozatát elfogadja-e**.²³⁶ A bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadásának a feltételei a következők:

- a) a vádlott e nyilatkozatának természetét és elfogadásának következményeit megértette,
- b) a vádlott beszámítási képessége és beismerésének önkéntessége iránt észszerű kétely nem mutatkozik,
- c) a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozata egyértelmű és azt az eljárás ügyiratai alátámasztják.

2021. január 1-jétől a Be. úgy rendelkezik, hogy a bíróság az előkészítő ülésen „az előkészítő ülés jellegére figyelemmel” hallgatja ki a vádlottat,²³⁷ és kifejezetten kimondja, hogy a vádlott ezen kihallgatása a fenti három feltétel vizsgálatára irányul.²³⁸ (Ezzel a módosítással a jogalkotó az indokolás szerint „az egységes joggyakorlat kialakítása érdekében” kívánta „egyértelművé [...] tenni”, hogy mire irányulhatnak a vádlotthoz intézett kérdések.²³⁹) Ha a fenti feltételek fennállnak, akkor a bíróság a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozatát végzésével elfogadja. E végzés ellen nincs helye fellebbezésnek.²⁴⁰

²³¹ T/9918. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom41/09918/09918.pdf>, 200. o.

²³² T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 476. o.

²³³ Be. 499. § (2) bekezdés

²³⁴ Be. 502. § (1) bekezdés

²³⁵ Be. 502. § (3) és (5) bekezdés

²³⁶ Be. 504. § (1) bekezdés

²³⁷ Be. 502. § (3) bekezdés

²³⁸ Be. 504. § (1) bekezdés

²³⁹ T/9918. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom41/09918/09918.pdf>, 200. o.

²⁴⁰ Be. 504. § (3) bekezdés

Ha a bíróság a bűnösség beismerésére vonatkozó nyilatkozatot elfogadja, akkor **a vádirati tényállás megalapozottságát és a bűnösség kérdését nem vizsgálja**.²⁴¹ Ha a bíróság nem látja akadályát az ügy előkészítő ülésen való elintézésének, beleértve azon feltételek teljesülését, hogy „a bűnösséget beismerő nyilatkozat teljes körű” és az „valamennyi vád tárgyává tett cselekményre vonatkozik”,²⁴² a vádlottat a büntetéskiszabási körülményekre is kihallgatja, amelyet követően az ügyész, majd a védő is felszólalhat.²⁴³ A bíróság az **ítéletét az előkészítő ülésen is meghozhatja**,²⁴⁴ vagyis a terhelti együttműködés abban is megnyilvánul, hogy a beismeréssel és a tárgyaláshoz való jogról lemondással a terhelt „megteremtheti annak lehetőségét, hogy a beismerését elfogadó bíróság már az előkészítő ülésen ítéletet hozzon”.²⁴⁵

A terhelt oldaláról az eljárás gyors lezárása mellett előny, hogy ha **a bíróság** a bűnösséget beismerő nyilatkozatot az előkészítő ülésen fogadta el, **nem szabhat ki súlyosabb büntetést, illetve nem alkalmazhat súlyosabb intézkedést, mint amelyet a mértékes indítvány tartalmaz**,²⁴⁶ értelemszerűen tehát a mértékes indítványban foglaltnál enyhébb szankciót is kiszabhat. Így az ügyészség a mértékes indítvánnyal „a tisztességes eljárás elveivel összhangban ösztönzőleg hathat a vádlotti beismerő vallomás megtételére”,²⁴⁷ hiszen „[n]agyban csökkentheti a vádlott és a védelem bizonytalanságát az eljárás kimenetelét illetően az, ha pontosan tudj[ák], hogy a vád képviselője milyen szankciót vesz tudomásul”,²⁴⁸ illetve hogy „tudatában van[nak] annak, hogy mi az a legsúlyosabb büntetés vagy intézkedés, amit a bíróság megállapíthat”.²⁴⁹ Így „[a] jogintézmény működőképességének garanciáját végső soron a beismerésen alapuló konszenzuális rendszer fő sajátosságai: az átláthatóság, a tervezhetőség és a kikényszeríthetőség jelentik”.²⁵⁰ Az ügyészi indítvány még **másodfokon is korlátot** jelent: a BH2020. 353. szerint a „hátrányosabb büntetés tilalmának megsértését jelenti, ha az elsőfokú bíróság előkészítő ülésen meghozott, az ügyészség indítványában foglaltakhoz képest rövidebb tartamú szabadságvesztést megállapító ítélete ellen a vádlott terhére bejelentett fellebbezést elbírálva a másodfokú bíróság a szabadságvesztés tartamát hosszabb tartamban állapítja meg, mint ahogy azt az eredeti ügyészi indítvány tartalmazza”. (A terhelt természetesen a tárgyalási szakban az előkészítő ülést követően is tehet beismerő vallomást, és ez enyhítő körülményként figyelembe vehető, de más előnnyel a terhelt számára nem jár.) A hátrányosabb büntetés tilalmára vonatkozó rendelkezés megszegését

²⁴¹ Vö.: Be. 500. § (2) bekezdés b) pont.

²⁴² Elek Balázs in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

²⁴³ Be. 504. § (4)–(5) bekezdés

²⁴⁴ Be. 504. § (6) bekezdés

²⁴⁵ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 476. o.

²⁴⁶ Be. 565. § (2) bekezdés. Ez alól az egyetlen kivétel, ha a bíróság a büntetőeljáráshoz újabb ügyet egyesít és abban a vádlottat bűnösnek mondja ki [Be. 565. § (3) bekezdés].

²⁴⁷ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 476. o.

²⁴⁸ Elek Balázs in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

²⁴⁹ Szigeti Imola: A tárgyalás előkészítésének szerepe a Be.-ben, az előkészítő ülés. *Büntetőjogi Szemle*, 2018/2., https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/2019/01/BJSZ_201802_94-100_Szigetilmola.pdf, 97. o.

²⁵⁰ Vass Péter: Az új Büntetőeljárási törvény első novellája: a bírósági eljárást érintő változások I. *Fontes Iuris*, 2021/1., <https://ojs3.mtak.hu/index.php/fontesiuris/issue/view/677/PDF>, 16. o.

a „jogorvoslat a törvényesség érdekében” rendkívüli jogorvoslattal²⁵¹ támadhatja meg a legfőbb ügyész.²⁵²

Az egyezségi ügyekhez hasonlóan az előkészítő ülésen való beismerés esetén is előfordul, hogy az ügy az előkészítő ülésen nem intézhető el, és **tárgyalás tartására** van szükség az ügyben. Ilyen esetekben a vádlott és a védő a vádirati tényállás megalapozottságát és a bűnösség kérdését nem érintő bizonyítás lefolytatására és egyéb eljárási cselekményekre vonatkozó indítványt, valamint bizonyíték kirekesztésére vonatkozó indítványt terjeszthet elő (például a büntetéskiszabáshoz kapcsolódóan²⁵³), amikre az ügyész észrevételt és indítványt tehet.²⁵⁴ Ezek alapján a bíróság a tárgyalást akár nyomban, az előkészítő ülést követően közvetlenül megtarthatja.²⁵⁵ (Ezen értelemszerűen a vádirati tényállás megalapozottságára és a bűnösség kérdésére nem folytatható le további bizonyítás.²⁵⁶) Garanciális szabály, hogy ha a bíróság ugyan tárgyalást tart, de a bűnösséget beismerő nyilatkozatot már az előkészítő ülésen elfogadta, az ügyész a tárgyaláson a perbeszédében a büntetés kiszabására, illetve az intézkedés alkalmazására vonatkozó indítványát a vádlott terhére nem változtathatja meg.²⁵⁷

Szintén tárgyalásra kerül sor akkor, ha a vádlott a bűnösségét nem ismerte be valamennyi terhére rótt bűncselekményben. Ilyen esetekben a bíróság a vádról egységesen, tárgyalás alapján határoz, de azon cselekmény kapcsán, amelyre vonatkozóan a bíróság a bűnösséget beismerő nyilatkozatot elfogadta, a vádirati tényállás megalapozottságára és a bűnösség kérdésére megint csak nem folytatható le további bizonyítás.²⁵⁸

Előfordulhat, hogy a fenti korlátok között lefolytatott bizonyítás eredményéhez képest úgy látja a bíróság, hogy a tényállás, illetve a Btk. szerinti minősítés változása folytán a bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadásának az előkészítő ülésen nem lett volna helye. Ebben az esetben a bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadásáról hozott végzést hatályon kívül helyezheti.²⁵⁹

A **fellebbezési jog** előkészítő ülésen való beismerés alapján hozott ítélet esetén korlátozott: ha a bíróság a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozatát végzéssel elfogadta, nincs helye fellebbezésnek az ítélet ellen a bűnösség megállapítása, illetve a váddal egyező tényállás és minősítés miatt.²⁶⁰ Vagyis „a másodfokú bíróság nem vizsgálja az elsőfokú ítélet megalapozottságát, kötve van az elsőfokú bíróság által megállapított tényálláshoz”.²⁶¹ A másodfokú bíróság a fellebbezéssel

²⁵¹ Be. XCII. fejezet

²⁵² Ilyen ügyekre példaként lásd: Kúria, Bt.515/2020/5.; Kúria, Bt.822/2020/6.; Kúria, Bt.688/2019/5.

²⁵³ Vö. T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 479. o.

²⁵⁴ Be. 505. § (1) és (3) bekezdés

²⁵⁵ Be. 505. § (4) bekezdés

²⁵⁶ Be. 521. § (1) bekezdés

²⁵⁷ Be. 542. § (3) bekezdés

²⁵⁸ Be. 503. § (1) bekezdés és 521. § (1) bekezdés

²⁵⁹ Be. 521. § (3) bekezdés

²⁶⁰ Be. 580. § (2) bekezdés

²⁶¹ Fővárosi Ítéltábla Bf.261/2018/6., hivatkozva a Be. 591. § (2) bekezdésére

támadott ítéletnek a bűnösség megállapítására, valamint a vádirati minősítéssel egyező minősítésre vonatkozó rendelkezéseit csak akkor változtathatja meg, ha a terhelt felmentésének, az eljárás megszüntetésének, vagy a bűncselekmény minősítése megváltoztatásának van helye.²⁶² 2021. január 1. óta emellett relatív helyett abszolút hatályon kívül helyezési ok, ha az elsőfokú bíróság a bűnösséget beismerő nyilatkozatot a Be.-ben meghatározott feltételek hiányában fogadta el,²⁶³ így a „felülbírálat körében a másodfokú bíróság [...] hivatalból köteles vizsgálni a beismerés törvénysértő elfogadásának fennállását, amely esetben az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezéséről és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasításáról kell döntenie”.²⁶⁴

Ami a **többterheltes ügyek**et illeti, 2021. január 1. óta a Be.-be újonnan beiktatott szabály alapján az előkészítő ülés vádlottanként külön-külön, de az ügyek elkülönítése nélkül is megtartható. Ha az eljárás több vádlott ellen folyik és az elkülönítés egyéb feltételei is fennállnak, a Be. az egyezséghez hasonlóan a terhelti együttműködés e formája esetében is lehetővé teszi a bíróság számára, hogy az ítélet kihirdetése érdekében az előtte folyamatban lévő ügyeket a bűnösségét beismerő vádlott tekintetében elkülöníthesse.²⁶⁵ Az egyezséghez hasonlóan az elkülönítés 2021. január 1. óta csak a többterheltes ügyekben lehetséges, és a bíróság azóta az egyvádoltas ügyek esetében az ítélet kihirdetése érdekében sem különítheti el azt az ügyet, amelyben a vádlott bűnösséget beismerő vallomását elfogadta. Erre a módosításra az indokolás szerint „a joggyakorlat részéről felmerült felvetés” alapján került sor, és azt a jogalkotó a tisztességes eljárás és a kiszámítható jogalkalmazás szempontjából is támogathatónak látta.²⁶⁶

3.2.3. Az előkészítő ülésen való beismerés a gyakorlatban

A szakirodalomban olvashatunk olyan álláspontokat, amely szerint az előkészítő ülésen való beismerés „szubszidiárius jelleggel” jött létre, vagyis a jogalkotó szándéka szerint az egyezség lett volna a főszabály, abból a megfontolásból kiindulva, hogy az eljárások leginkább ezen a jogintézményen keresztül lennének gyorsíthatók, és „pragmatikus megfontolásból” tette lehetővé az előkészítő ülésen való beismerést.²⁶⁷ Ez azonban a jogalkotói indokolásból, és meglátásunk szerint

²⁶² Be. 606. § (3) bekezdés. A „bűncselekmény minősítése megváltoztatásának van helye” kitétel 2021. január 1-jével került be a törvényszövegbe, orvosolva azt a helyzetet, hogy korábban „a jogszabállyal összhangban nem álló minősítés ténye a másodfokú ügydöntő határozatban megállapítható [volt], de – a vádlott felmentésének, illetve az eljárás megszüntetésének a szükségessége nélkül – nem [volt] korrigálható” (lásd: Fővárosi Ítéletábrla, Bf.112/2019/16.).

²⁶³ Be. 608. § (1) bekezdés h) pont

²⁶⁴ Vass, 21. o.

²⁶⁵ Be. 503. § (2) bekezdés

²⁶⁶ T/9918. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom41/09918/09918.pdf>, 203. o. Az indokolás szerint az előző, az elkülönítést egy vádlott esetében is lehetővé tevő szabály „kiszámíthatatlan, alapvetően diszkrecionális, a terhelt álláspontjától független [volt], ugyanakkor a terhelt számára összességében kedvezőtlenebb helyzetet eredményezhet[ett] azzal, hogy a vádiratban szereplő bűncselekmények tekintetében halmazati büntetés helyett több ítélet meghozatalára kerül[t] sor, miközben az összbüntetésbe foglalás feltételei csupán végrehajtandó szabadságvesztés-büntetések esetén állnak fenn”.

²⁶⁷ Gács, 282–283. o.

a két jogintézmény koncepciójából sem olvasható ki, és a gyakorlat sem ebbe az irányba haladt. A statisztikai adatok azt mutatják, hogy az előkészítő ülésen beismerés az egyezséghez képest jóval „népszerűbb”, a **terheltek jelentős része választja** a beismerést, „az ügyészek és a védők is meglátták a lehetőséget az előkészítő ülésben”,²⁶⁸ és **a büntetőügyek jelentős része így zárul le**: „[h]a az első fokon jogerőre emelkedett bírósági határozattal érintett vádlottakat vizsgáljuk, akkor azt látjuk, hogy az összes befejezésen belül 17% azon terheltek aránya, akiket az előkészítő ülésen tett beismerő vallomás alapján ítélték el. (A fiatakorúaknál az arány 22%).”²⁶⁹ Ha a bíróság elé állítással és büntetővégzéssel elbírált ügyek vádlottjait nem számoljuk, 2019-ben már a vádirattal megvádolt terheltek 27,66%-a tett az előkészítő ülésen beismerő vallomást, ezeket 92,06%-ban a bíróság el is fogadta, és ezen esetek 96,23%-ában az előkészítő ülésen ítéletet is hozott. Az előkészítő ülésen beismerő vádlottak aránya még magasabb, ha a fiatakorú vádlottakat külön vizsgáljuk.

3. táblázat – Az előkészítő ülésen tett beismerő vallomások alakulása²⁷⁰

	Vádirattal megvádolt személyek száma ²⁷¹	ebből			
		beismerő vallomást tett	ebből		
			a beismerő vallomást a bíróság elfogadta	ebből	
				ítéletet hozott	tárgyalás tartása iránt intézkedett
Összes terhelte					
2018 ²⁷²	41 944	2 023 (4,82%)	1 741 (86,06%)	1 714 (98,45%)	27 (1,55%)
2019	37 238	10 300 (27,66%)	9 482 (92,06%)	9 125 (96,23%)	357 (3,77%)
Fiatakorú terheltek					
2018 ²⁷³	2 678	108 (4,03%)	90 (83,33%)	90 (100%)	0 (0%)
2019	2 118	739 (34,89%)	639 (86,47%)	609 (95,31%)	30 (4,69%)

²⁶⁸ Geller Balázs – Bárányos Bernadett: Az új Be. kapcsán a joggyakorlatban jelentkező egyes problémák az előkészítő ülés, a szakértő és a zár alá vétel szabályozásán keresztül. *Miskolci Jogi Szemle*, 14. évfolyam (2019) 2. különszám 1. kötet, https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/6561/31_gellerbaranyos_t%C3%B6rdelt.pdf, 306. o.

²⁶⁹ Emellett ha „tágabb perspektívából nézve vizsgáljuk az első fokon jogerőre emelkedett bírósági határozattal érintett vádlottakat, akkor azt láthatjuk, hogy az összes befejezésen belül együttesen 76% azon terheltek aránya, akikkel szemben előkészítő ülésen, bíróság elé állítással vagy büntetővégzéssel zárult le az eljárás”. (Vass, 16. o.)

²⁷⁰ *A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai I. A 2018. évi tevékenység.* Legfőbb Ügyészség, 2019, http://ugyeszseg.hu/pdf/statisztika/buntetobirosag_ugyeszi_tev_I_2018.pdf, 20. o.; *A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai I. A 2019. évi tevékenység.* Legfőbb Ügyészség, 2020, http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/merzag/2020/12/buntetobirosag_ugyeszi_tev_i_2019.pdf, 20. o.; *A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai II. (fiatakorú vádlottak). A 2018. évi tevékenység.* Legfőbb Ügyészség, 2019, http://ugyeszseg.hu/pdf/statisztika/buntetobirosag_ugyeszi_tev_II_2018.pdf, 20. o. *A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai II. (fiatakorú vádlottak). A 2019. évi tevékenység.* Legfőbb Ügyészség, 2020, http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/merzag/2020/12/buntetobirosag_ugyeszi_tev_ii_2019.pdf, 20. o.

²⁷¹ A táblázat nem tartalmazza a bíróság elé állítással és büntetővégzéssel (tárgyalás mellőzésével) elbírált ügyek vádlottjait.

²⁷² 2018-ban az előkészítő ülésen való beismerés csak július 1-től, az új Be. hatálybalépésétől volt alkalmazható.

²⁷³ 2018-ban az előkészítő ülésen való beismerés csak július 1-től, az új Be. hatálybalépésétől volt alkalmazható.

Az, hogy a fenti táblázatban szerepeltett terheltek közül hányan tettek úgy beismerő vallomást, hogy az ügyészség mértékes indítványt nyújtott be, az ügyészségi statisztikákból nem állapítható meg, de a mértékes indítványok számára 2019-re elérhetőek részletes ügyészségi statisztikai adatok.²⁷⁴

4. táblázat – A büntetés mértékére tett ügyészi indítványok²⁷⁵

	A vádiratban tett indítványok	Az előkészítő ülésen tett indítványok	Összes indítvány
2019	3 142	1 854	4 996

A Legfőbb Ügyészség emellett arról számolt be a közösségi médiában, hogy 2020-ban az előző évhez képest 27,8%-kal, 5 090-re emelkedett a vádiratban tett mértékes indítványok száma (ugyanakkor a posztban a fenti táblázattól eltérően az szerepel, hogy 2019-ben 3 984 esetben tett az ügyészség mértékes indítványt a vádiratban).²⁷⁶

A kutatási tapasztalatok azt mutatják, hogy **jellemzően egyszerű megítélésű ügyekben** kerül sor az előkészítő ülésen beismerésre, járásbírói szinten, erős bizonyítékok vagy tettenérés esetén, tehát nem a bűncselekmény típusa számít e tekintetben. A védői tapasztalatok alapján szinte minden típusú bűncselekmény esetén előfordul az előkészítő ülésen beismerés.

Noha az eljárások gyorsítása szempontjából az, hogy az előkészítő ülésen való beismerés jogintézménye „bevált”, pozitívum, gyors és jelentős térhódítása – főleg az egyezség sikertelenségével összehasonlítva – mégis **felvet aggályokat minden büntetőeljárási szereplő szempontjából**. Egyrészt az előkészítő ülésen való beismerés esetén a büntető igazságszolgáltatási rendszer „előnye” csupán az eljárás lerövidülésében nyilvánul meg, ami persze nem elhanyagolható eredmény, de mindeközben az egyezség esetén potenciálisan felmerülő egyéb, bűnüldözési és kriminalisztikai előnyök nem jelentkeznek, így például nem jelenhet meg feltételként a terhelt együttműködése más bűncselekmény felderítésében. A terhelt oldalán hátrány, hogy például az ellene folyó eljárás megszüntetése egyes bűncselekmények miatt az együttműködésére tekintettel ezen a ponton már értelemszerűen nem alkalmazható. A sértett számára hátrány lehet az, hogy, miközben egy egyezség keretében többfajta olyan vállalást tehet a terhelt, ami a sértett számára jelent valamilyen jellegű jóvátételt, erre az előkészítő ülésen való beismerés esetében nincs mód. Ezen a ponton pedig emlékeztetnünk kell arra a 3.1.3. fejezetben jelzett problémára, hogy a tényállás felderítésére vonatkozó kötelezettség szigorú legfőbb ügyészségi értelmezése a mértékes indítvány irányába tolja a gyakorlatot az egyezség helyett, és így **olyan esetekben is az előkészítő ülésen való beismerésre kerül sor, ahol helye lett volna egyezségnek**.

Meg kell említeni azt is, hogy az interjúk tanúsága szerint a védelem és az ügyészség sok esetben folytat valamilyen informális „egyezkedést” a mértékes indítvány melletti, előkészítő ülésen való beismerés előtt. Az ilyen ügyek kapcsán még erőteljesebben felmerül, hogy miért nem egyezség-

²⁷⁴ 2018-ra ez az adat nem áll rendelkezésre.

²⁷⁵ *Ügyészségi Statisztikai Tájékoztató (Büntetőjogi szakág). A 2019. évi tevékenység*. Legfőbb Ügyészség, 2020, <http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/merzag/2020/12/ugyeszsegi-statisztikai-tajekoztato-buntetojogi-szakag-2019.-ev.pdf>, 72. o., 92. számú tábla

²⁷⁶ Lásd: <https://bit.ly/3FflQKk>.

kötésre kerül sor. A védő és az ügyész közötti egyeztetés azonban abban az esetben kifejezetten indokolt lehet gyakorlati szempontból, amikor nem szerepel mértékes indítvány a vádiratban, hiszen ilyen esetekben „az ügyészséggel folytatott előzetes egyeztetés alapján tárható fel, hogy az ügyészség az esetleges beismerést mennyire tartja értékesnek”, és az ügyészi álláspont „előzetes ismerete hiányában óriási kockázatnak teszi ki magát a vádlott”²⁷⁷ a beismeréssel.

Az előkészítő ülésen való beismerések kapcsán kardinális kérdés, hogy **mikor, milyen ügyekben tesz az ügyészség mértékes indítványt, és milyen tartalommal**, hiszen a „jogintézmény akkor tudja [...] elérni a célját, ha az ügyész valóban olyan indítványt tesz a beismerés esetére, amit érdemes lesz a terheltnek megfontolnia, aki így nem az eljárás elhúzásában lesz érdekelt”.²⁷⁸

Az LÜ Emlékeztető arra vonatkozóan nem tartalmaz iránymutatást, hogy milyen típusú ügyekben indokolt vagy ajánlott mértékes indítványt tenni – csupán visszautal a büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenységről szóló 8/2018. (VI. 27.) LÜ utasításra, amely azt mondja ki, hogy ha a vádirat nem tartalmaz mértékes indítványt, akkor az ügyész az előkészítő ülésen minden olyan esetben köteles indítványt tenni a büntetés vagy intézkedés mértékére, illetve tartamára, ha úgy ítéli meg, hogy indítványa előmozdítja a büntetőeljárás előkészítő ülésen történő befejezését.²⁷⁹ Az LÜ Emlékeztető arra viszont példát is hoz és általános jellegű iránymutatást is ad, hogy mikor ne tegyen az ügyész mértékes indítványt. Ilyen eset például, ha a beismerő nyilatkozat elfogadásának feltételei „a nyomozás adatai alapján nem vagy nem biztosan állnak fenn”, mert például „a szakértő megállapította, hogy a terhelt beszámítási képessége korlátozott, illetve olyan adat merült fel, amely ezt valószínűsíti”.²⁸⁰ Egy másik eset, ha „a vádemelést megelőzően – elsősorban a nyomozás határidejére figyelemmel – nem sikerült tisztázni a szükséges mértékben a tényállást (így például a sérülés tényleges jellegét, súlyosságát) és ezért az eljárás bírósági szakaszában bizonyítást kell folytatni”. Ebben az esetben az LÜ Emlékeztető szerint „az ügyészség érdeke azt kívánja, hogy a bíróság az ügy érdemét illetően is tárgyalást tartson”, és az ügyészség ezt az álláspontját „azzal tudja nyomatékosítani, hogy nem tesz mértékes indítványt”. Az LÜ Emlékeztető megközelítéséből az a következtetés vonható le, hogy az ügyészség szerint a gyakorlatban főszabályként először minden esetben meg kell fontolni a mértékes indítványt. Ügyész interjúalanyunk is megerősítette, hogy jellemzően tesz mértékes indítványt az ügyész. Az ügyvédek által rendelkezésre bocsátott 28 olyan ügyből, ahol a terhelt beismerte a bűnösségét az előkészítő ülésen, 25-ben tett az ügyészség mértékes indítványt²⁸¹ (az ügyek döntő többségében már a vádiratban).

Ami a **mértékes indítvány módosítását** illeti, az ügyész az előkészítő ülés elején még módosíthatja az indítványt a vádiratban foglaltakhoz képest, de ezt követően erre formálisan, a Be. alapján már nincs módja, hiába hoz adott esetben a büntetés kiszabását befolyásoló tényeket az ügyészség és a bíróság tudomására a terhelt az előkészítő ülésen tett vallomásában. Előremutató, hogy az LÜ Emlékeztető ezzel kapcsolatban azt az iránymutatást adja, hogy „amennyiben azonban a terhelti vallomás további enyhítő körülményt tár fel, a vádképviselőt ellátó ügyész a

²⁷⁷ Gellér-Bárányos, 307. o.

²⁷⁸ Elek Balázs in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

²⁷⁹ A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenységről szóló 8/2018. (VI. 27.) LÜ utasítás, 7. § (1) bekezdés

²⁸⁰ Az LÜ Emlékeztető a Be. 499–503. §-ait érintő része, 4) pont

²⁸¹ Egy ügyben nem állt rendelkezésre az információ.

felszólalásában utalhat arra, hogy a felmerült új körülményre figyelemmel elfogadhatónak tartja a mértékes indítványhoz képest enyhébb szankció kiszabását is”.²⁸² Mindez azt szolgálja, hogy a bíróság olyan szankciót alkalmazzon, amely egyszerre reflektál a terhelt az előkészítő ülésen tett vallomására, miközben biztosítja azt is, hogy az ügyészség ne fellebbezzon az ítélet ellen, és ne húzódjon szükségtelenül el az eljárás. A Be.-kommentár ezt azzal egészíti ki, hogy mivel a vádlott kihallgatását követően „a bíróság tagjai közvetlenül kérdezhetnek az ügyésztől, míg a védő és a vádlott indítványozhatja az ügyészhez intézendő kérdés feltevését”, így „nincs kizárva annak a lehetősége, hogy a büntetés mértékével kapcsolatos ügyészi állásponttal kapcsolatban tegyenek fel kérdéseket az erre jogosultak”.²⁸³

Ami a **mértékes indítvány tartalmát** illeti, az LÜ Emlékeztető úgy fogalmaz, hogy az „csak annyiban térhet el az általános [...] indítványtól, hogy szükségszerűen figyelembe kell venni a beismerés tényét”, és amennyiben „a terhelt a nyomozás során is beismerő vallomást tett, akkor a két indítvány között nem lehet különbség, a konkrét mértéket az általános indítvány keretében azonban nem, csak a mértékes indítvány részeként lehet közölni”. Ahogy egy 2021. őszi előadásában ezzel kapcsolatban Dr. Belovics Ervin, a legfőbb ügyész helyettese fogalmazott: „amikor a vádemelésre kerül sor, akkor a vádnak olyan szinten kell megalapozottnak lennie, hogy az mindenképpen megállja a helyét a bíróság előtt. Másként fogalmazva, a terhelti beismerésnek ekkor már nem lehet determináló szerepe, sokkal inkább csak a terhelt megbánását juttathatja kifejezésre, ezért a nyomatéka is csak kisebb lehet, mint akkor, amikor a terhelt a gyanúsításkor a bűnösségének elismerésére is kiterjedő tényfeltáró beismerő vallomást tesz. Mindezért a terhelti beismerést feltételező indítvány csupán csekély mértékben tartalmazhat enyhébb joghátrányt, mint aminek a megtételére e terhelti beismerés hiányában került volna sor.”²⁸⁴

Az LÜ Emlékeztető emellett kifejezetten kimondja, hogy „[a]z új Be. hatálybalépésével az ügyészség gyakorlata a joghátránykiszabási indítványokat illetően a korábbiakhoz képest nem változhat (nem enyhülhet). A beismerés tényét csak olyan súllyal lehet enyhítő körülményként értékelni[,] mint korábban, a különbség csupán abban nyilvánul meg, hogy ilyen esetben az ügyészség azáltal elfogadhatónak tartott joghátrány konkrét mértékét is közli.”²⁸⁵

Az LÜ Emlékeztető tanúsága szerint tehát a Legfőbb Ügyészség aggodalma, hogy a mértékes indítványok a büntetéskiszabási gyakorlat enyhülését hozzák magukkal, miközben a kutatási interjúk alapján az interjúalanyoknak épp az a benyomásuk, hogy a mértékes indítványok szigorúak, és így nem feltétlenül eredményez enyhébb szankciót az előkészítő ülésen való beismerés, mint ha továbbmenne tárgyalásra az ügy. Ez ugyan összhangban van az LÜ Emlékeztető szerinti ügyészségi célkitűzéssel, de ellentétes a jogintézmény azon céljával, hogy honorálja és így egyezersmind facilitálja a terhelti együttműködést. Egyik bíró interjúalanyunk említett egy konkrét vizsgálatot is a jogintézmény első pár hónapi működéséről a törvényszékén, amiből az derült ki, hogy az ügyészek messze „felüllötték” a bírói gyakorlatot a mértékes indítványokban.

²⁸² Az LÜ Emlékeztető a Be. 504–505. §-ait érintő része, 2) pont

²⁸³ Elek Balázs in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

²⁸⁴ Az előadásról készült felvétel itt érhető el: <https://www.youtube.com/watch?v=Xou33xQJrf8>.

²⁸⁵ Az LÜ Emlékeztető a Be. 499–503. §-ait érintő része, 4) pont

Az interjúkban megjelent az a vélemény is, hogy a szigorú mértékes indítványok indirekt módon a bírói büntetéskiszabási gyakorlat szigorodását hozhatják magukkal, nemcsak az előkészítő ülésen beismerések esetében, hanem általában is. Átfogó, országos adatok és reprezentatív kutatás hiányában nehéz abban a kérdésben igazságot tenni, hogy valójában **milyen hatása van a mértékes indítványoknak a bírói büntetéskiszabási gyakorlatra**, és ennek módszertanilag megfelelő vizsgálatára a jelen kutatásban nem volt mód. Az interjúkban jelzettek azt viszont mindenképp erőteljesen mutatják, hogy szükség lenne egy átfogó és reprezentatív vizsgálatra a büntetéskiszabási gyakorlat esetleges változásai kapcsán. Az ezzel kapcsolatos statisztikai adatok közül azt érdemes kiemelni, hogy 2019-ben duplaannyiszor szabott ki a bíróság az ügyészéggel mértékes indítványával egyező szankciót, mint ahányszor eltért attól a terhelt javára.²⁸⁶

5. táblázat – A bíróság döntésének iránya az ügyész büntetés mértékére vonatkozó indítványához képest, az összes döntés %-ában²⁸⁷

	A bíróság egyező joghátrányt szabott ki	A bíróság a terhelt javára eltért	A bíróság a terhelt terhére eltért	Összes döntés
2019	1 378 (66,4%)	680 (32,8%)	17 (0,8%)	2 075 (100%)

Az ügyvédek által rendelkezésre bocsátott azon 23 ügyben, ahol erre adat volt, 15 esetben különbözött a beismerés esetére indítványozott és a bíróság által végül kiszabott büntetés, illetve intézkedés, és mind a 15 esetben enyhébb volt a kiszabott szankció, mint a mértékes indítvány. A bíróságok által közzétett ügyek közül abban a 20 ügyben, ahol erre volt elérhető információ, 18 ügyben szabott ki a bíróság enyhébb szankciót annál, mint ami a mértékes indítványban szerepelt. Volt olyan ítélet is, amiben kifejezetten szerepelt, hogy a bíróság a büntetéskiszabásnál figyelembe vette azokat az új információkat, amik a vádlott kihallgatása során kerültek a bíróságra, és ezért csökkentette a pénzbüntetés napi tételének összegét.

Ügyész interjúalanyunk elmondta azt is, hogy ha a bíróság a terhelt javára eltér a mértékes indítványtól, akkor az előkészítő ülésen jelen lévő ügyész jellemzően fellebbezni fog, aminek a fő oka, hogy nem mer az enyhébb szankció elfogadásáról önállóan, a felettese jóváhagyása nélkül dönten. Ennek negatív hatását mutatja az, hogy mindhárom bíró interjúalanyunk úgy vélte, hogy a bírák ellenérdekeltek abban, hogy eltérjenek a terhelt javára a mértékes indítványtól, mert tudják, hogy akkor az ügyész fellebbezni fog, ami pedig szembemegy az eljárás gyorsításának szándékával. Ez újabb adalék a büntetéskiszabási gyakorlat potenciális szigorodásának kérdésköréhez.

Ami a **terheltek motivációját** illeti az előkészítő ülésen való beismerésre, az egyrészt az eljárás gyors lezárása (arra is tekintettel, hogy mennyi ideje tart már az eljárás, és milyen hosszú tárgyalási szakra lehet számítani), másrészt a bizonyosság, hogy a mértékes indítványnál súlyosabb büntetés nem szabható ki ügyükben. Emellett a kutatási interjúk alapján motiváció lehet a

²⁸⁶ 2018-ra ezek az adatok nem állnak rendelkezésre.

²⁸⁷ *Ügyészégi Statisztikai Tájékoztató (Büntetőjogi szakág). A 2019. évi tevékenység.* Legfőbb Ügyészség, 2020, <http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/merzag/2020/12/ugyeszsegi-statisztikai-tajekoztato-buntetojogi-szakag-2019-ev.pdf>, 72. o., 92. számú tábla

terheltek számára az is, hogy így nem kell a védő díját a tárgyalási szakra megfizetniük, és hogy adott esetben szabadulhatnak a letartóztatásból vagy a személyi szabadságot érintő egyéb bírói engedélyes kényszerintézkedés alól, illetve az olyan személyes körülményeik is szerepet játszhatnak a döntésben, mint az anyagi helyzetük és a családi körülményeik. Elhangoztak olyan védői vélemények is, hogy az előkészítő ülésen való beismerés konstrukciója azt a veszélyt is magában hordozza, hogy a terhelt úgy is beismerő vallomást tesz, ha a vádirat nem teljesen felel meg a valóságnak, csak azért, hogy hamarabb lezáruljon az eljárás, vagy mert még úgy is jobban jár, ami a maximálisan kiszabható büntetést illeti, mintha tárgyalásra menne tovább az ügy. Mindemellett azonban figyelemmel kell lenni arra is, hogy ahhoz, hogy a terhelt érdekeltté váljon a vallomástételben, „nem elegendő a jogi környezet átalakítása, ahhoz az is kell, hogy a terhelttel szemben eljáró hatóságok képesek legyenek a bizalom megteremtésére”, ami „csak a tiszta és informatív kommunikációval érhető el”.²⁸⁸

Végezetül meg kell említeni azt is, hogy az egyezséghez hasonlóan az előkészítő ülésen való beismerés és tárgyaláshoz való jogról lemondás lehetősége is **jelentősen átalakítja a védői feladatokat**: bár a beismerésről való döntés a terhelté, a „védőre nyilván nagy felelősség hárul, hogy az ügyiratok és a bírói gyakorlat ismeretében milyen tanáccsal látja el a vádlottat az előkészítő ülés előtt”,²⁸⁹ a mértékes indítvány tartalmára tekintettel is. Ezt jól mutatja az az iratkutatással érintett ügy, amelyben a védő annak ellenére a beismerést tanácsolta a terheltnek, hogy véleménye szerint túlzott volt a mértékes indítvány, mert ismerte a bírót, és bízott benne, hogy humánumból a mértékes indítványnál enyhébb szankciót fog kiszabni. A bíró valóban enyhébb szankciót szabott ki, amit hiába fellebbezett meg az ügyész, a másodfokú, jogerős döntésben kiszabott szankció is enyhébb lett, mint a mértékes indítvány. Szintén nehéz helyzet védői szempontból, ha csak az előkészítő ülésen hangzik el a mértékes indítvány, és ott helyben kell tanácsot adni a terheltnek. Védői álláspontok szerint a jogintézmény alapvető változásokat hozott a védő szerepkörében: nagyobb súly helyeződik ugyanis a védői munkára a nyomozati szakban azáltal, hogy jó eséllyel nem folytat le teljes körű bizonyítást a bíróság, és a vádiratban megállapított tényállás és minősítés nagy eséllyel szolgál az ítélet alapjául. Több védő interjúalanytól elhangzott ugyanakkor az is, hogy az előkészítő ülésen való beismerés kiüresíti, formálissá teszi a védői munkát.

3.2.4. A terhelti jogok érvényesülése

3.2.4.1. Ügyvédi segítséghez való jog

Ha az eljárásban védő vesz részt (akár kirendelt, akár meghatalmazott, és akár kötelező a védelem, akár nem), **az előkészítő ülés a védő távollétében nem tartható meg**.²⁹⁰ Ez plusz garancia, hiszen a Be. egyébként „a védő jelenléti kötelezettségét a bírósági eljárásban alapve-

²⁸⁸ Vass, 14. o.

²⁸⁹ Gellér-Bárányosi, 307. o.

²⁹⁰ Be. 499. § (5) bekezdés. A Be. ugyanezen rendelkezése szerint az előkészítő ülésen az ügyész és a vádlott jelenléte mindig kötelező.

tően a kötelező védelem esetén írja elő”.²⁹¹ A jogalkotói indokolás szerint ennek a főszabálynak az áttörését az indokolta, hogy „az előkészítő ülés mind a terhelti együttműködés, mind a bizonyítás koncentrációja szempontjából meghatározó jelentőséggel bír”.²⁹² A hatékony védelemhez való jog szempontjából további garancia, hogy a **bíróság védőt rendel ki** és az előkészítő ülést elnapolja, ha a vádlottnak nincs meghatalmazott védője és

- a) a bíróságnak kétsége merül fel azzal kapcsolatban, hogy a vádlott a vádat, illetve az idézésben foglalt terhelti figyelmeztetéseket (lásd részletesen lejjebb) és azok következményeit megértette, vagy
- b) a vádlott védő kirendelését indítványozza.²⁹³

Ha a védő nem vett részt a nyomozásban, vagy igazolja, hogy a nyomozás ügyiratait önhibáján kívül nem ismerhette meg, a **felkészülési idő** akkor is biztosított lesz számára: erre az esetre ugyanis a Be. kimondja, hogy ha a védő a vádirat kézhezvételétől számított három munkanapon belül ezt indítványozza, a bíróság az előkészítő ülés hatánapját a vádirat kézbesítésétől számított egy hónapon túli időpontra tűzi ki.²⁹⁴ A Be. „ezzel a megoldással egyszerre kívánja biztosítani az eljárás időszerűségének, valamint a védelemhez és a védekezéshez való jognak a kompromisszumok nélküli érvényesülését”.²⁹⁵ Szintén a megfelelő felkészülési idő biztosítását szolgálja,²⁹⁶ hogy egy 2021. január 1-jével beiktatott új rendelkezés szerint ha a vádiratot ún. kézbesítési fikció²⁹⁷ alapján kell kézbesítettnek tekinteni, a bíróság a vádlott vagy – a vádlott hozzájárulásával – a védő indítványára az előkészítő ülést elnapolja (kivéve, ha a vádirat átvételét a vádlott megtagadta).²⁹⁸

A védő aktívan részt vehet az előkészítő ülésen: a vádlott(ak)hoz kérdést intézhet, az ügyészhez intézendő kérdésre indítványt tehet (ahogy a vádlott is),²⁹⁹ és ha a bíróság az előkészítő ülésen a vádlottat a büntetéskiszabási körülményekre is kihallgatja, azt követően a védő is felszólalhat.³⁰⁰

²⁹¹ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 476. o.

²⁹² T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 477. o.

²⁹³ Be. 502. § (4) bekezdés

²⁹⁴ Be. 499. § (3) bekezdés

²⁹⁵ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 477. o.

²⁹⁶ Vö.: T/9918. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom41/09918/09918.pdf>, 202. o.

²⁹⁷ Lásd a Be. 132. § (2) bekezdését.

²⁹⁸ Be. 502. § (4a) bekezdés

²⁹⁹ Be. 502. § (6) bekezdés

³⁰⁰ Be. 504. § (4)–(5) bekezdés

3.2.4.2. Az ügy anyagaiba való betekintés joga és a tájékoztatás a vádról

Az előkészítő ülésen való beismerés esetében a védelem értelemszerűen jobb helyzetben van az ügy anyagaihoz való hozzáférés tekintetében, mint az egyezség esetében, hiszen a Be. előírja, hogy a gyanúsított és a védő **az eljárás valamennyi ügyiratát a vádemelés előtt legalább egy hónappal, teljes terjedelmében meg kell hogy ismerhessék.**³⁰¹ Emellett a vádirat tartalmazza többek között a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírását; Btk. szerinti minősítését; a vád tárgyává tett cselekményekkel, illetve részcselekményekkel összefüggő, rendelkezésre álló bizonyítási eszközök megjelölését; valamint az ügyészségnek az egyes cselekmények, illetve rész-cselekmények és a büntetéskiszabási körülmények bizonyításával összefüggő bizonyítási indítványait. Az előkészítő ülésen való beismerés esetében így az ügy anyagaiba való betekintés joga és a vádról való tájékoztatás kapcsán a 2012/13/EU irányelv szempontjából sem jogszabályi, sem gyakorlati probléma nem merül fel.

A védelmet egyetlen tényező gátolhatja meg abban, hogy a terhelt teljes informáltsággal döntsön az előkészítő ülésen való beismerés és a tárgyaláshoz való jogról lemondás mellett, mégpedig a fordítás kérdése. Ahogy ugyanis az egyezség kapcsán már kifejtettük, a magyarul nem értő terheltek számára nehézséget jelenthet, hogy a Be. csak a „kézbesítendő ügyiratok” lefordítását követeli meg a hatóságoktól,³⁰² amibe ugyan a vádirat beletartozik, de az ügy egyéb anyagainak legnagyobb része nem.

3.2.4.3. A jogokról szóló tájékoztatás

A nyomozati szakban kapott, a 2012/13/EU irányelv 3. cikk (1) bekezdésében szereplő jogokról való tájékoztatáson túl (lásd ehhez részletesebben a 3.1.4.3. fejezetet) a terheltet a bíróság is tájékoztatja a jogairól, két alkalommal, illetve formában.

Az előkészítő ülésre való **időzésben** (amelyet olyan időben kell kiadni, hogy a kézbesítése legalább tizenöt nappal az előkészítő ülés előtt megtörténjen³⁰³) a bíróság az előkészítő ülésen való beismerés kapcsán a következőkre figyelmezteti a vádlottat:

- a) az előkészítő ülésen beismerheti a bűnösségét abban a bűncselekményben, amely miatt ellene vádat emeltek, és a beismeréssel érintett körben lemondhat a tárgyaláshoz való jogáról,
- b) ha a bíróság a bűnösség beismerésére vonatkozó nyilatkozatot elfogadja, akkor a vádirati tényállás megalapozottságát és a bűnösség kérdését nem vizsgálja,
- c) ha nem ismeri be a bűnösségét a váddal egyezően, akkor az előkészítő ülésen előadhatja a védekezése alapjául szolgáló tényeket és ezek bizonyítékait, valamint bizonyítás lefolytatását, illetve bizonyíték kirekesztését indítványozhatja.³⁰⁴

³⁰¹ De ez az időköz a terhelt és a védő hozzájárulásával rövidíthető vagy mellőzhető. Lásd: Be. 352. §

³⁰² Be. 78. § (7) bekezdés

³⁰³ Be. 500. § (4) bekezdés

³⁰⁴ Be. 500. § (2) bekezdés a)–c) pontjai

Ugyanezekre a bíróság **az előkészítő ülésen, a kihallgatás megkezdésekor** is figyelmezteti a terheltet, és ugyanekkor újra elhangzanak az általános terhelti figyelmeztetések is,³⁰⁵ amelyek lefedik a 2012/13/EU irányelv 3. cikk (1) bekezdésében szereplő jogokat. Jogszabályi szinten tehát az EU-s irányelvi rendelkezések érvényesülésével kapcsolatban hiányosság nem merül fel, és a kutatás nem jelzett gyakorlati problémát sem.

3.2.4.4. Hatékony bírói kontroll és jogorvoslat

A bíróság az előkészítő ülésen „az előkészítő ülés jellegére figyelemmel” hallgatja ki a vádlottat,³⁰⁶ ami azt jelenti, hogy a kihallgatás **kizárólag a bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadása feltételeinek a vizsgálatára irányulhat**.³⁰⁷ Így az egyezséghez hasonlóan ebben az esetben is az lesz a legfontosabb kérdés a bírói kontroll hatékonysága szempontjából, hogy milyen módon állapítja meg a bíróság például azt, hogy a vádlott megértette-e a beismerés következményeit, vagy hogy a beszámítási képessége és a beismerés önkéntessége iránt mutatkozik-e észszerű kétely, illetve hogy a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozatát az eljárás ügyiratai alátámasztják-e – úgy, hogy közben figyelemmel van arra korlátra, hogy az előkészítő ülésen teljes körű bizonyítás nem vehető fel. Ennek többek között azért is van különös jelentősége, mert beszámolók szerint előfordultak már olyan esetek, amikor a beismerő nyilatkozat elfogadását követően derült ki, hogy „a vádlott nem volt teljesen tisztában a beismerése lehetséges következményeivel”.³⁰⁸

A Be.-kommentár értelmezése szerint „[n]em akadályozza az ügy előkészítő ülésén történő befejezésének az, ha a vádlott a bűnösségre is kiterjedő határozott beismerő nyilatkozaton túl nem kíván részletes vallomást tenni”,³⁰⁹ ugyanakkor a „bírói meggyőződés kialakulásához [...] szükség lehet arra, hogy a vallomás az adott bűncselekmény törvényi tényállásának megállapíthatóságához szükséges tényeket tartalmazza”,³¹⁰ illetve az indokolás szerint „a beismerés őszinteségének bírói mérlegeléséhez viszont szükség lehet arra, hogy a beismerő nyilatkozaton túl a vádlott a cselekmény elkövetését alátámasztó tényeket is előadjon”.³¹¹

Ugyancsak szükséges annak vizsgálata, hogy **a beismerést az eljárás ügyiratai alátámasztják-e**. A korábban hivatkozott, a kihallgatás tárgyát kifejezetten meghatározó módosításokhoz fűzött indokolásban a jogalkotó ezzel kapcsolatban a következőképpen fogalmazott: „Az előkészítő ülés keretei között tehát fel kell tární, illetve a beismerés elfogadhatóságának érdekében legalábbis meg kell kísérelni feltární, a vádlott beismerése és saját korábbi vallomása vagy akár az ügyiratok közötti ellentmondást, hiszen a bíróságnak a beismerés őszinteségének vizsgálata

³⁰⁵ Be. 502. § (3) bekezdés

³⁰⁶ Be. 502. § (3) bekezdés

³⁰⁷ Be. 504. § (1) bekezdés

³⁰⁸ Vass, 19. o.

³⁰⁹ Elek Balázs in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

³¹⁰ Elek Balázs in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

³¹¹ T/9918. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom41/09918/09918.pdf>, 200–201. o.

keretei között ezekre is elfogadható magyarázatot kell találni.”³¹² Ugyanehhez a problémakörhöz kapcsolódik az indokolás azon megállapítása, hogy a Be. „hatálybalépése óta eltelt időszak fontos felismerése, hogy olyan vádlottak is nagy számban beismerik a terhükre rótt bűncselekményt, akik ezt a nyomozás során nem tették, vagy kifejezetten tagadták annak elkövetését. [...] Ha a vádlott meggyőző magyarázatot tud adni arra, hogy miért változtatta meg a korábbi nyilatkozatát/vallomását, a bíróság elfogadhatja a beismerést. Ha az ügyiratok tartalma, a beismerés körülményei, vagy bármely más ok miatt a bíróságnak mégis észszerű kételye támad a bűnösséget beismerő nyilatkozattal kapcsolatban, akkor meg kell tagadnia annak elfogadását.”³¹³

Az LÜ Emlékeztető tanúsága szerint az ügyészség szintén kiemelten fontosnak tartja, hogy **a vádlott kihallgatása az előkészítő ülésen** érdemi legyen. Így az LÜ Emlékeztető kimondja, hogy a kihallgatás „nem korlátozódhat a bűnösség beismerésével összefüggő rövid (néhány szavas) kijelentésre. A bíróságnak a beismerő terheltet olyan terjedelemben és tartalommal kell kihallgatnia, hogy megalapozottan meg tudja ítélni [a beismerő nyilatkozat elfogadása kapcsán a Be.-ben meghatározott] valamennyi feltétel fennállását”.³¹⁴ Az LÜ Emlékeztető hozzáteszi továbbá, hogy „[a] kihallgatás alaposságának különös jelentősége van abban az esetben, ha a terhelt az előkészítő ülésen úgy ismeri be a bűnösségét, hogy az eljárás során még egyáltalán nem tett vallomást, vagy a terhére rótt bűncselekmény elkövetését korábban tagadta”. Az LÜ Emlékeztető az ügyészek számára is meghatároz feladatokat arra az esetre, ha a kihallgatást a bíróság nem a fentiek szerint folytatja le. Ilyen esetekben „a jelen lévő ügyésznek észrevétel formájában fel kell hívnia erre a bíróság figyelmét, illetve ennek sikertelensége esetén törekednie kell arra, hogy [...] a mulasztást kérdések feltevésével pótolja. Abban az esetben, ha a bíróság erre nem biztosít lehetőséget [...], akkor [...] az ügyésznek indítványoznia kell, hogy ezt a tényt a bíróság az előkészítő ülésről készült jegyzőkönyvben rögzítse.”³¹⁵

Az LÜ Emlékeztető persze a bíróságokat nem köti, és a kutatási tapasztalatok alapján a kihallgatás mélységével kapcsolatban mutatkozó eltérő gyakorlatok, és sok esetben a megfelelő terjedelmű és tartalmú kihallgatás elmaradása azt mutatja, hogy szükséges lenne részletesebben szabályozni jogszabályi szinten a kihallgatás terjedelmét és tartalmát, illetve szükség lenne a bírósági szervezetrendszer és az ügyészség közötti szorosabb együttműködésre. Ennek szükségességét mutatja az is, hogy az ügyvédek által rendelkezésre bocsátott ügyek közül 22 ügyben a Be.-nek megfelelően kihallgatták a terheltet (2 ügyben nem, és 4 ügyben ez nem volt a rendelkezésre álló iratokból megállapítható), de ebből 9 esetben a bíróság csak egy eldöntendő kérdést intézett a vádlotthoz arról, hogy beismeri-e a bűnösségét a vád tárgyává tett bűncselekményben, és 11 esetben volt „érdemi” a kihallgatás (2 esetben a kihallgatás jellege nem volt a rendelkezésre álló iratokból megállapítható).

³¹² T/9918. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom41/09918/09918.pdf>, 200. o.

³¹³ T/9918. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom41/09918/09918.pdf>, 201. o.

³¹⁴ Az LÜ Emlékeztető a Be. 499–503. §-ait érintő része, 6) pont

³¹⁵ Az LÜ Emlékeztető a Be. 499–503. §-ait érintő része, 6) pont

Ugyanígy szükség lenne annak jogszabályi szintű tisztázására, hogy mit takar pontosan a **„bűnösség beismerése”**. Az LÜ Emlékeztető szerint a vádlott nyilatkozata „akkor tekinthető a bűnösség beismerésének, ha teljes mértékben elismerte a (módosított) vádban rögzített tényeket, és a beismerése az anyagi jogi bűnösségre is kiterjed (nem hivatkozik például büntethetőséget kizáró vagy megszüntető okra)”.³¹⁶ Ezzel szemben a Be. indokolása szerint a nyilatkozat elfogadásának „nem feltétele, hogy a vádlott az eljárás tárgyát képező cselekmény(ek) tekintetében a bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomást tegyen”.³¹⁷

A **vádlott beszámítási képessége iránti észszerű kétely** kapcsán a kommentár úgy foglal állást, hogy például kizárt a bűnösség beismerése „annál a vádlottnál, akinek kóros elmeállapota miatt az ügyész a felmentése miatt kényszergyógykezelést indítványoz”, hiszen a kóros elmeállapot büntethetőséget kizáró ok, és a kóros elmeállapotú vádlottat a bíróság nem mondhatja ki bűnösnek. A kommentár szerint „[u]gyancsak aggályos lehet a korlátozott beszámítási képességű vádlott beismerő nyilatkozatának elfogadása”.³¹⁸ Emellett a BH2021. 160. ad további iránymutatást, a következők szerint:

„I. A terhelt beszámítási képességének esetleges – tisztázott – korlátozottsága önmagában nem zárja ki automatikusan a beismerő nyilatkozatának elfogadását. Ebben az esetben azonban egyebek mellett a terhelt elmeállapotára is figyelemmel kell azt vizsgálni, hogy a konkrét ügyben, a konkrét cselekmény tekintetében a terhelt e nyilatkozatának természetét és elfogadásának következményeit megértette-e. [...].

II. A beszámítási képesség mindig az adott ügyben elbírált cselekmény tekintetében vizsgálendő; sem a cselekmények időbeli közelsége, sem a hasonló jellege nem ad alapot arra, hogy a bíróság más ügyben, más cselekmény tekintetében készült szakvélemény alapján állapítsa meg a terheltnek az adott cselekmény tekintetében fennálló beszámítási képességét vagy annak hiányát. Az ilyen szakvélemény felveti annak lehetőségét, hogy a terhelt beszámítási képessége az újabb ügyében elbírálandó cselekmény tekintetében is korlátozott volt. Ez pedig olyan kétely, ami a konkrét ügyben a beismerő nyilatkozat elfogadását és az ügy előkészítő ülésen való elbírálását kizárja.”

Megjegyzendő végül, hogy a Be. „nem rögzíti kifejezetten, hogy a bíróságnak **van-e lehetősége arra, hogy eltérjen az ügyészség minősítésétől**” mértékes indítvány és előkészítő ülésen való beismerés esetében.³¹⁹ A szakirodalmi vélemények abba az irányba mutatnak, hogy ha nem ért egyet a minősítéssel, a bíróság egyetlen opciója, hogy nem fogadja el az előkészítő ülésen a beismerő vallomást, és tárgyalást tart az ügyben,³²⁰ de ez is egy olyan kérdés, amelynek kapcsán a jogszabályi rendezés látszik indokoltnak. Az interjúkban elhangzott bírói tapasztalat alapján a

³¹⁶ Az LÜ Emlékeztető a Be. 504–505. §-ait érintő része, 1) pont

³¹⁷ T/9918. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom41/09918/09918.pdf>, 200–201. o.

³¹⁸ T/9918. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom41/09918/09918.pdf>, 202. o.; vö.: Be. 522. §.

³¹⁹ Szigeti, 98. o.

³²⁰ Vö. Szigeti, 98. o. és Bérces–Gyulay, 28. o.

bevett gyakorlat most már az, hogy ha nem értenek egyet a minősítéssel, vagy például az indítványozott büntetés vagy intézkedés törvénysértő, felhívják erre az ügyész figyelmét, aki ennek alapján módosíthatja a mértékes indítványt.

3.2.4.5. Az előkészítő ülésen való beismerés hatása a többterheltes ügyekben a beismerő vallomást nem tevő terheltek jogaira

Az egyezségi ügyekhez hasonlóan az előkészítő ülésen való beismerés is **jelentősen beszűkítheti a be nem ismerő terheltek mozgásterét** a saját védelmüket illetően a többterheltes ügyekben, és ez nem egy teoretikus helyzet: az ügyvédek által rendelkezésre bocsátott 8 olyan ügyben, amiben több terhelt volt, 7 ügyben nem ismert be minden terhelt az előkészítő ülésen (és ezek között volt 1 olyan ügy is, amiben legalább egy terhelt egyezséget kötött) – ebből 3 ügyben elkülönítették az előkészítő ülésen tett beismerés tárgyát képező ügyet, 3 ügyben nem, 1 ügyben pedig nincs erről információ. A bíróságok által közzétett 20 többterheltes ügyben 14 ügyben nem ismert be minden terhelt az előkészítő ülésen (és ezek között volt 3 olyan ügy is, amiben legalább egy terhelt egyezséget kötött).

A Be. a terhelttárs beismerésének hatását többek között azzal próbálja a terhelti jogok szempontjából ellensúlyozni, hogy előírja: ha „a bíróság a több vádlottal szemben folytatott eljárásban az ügyek elkülönítése nélkül, de külön-külön tartja meg az előkészítő ülést, erről az előkészítő üléssel nem érintett vádlottat és védőjét az általános szabályok szerint értesíti”; és az értesítés alapján az előkészítő ülésen megjelenő védő – az előkészítő ülésre egyébként irányadó korlátok között – kérdéseket tehet fel az általa képviselt vádlott társainak.³²¹ (Megjegyzendő, hogy beszámolók szerint nem egységes abban a gyakorlat az országban, hogy az előkészítő ülésen valamenynyí vádlott védője jelen lehet-e.³²²) A „vádlott-társ kihallgatásán a már kihallgatott vádlott is jelen lehet, aki az előzőek szerint szintén tehet fel kérdéseket”³²³ (de ezekre válaszolni a vádlott-társ persze nem köteles). Emellett olvashattunk a bíróságok által közzétett ítéletek között olyat, amelyben kifejezetten szerepelt, hogy a bíróság álláspontja szerint „a tárgyaláshoz való jogáról lemondó vádlott kihallgatása [az előkészítő ülésen] nem szolgálhatja a tárgyaláshoz való jogáról lemondó vádlottakkal kapcsolatos bizonyítékok beszerzését a későbbi felhasználhatóság érdekében”.³²⁴

Visszatérő kritika, hogy a Be. kapcsolódó szabályai „alapvetően az egy vádlottas ügyekre lettek megalkotva”, és ha nem mindegyik vádlott tesz bűnösséget beismerő nyilatkozatot az előkészítő ülésen, akkor „azon vádlottak esetében, akik érdemi védekezést kívánnak előterjeszteni, valamint nem ismerik be a bűncselekmény elkövetését a vád szerint, a tárgyaláshoz való jog, a hatékony és

³²¹ T/9918. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom41/09918/09918.pdf>, 201. o.; vö.: Be. 500. § (1) bekezdés és 502. § (6) bekezdés.

³²² Gellér-Bárányos, 307. o.

³²³ T/9918. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom41/09918/09918.pdf>, 201. o.

³²⁴ Fővárosi Törvényszék, B.713/2018/15.; másodfokon ezzel egyetértve: Fővárosi Ítéletábra, Bf.261/2018/6.

érdemi védekezéshez, valamint a jogorvoslathoz való jog csak formálisan érvényesül”,³²⁵ a következők miatt.

Amennyiben a beismerő vádlott vagy vádlottak ügyét elkülönítik és külön befejezik, a befejezéssel érintett vádlott vagy vádlottak az eljárás későbbi szakaszában **tanúként kihallgathatóak lesznek, és ha meg is tagadják tanúként a vallomástételt, korábban terheltként tett vallomásuk akkor is felhasználható.**³²⁶ Emellett az elfogadott beismerő vallomással tulajdonképpen „a tényállás és a jogi minősítés is rögzül”, és így hiába kerül sor a beismerő vallomást nem tevő vádlott esetében tárgyalásra, „hatékony védelemről nem lehet szó”, hiszen a „tényállás megállapítását, a jogi minősítést és bizonyos szempontból még a büntetéskiszabási kérdéseket is valójában a vádirat és a vádlott-társak beismerése determinálja”.³²⁷ A jogszabályi konstrukció tehát (azokhoz a többvádoltas ügyekhez hasonlóan, ahol nem mindegyik terhelte kötött egyezséget, vagy nem mindegyik egyezséget hagyta jóvá a bíróság) hátrányosabb helyzetbe hozza a be nem ismerő terhelteket a bűnösséget az előkészítő ülésen beismerő társaiknál. (Egy védő felvetette azt is, hogy ráadásul az, akit először ismertetnek be, nem egyenlő esélyekkel indul.) Emellett az egyezségi ügyekhez hasonlóan itt is tisztázatlan, hogy mi a követendő eljárás, ha a korábban az előkészítő ülésen beismert terhelte tanúként idézik, de a tanúként tett vallomása nem egyezik a már korábban elfogadott beismerő vallomásával.

Előnyként jelentkezhetsz viszont nemcsak a büntető igazságszolgáltatási rendszer, hanem az adott cselekményben kisebb szerepet betöltő vádlottak szempontjából is, hogy „[k]ülönösen a »sokvádoltas« és a »monstre« ügyekben könnyen előfordulhat, hogy a marginális szerepet betöltő vádlottakra már az [előkészítő ülésen] jogerőre emelkedik az ügy, így az később már nem is kezelhetetlen »sokvádoltas« ügy lesz, hanem a fő elkövetőkre koncentrálódhat a bizonyítás, és a későbbiekben nem kell az összes vádlottat jelentős számú tárgyalásra idézni”.³²⁸

Megjegyzendő, hogy egy jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló bírói kezdeményezés nyomán az Alkotmánybíróság megvizsgálta a Be. a többvádoltas ügyekkel kapcsolatos egyik rendelkezését.³²⁹ Az indítványozó álláspontja szerint azon többvádoltas ügyekben, ahol a vádlottak cselekvőssége szorosan összefügg, az elkövetési magatartás egymást kiegészíti, sérülne a pártatlan bírósághoz való alapvető jog, ha a bírói tanács az előkészítő ülésen az ügy iratai alapján a vádlott beismerését elfogadja, majd ezt követően ugyanazon bírói tanács folytatja a tárgyalást a bűnösséget be nem ismerő vádlottak vonatkozásában, amelyben a bizonyítás körét ugyanazon ügyiratok képezik. Az Alkotmánybíróság azonban 26/2021. (VIII. 11.) AB határozatában az indítványt elutasította.

³²⁵ Gellér-Bárányos, 309. o.

³²⁶ Be. 177. § (5) bekezdés

³²⁷ Gellér-Bárányosi, 309–310. o.

³²⁸ Elek Balázs in: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*

³²⁹ Be. 503. § (2) Ha az eljárás több vádlott ellen folyik és az elkülönítés egyéb feltételei fennállnak, a bíróság az ítélet kihirdetése érdekében az előtte folyamatban lévő ügyeket a bűnösségét beismerő vádlott tekintetében elkülönítheti.

4.

A terhelti együttműködés
egyes formáinak
rendszerszintű hatásai
és kockázatai

Az új Be. hatálybalépése óta még mindig viszonylag kevés idő telt el ahhoz, hogy értékelni lehessen, hogy a terhelti együttműködés két vizsgált formája, valamint az egyéb, az eljárás gyorsítását szolgáló jogintézmények milyen hatással vannak például az eleve magas, 98% feletti váderedménységi alakulására, illetve a kiszabott szabadságvesztés-büntetések számának és arányának alakulására. Ugyanígy korai következtetést levonni arra nézve, hogy a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések gyakorlatára milyen hatással vannak a terhelti együttműködés különböző formái – már csak azért is, mert az új Be. a kényszerintézkedések rendszerében is fontos, a jogszabályi rendelkezések szintjén előremutató változásokat hozott, és ezen változások gyakorlati hatásainak a külön értékelésére is szükség lenne. (Itt megjegyzendő, hogy a letartóztatásban lévőek számának és arányának 2014 óta tartó csökkenése sajnálatos módon 2020-ban megállt, és a trend megfordult: míg 2019. december 31-én 2 709 fő, az összes fogvatartott 16,59%-a volt letartóztatott,³³⁰ addig 2020. december 31-én 3 421 fő, a teljes fogvatartotti populáció 20,4%-a volt letartóztatásban.³³¹) Olyan vélemények nem hangzottak el az interjúkban, hogy a letartóztatással kifejezetten a terhelti együttműködés e formáinak irányába próbálnák tolni a hatóságok a terhelteket, de az a korábbi kutatásainkban megjelenő vélemény, mely szerint előfordul, hogy a hatóságok a letartóztatást a nyomásgyakorlás eszközeként, a terhelt beismerő vallomásának kikényszerítésére használják, ezzel együtt továbbra is érvényes.³³²

A kutatási interjúkban az a vélemény viszont megjelent, hogy a szigorúnak érzékelt mértékes indítványok, és az, hogy a bírák ellenérdekeltek abban, hogy a mértékes indítványnál enyhébb büntetést szabjanak ki, illetve enyhébb intézkedést alkalmazzanak, azzal a következménnyel járhat, hogy középtávon szigorodik a bírói büntetéskiszabási gyakorlat. Annak a kérdésnek a megválaszolása viszont, hogy valójában mennyire szigorúak a mértékes indítványok, és hogy ezzel összefüggésben érzékelhető-e változás a bírói büntetéskiszabási gyakorlatban, túlmutat a jelen kutatás keretein.

Ami a „vádalkuk” kapcsán gyakran felhozott kockázatot, az „ártatlan elítélések” számának növekedését illeti,³³³ olyan esettel a kutatásban nem találkoztunk, ahol ilyenre a terhelti együttműködés lehetőségének eredményeképp került volna sor. Viszont nyilvánvalóan a mintánk itt olyan szempontból torzít, hogy csak olyan ügyeket tudtunk vizsgálni, ahol legalább az eljárás egy bizonyos pontjától volt védője a terheltnek, miközben az ártatlan elítélés értelemszerűen a védővel nem rendelkező terheltek esetén jelent nagyobb veszélyt, tehát ilyen szempontból korlátozott volt a kutatás „látóköre”. Az azonban mind a szakirodalomban, mind az interjúkban felmerült, hogy mindkét terhelti együttműködési forma magában hordozza az olyan beismerések veszélyét,

³³⁰ Évkönyv – Büntetés-végrehajtási szervezet – 2019. Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, https://bv.gov.hu/sites/default/files/A%20B%C3%BCntet%C3%A9s-v%C3%A9grehajt%C3%A1si%20Szervezet%20%C3%89vk%C3%B6nyve%202019_0.pdf, 14. o.

³³¹ Évkönyv – Büntetés-végrehajtási szervezet – 2020. Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, <https://bv.gov.hu/sites/default/files/BVOP%20%C3%A9vk%C3%B6nyve%20-%202020.pdf>, 21. o.

³³² Lásd: Fazekas Tamás – Kádár András Kristóf – Novoszádek Nóra: *Az előzetes letartóztatás gyakorlata: az alternatív kényszerintézkedések és a bírói döntéshozatal vizsgálata. Kutatási jelentés – Magyarország.* Magyar Helsinki Bizottság, 2015. október, https://helsinki.hu/wp-content/uploads/MHB_kutatasi_jelentes_elozetes_letartoztatasi_2015.pdf, 62. o.

³³³ Lásd például: Hack, 83. o.

amelyek a tényállás tekintetében nem teljes mértékben fedik a terhelt valóságát, illetve nem a védelem által helyesnek tartott minősítést tartalmazzák. Ezt a trendet erősíti a Be. azon szabálya, hogy az egyezség esetében a tényállás és a minősítés nem lehet egyeztetés tárgya.

Ami a hatékony védelemhez való jogot illeti, a terhelti együttműködés tárgyalási formái arra a korábban kifejtettek szerint a többterheltes ügyekben jelentős hatással vannak, mivel ha ezekkel a lehetőségekkel egy terhelttárs él, az egyezséget nem kötő, illetve az előkészítő ülésen beismerő vallomást nem tevő többi terhelt védekezése nehezzé vagy akár lehetetlenné válik.

A terheltek szempontjából hozzá kell tenni azt is, hogy a terhelti együttműködés egyes formáiban rejlő veszélyek leginkább azokat a terhelteket fogják még nehezebb helyzetbe hozni, akik egyébként is kiszolgáltatottabbak egy büntetőeljárásban. A rossz érdekérvényesítő képességgel rendelkező, rászoruló, védővel nem rendelkező, illetve meghatalmazott védőt megfizetni nem, vagy csak nagy nehézséggel tudó terheltek esetében nyilvánvalóan mindkét terhelti együttműködési forma esetében erősebben jelentkezik az azokban rejlő kockázatok, beleértve a hatóságok általi nyomásgyakorlást is. Ugyanígy a nehéz anyagi helyzetben levő terhelteket érinti hátrányosan, de másik irányból, hogy az LÜ Emlékeztető iránymutatása szerint az egyezség keretében „az okozott teljes vagyoni hátrány megtérítésére kell kötelezni a terheltet és ez a tárgyalási kiindulópont az egyezség megkötésére irányuló egyezkedés során”,³³⁴ ami a terheltek jelentős részét elzárhatja az egyezségtől.

A tárgyalási terhelti együttműködési formák megváltoztatják a büntetőeljárás résztvevők szerepét, súlyát is. Egyrészt nyilvánvalóan tovább erősítik az ügyész szerepét a rendszerben, és kontrollját a büntetőeljárások kimenetele fölött, de a nyomozó hatóságnak is megnövekszik a befolyása azáltal, hogy a kutatási interjúk alapján jelentős részben rajta múlik, hogy az egyezség ügyészi kezdeményezésére egyáltalán sor kerül-e. A jogszabályi konstrukció mindkét együttműködési forma esetében lehetőséget ad arra, hogy a bírói törvényességi kontroll érdemi legyen, de itt a megfelelő részletességű jogszabályi rendelkezések hiánya miatt is nagyon sok múlik a bíró egyéni hozzáállásán és szerepfelfogásán. Ez megmutatkozik abban is, hogy a kutatási tapasztalatok alapján változó a bírói gyakorlat a tekintetben, hogy milyen mélységben, milyen módon hallgatják ki a terhelteket az előkészítő ülésen, és milyen módon győződnek meg arról, hogy az egyezség, illetve az előkészítő ülésen tett beismerés jóváhagyható, illetve elfogadható-e. A workshopon emellett felmerült az is a bírók és a tárgyalás szerepével kapcsolatban, hogy például a közfigyelmet kapó, nagy társadalmi érdeklődésre számot tartó ügyeknél biztosan megvalósul-e a büntetőeljárás célja úgy, hogy bár az eljárások gyorsabban lezárulnak ezen együttműködési formák esetében, de a nyilvánosság kizárásával zajlanak, és nem volna-e célszerű annak lehetővé tétele, hogy ha az „ügy jellege” megkívánja, akkor megtagadható legyen ezen együttműködési formák alkalmazása.

Ahogy már korábban is utaltunk rá, a kutatási interjúk és a szakirodalom alapján mindkét terhelti együttműködési forma magával hozza mindemellett a védők szerepének és munkájának megváltozását is. A terhelti együttműködés tárgyalási formái „új gondolkodásmód és körültekintő ügyfélkezelés alkalmazását teszik szükségessé. Nem tartható a továbbiakban az a kedvelt stratégia a

³³⁴ Az LÜ Emlékeztető a Be. 411. §-át érintő része

nyomozás során, amely a vallomás megtagadására épül, nem igényelve az ügy teljes megismerését, az ügyfél időigényes felkészítését. A védőnek minden információ birtokában kell lennie ahhoz, hogy dönteni tudjon egy konszenzusos megoldás alkalmazásáról, vagy elvetéséről.”³³⁵ Különösen az egyezség révén „a védők feladatai is változnak, és már a nyomozati szakban mélyrehatóan meg kell ismerniük az ügyet, valamint alaposan fel kell készíteniük ügyfeleiket”.³³⁶

³³⁵ Békés, 35. o.

³³⁶ Bérces-Gyulay, 32. o.

5.

Konklúziók és javaslatok

Az egyezség és az előkészítő ülésen való beismerés működésének összefoglaló értékeléséhez érdemes röviden áttekintenünk, hogy mennyiben váltották be a jogalkotó hozzájuk fűzött reményeit, mennyire érték el a jogalkotó által előzetesen meghatározott³³⁷ célokat. Itt azonban újfent hangsúlyozzuk, hogy viszonylag kevés idő telt még el a két jogintézmény bevezetése óta, így értékelésünk nyilvánvalóan korlátozott lehet csak.

Ami az **egyezség**et illeti, a büntetőeljárások időszerűségének javításához azzal értelemszerűen hozzájárul a jogintézmény, hogy a bírósági szakot jelentősen lerövidíti, de a nyomozati szak esetében ez az előny a gyakorlatban nem jelentkezik. Ennek egyik oka az az ügyészégi jogértelmezés, amely az ügyek teljes „lenyomozását” kívánja meg ahhoz is, hogy az egyezségkötésre sor kerüljön. Emellett mind az ügyészeknek, mint a nyomozó hatóság tagjainak többlet munkaterhet jelent egy egyezség végigvitele az általános szabályok szerinti vádemeléshez képest. A terheltek oldalán az egyezség tekintetében az eljárás lerövidülése mellett az enyhébb szankció is előnyt jelent. Ugyanakkor azt ki kell emelni, hogy a gyakorlatban nagyon kevésbé alkalmazzák azokat a fakultatív elemeket, amelyek a beismerés hiányában is kiszabható és alkalmazható büntetéseken, illetve intézkedéseken túlmutatnak. Ez az egyezség kriminalisztikai jelentőségét is csökkenti, illetve a sértettek számára sem biztosítja feltétlenül a megfelelő jóvátételt.

Az **előkészítő ülésen való beismerés és a tárgyaláshoz való jogról lemondás** lehetősége, valamint a jogintézmény gyors és jelentős térhódítása jelentős mértékben átformálta a büntetőeljárások képét. Értelemszerűen a büntetőeljárás szakaszai közül ez a terhelti együttműködési forma csak a bírósági szakot rövidíti le, és a nyomozati szak tekintetében nem jelent se idő-, se munkamegtakarítást az ügyészség és a nyomozó hatóság számára. A terhelt oldalán előnyként az enyhébb szankcionálás a mértékes indítványokra vonatkozó legfőbb ügyészégi iránymutatás és a szigorúnak értékelt mértékes indítványok miatt csak korlátozottan tud megvalósulni.

Fontos kiemelni azt, hogy a Be. 2021. január 1-jével hatályba lépő módosításai egy sor, a gyakorlat által jelzett problémát kezeltek mind az egyezség, mind az előkészítő ülésen való beismerés kapcsán. Mind a módosítások iránya, mind az, hogy azokra az új Be. hatálybalépése után viszonylag gyorsan sor került, üdvözlendő, de további változtatások is szükségesek lennének ahhoz jogszabályi, illetve belső szabályozói szinten, hogy a jogalkotói cél eléréséhez közelebb kerülhessünk. Üdvözlendő továbbá, hogy a Kúria joggyakorlat-elemző csoportot állított fel az előkészítő ülés intézményének vizsgálatára. Végezetül még egyszer hangsúlyozni kell azt is, hogy mindkét jogintézmény, és különösen az egyezség jövőbeli sikere azon múlik, hogy „a jogszabályi változásokkal együtt tud-e mozdulni az intézményi kultúra is”,³³⁸ megtörténik-e a szemléletváltás a büntetőeljárás szereplők körében mind a saját szerepüket, mind az egymáshoz való viszonyukat illetően.

³³⁷ Lásd ehhez: T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról, Részletes indokolás, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf>, 453–454. és 554–555. o.

³³⁸ Hack, 83. o.

Ajánlásaink a kutatási tapasztalatok alapján a fenti dilemmákra igyekeznek reflektálni. A lenti ajánlások mellett fenntartjuk a terhelti jogok érvényesülése érdekében tett korábbi ajánlásainkat is.³³⁹

Ajánlások a jogalkotó és az igazságügyért felelő minisztérium számára:

- ▶ Tegyék lehetővé törvényi szinten, hogy a tényállás és a minősítés az egyezségkötésről való egyeztetés tárgya lehessen, vagy legalább azt, hogy ezekre a védelem az egyeztetés keretében indítványt tehessen.
- ▶ Törvényi szinten rendezzék az egyezség módosításának kérdését, lehetővé téve az egyezség módosítását a vádemelés előtt, de kizárva az egyezség felbontását. Ezzel összefüggésben, hogy a szabály ne *lex imperfecta* maradjon, rendezni szükséges, hogy milyen kivételes esetekben lehetséges az egyezségtől eltérően a vádemelés.
- ▶ Vizsgálják felül és módosítsák a terheltek számára kedvező irányban az egyezség esetén a büntetéskiszabásra vonatkozó anyagi jogi szabályokat.
- ▶ Szükséges lenne olyan szabályok kodifikálása, amelyek az egyezség esetén csökkentik az ügyészség és a nyomozó hatóság munkaterhét.
- ▶ Módosítsák a Be.-t annak érdekében, hogy a sértettet minden esetben legyen lehetőség bevonni az egyezségkötés folyamatába.
- ▶ Írják elő jogszabályban vagy közjogi szervezetszabályozó eszközben, hogy a védelem vagy a terhelt részéről bármilyen formában érkező egyezségi kezdeményezésre az ügyészségnek szóban vagy írásban reagálnia kell.
- ▶ Tegyék kötelezővé törvényi szinten, hogy amennyiben az ügyész az egyezség kezdeményezésével nem ért egyet, ennek indokait köteles olyan részletességgel közölni, amely megfelelően instruálja a védelmet a tekintetben, hogy a nyomozás egy későbbi pontján érdeemes-e újra próbálkoznia az egyezség kezdeményezésével. Megfontolandó, hogy amennyiben az egyezség kezdeményezését az ügyészség megfelelő indoklás nélkül utasítja vissza, úgy később annak kifejezett következménye legyen például akként, hogy a bíróság az egyezsége vonatkozó enyhébb büntetéskiszabási szabályokat alkalmazhassa.
- ▶ Szükséges lenne egy olyan szabály kodifikálása, amely egyértelművé teszi, hogy az egyezséghez nem szükséges a tényállás teljes felderítése.
- ▶ Szükséges lenne olyan szabályok kodifikálása, amelyek az egyezség esetén csökkentik az ügyészség és a nyomozó hatóság munkaterhét, például hogy a védelemnek legyen kifejezett lehetősége arra, hogy a jogszabálynak megfelelő, megszövegezett egyezségi javaslatot nyújtson be az ügyészségnek.

³³⁹ Részletesen lásd: Kádár András Kristóf – Novoszádek Nóra – Szegő Dóra: *Fogvatartás a rendőrségen 2. Terhelti jogok a nyomozás során az Európai Unió kilenc országában. Országjelentés – Magyarország*. Magyar Helsinki Bizottság, 2018. december, https://helsinki.hu/wp-content/uploads/HHC_IPC2_Country_report_web.pdf, 5.2. fejezet. A védők értesítése, a kirendelési rendszer gyakorlati működése, a helyettes védők kijelölése, a halaszt-hatatlan nyomozási cselekmények, valamint a kirendelt védők díjazása kapcsán a Magyar Helsinki Bizottság részletes javaslatait lásd itt: *Hatékony jogi segítségnyújtás a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos eljárásokban – Ügyvédi kézikönyv*, 2019. június, https://helsinki.hu/wp-content/uploads/ugyvedi_kezikonyv_0828.pdf.

- ▶ Módosítsák úgy a Be.-t, hogy abban az esetben is kizárt legyen az egyezség kezdeményezése, illetve az egyezséggel összefüggésben keletkezett ügyiratok bizonyítékként, illetve bizonyítási eszközként való felhasználása, ha (i) az egyezséget ugyan megkötötték, de a Be. kifejezett rendelkezése ellenére az ügyészség mégis az általános szabályok szerint emel vádat; valamint ha (ii) az egyezséget megkötik, de azt a bíróság nem hagyja jóvá.
- ▶ Módosítsák a Be.-t úgy, hogy ha az egyezség nem jön létre, vagy azt nem hagyják jóvá, akkor azoknak a bizonyítékoknak a felhasználása is kizárt legyen, amelyek beszerzésére a terheltnek az egyezség keretében tett vallomása alapján került sor.
- ▶ Módosítsák a Be.-t úgy, hogy az ügyészségnek minden esetben vagy mértékes indítványt kelljen tennie, vagy ha ilyet nem tesz, akkor elő kelljen adnia ennek indokait.
- ▶ Tegyük kifejezetten lehetővé törvényi szinten a mértékes indítvány módosítását a terhelt javára az előkészítő ülésen a terhelti vallomás elhangzását követően is.
- ▶ Amennyiben a mértékes indítvány csak az előkészítő ülésen hangzik el, úgy legyen kifejezett jogszabályi lehetősége a védelemnek, hogy az ülést elnapoltassa.
- ▶ Szabályozzák részletesebben jogszabályi szinten az egyezség bírói törvényességi vizsgálata keretében a kihallgatás terjedelmét és tartalmát, biztosítva az egységes jogalkalmazást, annak érdekében, hogy a bíróságok érdemben vizsgálják az egyezség jóváhagyása feltételeinek fennállását.
- ▶ Az előkészítő ülésen való beismerés esetében is biztosítsák jogszabályi szinten a kihallgatások megfelelő terjedelmét, jogszabályi szinten is egyértelművé téve azt az LÜ Emlékeztető által kimondott elvet, hogy a kihallgatás nem korlátozódhat a bűnösség beismerésével összefüggő rövid (néhány szavas) kijelentésre, hanem ehelyett a bíróságnak a beismerő terheltet olyan terjedelemben és tartalommal kell kihallgatnia, hogy megalapozottan meg tudja ítélni a beismerő nyilatkozat elfogadása kapcsán a Be.-ben meghatározott valamennyi feltétel fennállását.
- ▶ Az előkészítő ülésen való beismerés kapcsán tisztázzák jogszabályi szinten, hogy mit takar pontosan a „bűnösség beismerése”, és hogy a terhelt beismerésének az anyagi jogi bűnösségre is ki kell-e terjednie.
- ▶ Legyen kifejezett jogszabályi lehetőség arra, hogy ha a bíró nem ért egyet a vádirati minősítéssel előkészítő ülésen való beismerés esetén, akkor ezt jelezhesse az ügyésznek, aki ennek nyomán módosíthassa a minősítést.
- ▶ Módosítsák úgy a Be.-t, hogy amennyiben egy többterheltes ügyben a bíróság egy terhelt esetében jóváhagyja az egyezséget, vagy ha elfogadja a bűnösséget beismerő nyilatkozatot az előkészítő ülésen, az érintett terhelt vallomását a terhelttársai ügyében ne lehessen bizonyítékként felhasználni.
- ▶ Módosítsák úgy a Be.-t, hogy amennyiben egy többterheltes ügyben a bíróság egy terhelt esetében jóváhagyja az egyezséget, vagy ha elfogadja a bűnösséget beismerő nyilatkozatot az előkészítő ülésen, az eljárásban „bennmaradó” terheltek ügyében ne járhatson el ugyanaz a bíró, illetve bírói tanács.
- ▶ Vizsgálják meg a kapcsolódó statisztikai adatgyűjtési rendszereket, és tegyenek javaslatot a hatóságok és a bírósági szervezetrendszer számára azok finomhangolására, annak érdekében, hogy a jogalkotó átfogó képet kapjon a jogintézmények alkalmazásáról.

- ▶ Biztosítsák, hogy az ügyészség és a bíróság egymással összekapcsolható és összehasonlítható módon gyűjtsön adatokat a jogintézmények gyakorlati működése kapcsán.
- ▶ Biztosítsák, hogy minimálisan a következő adatok gyűjtése megtörténjen a jelenleg gyűjtött adatokon felül, éves és megyei bontásban, az érintett terheltek száma szerint:
 - a megkötött egyezségek száma, és ezek közül a bíróság által jóváhagyott, illetve jóvá nem hagyott egyezségek száma, valamint ezek megoszlása a jellemző bűncselekmény, valamint a terhelt neme, állampolgársága, és életkori csoportja (fiatalkorú/felnőtt) szerint;
 - a mértékes indítványok száma, és az ezeket követően tett, elfogadott, illetve el nem fogadott beismerések száma, valamint ezek megoszlása a jellemző bűncselekmény, valamint a terhelt neme, állampolgársága és életkori csoportja (fiatalkorú/felnőtt) szerint;
 - az elsőfokú és a jogerős elítélések/felmentések száma a különböző eljárási formák szerint („rendes” eljárás, egyezség, előkészítő ülésen való beismerés, büntetővégzés, bíróság elé állítás);
 - a kiszabott büntetések és alkalmazott intézkedések megoszlása a különböző eljárási formák szerint, a jellemző bűncselekmény szerinti megoszlásban, az első- és a másodfokú eljárásban is;
 - a másodfokon hatályon kívül helyezett, első fokon büntetőjogi felelősséget megállapító ítéleteken belül azon ítéletek száma, amelyek esetében az elsőfokú elítélés egyezségen vagy előkészítő ülésen való beismerésen alapult.

Ajánlások az ügyészség számára:

- ▶ Vizsgálják felül azt az ügyészségi iránymutatást, amely a tényállás teljes felderítését és az összes bizonyíték beszerzését követeli meg ahhoz, hogy egyáltalán megnyíljon az ügyészség részéről a lehetőség az egyezségkötésre.
- ▶ Alakítsák át az ügyészség belső munkamenetét az egyezségek kapcsán oly módon, hogy az egyezségkötés a jelenleginél kevesebb erőforrást igényeljen az ügyészségi szervezetrendszer részéről.
- ▶ Felülvizsgálandó, hogy minden esetben indokolt-e a vezető ügyész részvétele az egyezségkötés folyamatában.
- ▶ Tegyék az ügyészi teljesítményértékelés részévé az egyezség kezdeményezésével, az egyezséggel és az egyezségkötéssel kapcsolatos tevékenység értékelését, ezáltal ösztönözzék az eredményes egyezségkötésben való közreműködést.
- ▶ Ezt kimondó jogszabályi rendelkezés nélkül is kötelező jelleggel írják elő, hogy amennyiben az ügyész az egyezség kezdeményezésével nem ért egyet, ennek indokait köteles legyen olyan részletességgel közölni, amely megfelelően instruálja a védelmet a tekintetben, hogy a nyomozás egy későbbi pontján érdemes-e újra próbálkoznia az egyezség kezdeményezésével.
- ▶ Tegyenek lépéseket annak érdekében, hogy a fakultatív elemek, így például a magatartási szabályok előírása nagyobb súllyal jelenjenek meg az egyezségekben.

- ▶ Hagyják el az LÜ Emlékeztető azon iránymutatását, hogy az egyezség keretében az okozott teljes vagyoni hátrány megtérítésére kell kötelezni a terheltet, és ez a tárgyalási kiindulópont az egyezség megkötésére irányuló egyezkedés során. A sértett számára okozott kár megfelelő anyagi vagy más módon való jóvátételének megállapítása érdekében minden esetben legyen lehetőség a sértett bevonására e feltétel megállapításának folyamatába.
- ▶ Vizsgálják felül az LÜ Emlékeztető azon iránymutatását, hogy a beismerés tényét csak olyan súllyal lehet enyhítő körülményként értékelni a mértékes indítványokban is, mint egyébként, és ehelyett a Legfőbb Ügyészség ösztönözze arra az ügyészeket, hogy az előkészítő ülésen való beismerés essen nagyobb súllyal latba az indítványtételnél, mint a bírósági szakban később történő beismerés.

Ajánlások a rendőrség számára:

- ▶ Tegyék kifejezetten a rendőri teljesítményértékelés részévé az egyezséggel és az egyezségkötéssel kapcsolatos tevékenység értékelését, és ösztönözzék az eredményes egyezségkötésben való közreműködést.
- ▶ Adjanak ki belső rendőrségi szabályozót, szakmai iránymutatást a rendőrök számára arról, hogy milyen szempontokat kell figyelembe venni az egyezség indokoltságának, célszerűségének megítélésekor.
- ▶ A rendőri képzésben külön kapjon hangsúlyt azon szempontrendszer, amelynek segítségével azonosítható, ha az egyezségkötés a konkrét ügyben indokolt és célszerű.
- ▶ Vizsgálják felül a RobotZsaru NEO központi iratmintatárában szereplő, a gyanúsított kihallgatásról szóló jegyzőkönyvmintát, annak érdekében, hogy a terhelteket a büntetőeljárás során megfelelően és közérthetően tájékoztassák az egyezség lehetőségéről, lényegéről és következményeiről.

Ajánlások a bíróságok számára:

- ▶ Tegyenek lépéseket annak érdekében, hogy a bíróságok érdemben vizsgálják az egyezség jóváhagyása és a beismerő nyilatkozat elfogadása kapcsán a Be.-ben előírt feltételek fennállását, és ennek során fordítsanak fokozott figyelmet a terheltek személyi körülményeire, esetleges sérülékenységeikre, illetve mindazokra a külső tényezőkre, amelyek abba az irányba hathatnak, hogy a terhelt nem önkéntesen teszi meg a beismerő vallomását, különös tekintettel azokra a terheltekre, akiknek nincs védőjük.
- ▶ Tegyenek lépéseket annak érdekében, hogy mind az egyezség törvényességi vizsgálata, mint az előkészítő ülésen való beismerés esetén megfelelő terjedelmű és tartalmú legyen a terheltek kihallgatása, és hogy a bíróságok érdemben vizsgálják az egyezség jóváhagyása és beismerő nyilatkozat elfogadása kapcsán a Be.-ben előírt feltételek fennállását. Ezt a bírósági szervezetrendszer segítse szakmai iránymutatásokkal és képzésekkel.
- ▶ Végezzenek átfogó, országos és reprezentatív kutatást arról, hogy a mértékes indítványok a bírói büntetéskiszabási gyakorlathoz képest mennyiben szigorúak.
- ▶ Végezzenek átfogó, országos és reprezentatív kutatást a mértékes indítványoknak a bírói büntetéskiszabási gyakorlatra való hatása kapcsán.

Ajánlások az ügyvédek számára:

- ▶ Szorgalmazzák az egyezségkötések során a fakultatív elemek alkalmazását.
- ▶ Ha valamely garanciális eljárási elem sérülését észlelik az egyezségkötéshez, illetve az előkészítő ülésen való beismeréshez kapcsolódóan, éljenek a panasztételi, jogorvoslati jogukkal.
- ▶ Ha egy védő nem vett részt a nyomozásban, vagy a nyomozás ügyiratait önhibáján kívül nem ismerhette meg, minden esetben indítványozza a Be. alapján a vádirat kézhezvételétől számított három munkanapon belül, hogy a bíróság az előkészítő ülés hatánapját a vádirat kézbesítésétől számított egy hónapon túli időpontra tűzze ki.
- ▶ Mind az egyezség törvényességi vizsgálata, mint az előkészítő ülésen való beismerés esetén járuljanak hozzá a védők ahhoz az eljárásjogi pozíciójukból fakadó lehetőségeik kihasználásával, hogy megfelelő terjedelmű és tartalmú legyen a terheltek kihallgatása, és hogy a bíróságok érdemben vizsgálják az egyezség jóváhagyása és a beismerő nyilatkozat elfogadása kapcsán a Be.-ben előírt feltételek fennállását.
- ▶ Helyeződjön nagyobb hangsúly a képzésben a tárgyalat két jogintézményre.

Ajánlások minden hivatásrend számára:

- ▶ Értékeljék kvalitatív alapon is, folyamatosan és szisztematikusan az egyezség és az előkészítő ülésen való beismerés kapcsán kialakuló gyakorlatot, különös tekintettel a büntetéskiszabási gyakorlatra.
- ▶ A különböző hivatásrendek járuljanak hozzá a két jogintézmény kapcsán közös belső szabályozók és iránymutatások kiadásával,³⁴⁰ valamint közös továbbképzések és szakmai egyeztetések szervezésével³⁴¹ az országosan egységes jogértelmezés és joggyakorlat kialakításához, valamint a büntetőeljárási szereplők közötti viszony újraértelmezéséhez.

³⁴⁰ Vö.: „a Legfőbb Ügyészség és a Magyar Ügyvédi Kamara adjon ki közösen elfogadott irányelveket, eljárási segédletet az egyezségek kialakításához, erősítve ezáltal a bizalmi elv létezését” (Békés, 32. o.).

³⁴¹ Vö.: „kulcskérdés lenne, hogy a nyomozási szakasz új munka megosztására az ügyészek és a nyomozó hatóságok tagjai együtt készüljenek, a továbbképzéseken ugyanarra készüljenek a nyomozást végző rendőrök, mint amire az ügyészek is” (Hack, 84. o.).

